

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Första kammaren.

Nr II.

Lördagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 98, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.;

nr 99, angående anslag till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 100, angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 101, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 104, angående anslag till förrådsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors; samt

nr 106, angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda obligationer med 3 procent ränta tillhörande svenska statens tredje försvarslån såsom betalningsmedel vid erläggande av arvsskatt; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 81, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 484) om undantag från gällande bestämmelser rörande arbetstidens reglering m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 90, angående anslag till ny posthusbyggnad i Borås m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till förordning om avkortning och restitution av skatt på grund av viss militär tjänstgöring under år 1940.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till förordning om semesterersättning m. m. till vissa över stat anställda för militär tjänstgöringstid under år 1940.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 94, angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 95, angående rörelsekapital för domänverket; och

nr 96, angående anslag till värmeisolationsförsök i växthus.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Siljeström* och *Holmström* väckta motionen, nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskiljande från aktiv stat av vissa beställningshavare vid försvarsväsendet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herrar *Siljeström* och *Holmström* väckta motionen, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskiljande från aktiv stat av vissa beställningshavare vid försvarsväsendet.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 98—101, 104 och 106.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden ävensom en i ämnet väckt motion, i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens femte huvudtitel, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till inredning och utrustning m. m. av nybyggnad för marinens myndigheter; samt

nr 41, i anledning av väckta motioner angående den militära expeditionstjänstens rationalisering;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkessjukdom, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst;

nr 7, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 25 och 30 §§ ekle-siastik boställsordning; samt

nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, dels ock en i ämnet väckt motion, i vad ärendet hänvisats till behandling av lagutskott;

andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo-sition angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning rörande åtgärder till ökat skydd för den svenska naturen.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talman-nen i riksdagens första kammare och de kammarens leda-möter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen till-sätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 4 mars 1942.

Sedan anmält blivit, att kanslisten hos kammaren T. Vide den 25 nästlidne februari inkallats till militärtjänstgöring, beviljade herrar deputerade Vide för sådant ändamål tjänstledighet, räknat från och med sagda dag, tills vidare så länge hans militärtjänstgöring varade.

Är och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträ-de avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 107, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;

nr 108, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 115, angående överståthållarämbetets organisation m. m.;

nr 116, angående anslag till folktandvården för budgetåret 1942/43;

nr 117, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemidlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.;

nr 119, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 120, angående ianspråktagande av vissa anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring, m. m.;

nr 121, angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.;

nr 123, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling; samt

nr 126, angående anslag till försäkringsrådet m. m.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens tionde huvudtitel, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalande till postbiträdet Laila Aurora Gustafsson, född Andreasson, av viss del av till postverket inlevererat penningbelopp;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för statens järnvägars räkning av aktier i aktiebolaget svenska godsbilcentraler m. fl. bolag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till elektriska lokomotiv;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avhändande av vissa kronan tillhöriga fastigheter och vägmarksandelar;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till ändringsarbeten i fastigheten nr 4 i kvarteret Kungl. Trädgården i Stockholm;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande kapitalinvestering för budgetåret 1942/43 i statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för försöksstaten för försvarsväsendet, m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronan tillhörigt område i Halmstad; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för H. G. Persson m. fl. från ersättningsskyldighet m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 99, angående anslag till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; och

nr 100, angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningsskyldighet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 104, angående anslag till förrådsbyggnader för telegrafverkets räkning i Västanfors; samt

nr 106, angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 5, 18 och 39—41, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 4 och 5, bankoutskottets utlåtanden nr 4—6, första lagutskottets utlåtanden nr 5—8, andra lagutskottets utlåtande nr 8 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

På framställning av herr talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden ävensom en i ämnet väckt motion, i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet, skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter första

lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, dels ock en i ämnet väckt motion, i vad ärendet hänvisats till behandling av lagutskott.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 102, 103, 107, 108, 115—117, 119—121, 123 och 126.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 107, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 108, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 115, angående överståthållarämbetets organisation m. m.; och nr 116, angående anslag till folktandvården för budgetåret 1942/43.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. förordningen den 3 juni 1938 (nr 360) om lindring i obemedlades och mindre bemedlades tandvårdskostnader m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 119, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.; och nr 120, angående ianspråktagande av vissa anslag till sprängningsarbeten m. m. för oljelagring, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående viss ändring i reglementet för statens pensionsanstalt m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 123, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående anslag till försäkringsrådet m. m.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående anslag till anskaffning av baracker m. m. för vissa staten tillhöriga torvmossar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1942/43 under riksstatens femte huvudtitel, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Under punkten 9 av femte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43, dels ock till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 79,100 kronor.

Anslag till arbetsdomstolen.

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

På sätt i statsverkspropositionen angivits hade besparingsberedningen i avgiven promemoria föreslagit indragning av årsarvodena till andra domstolens ledamöter än ordföranden och vice ordföranden, vilka arvoden för budgetåret 1941/42 fastställts till 1,500 kronor. Enligt besparingsberedningens förslag skulle däremot de till domstolens ledamöter utgående dagarvodena — 60 kronor för vice ordföranden, 50 kronor för den andre utan förslag utsedde ledamoten och 40 kronor för annan ledamot — bibehållas vid nuvarande belopp. Inom beredningen hade dock ifrågasatts, huruvida icke dagarvodena till de ledamöter av domstolen, som utsetts utan förslag, borde utgå efter samma grunder som dagarvodena till domstolens övriga ledamöter.

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebar, att årsarvodena skulle bibehållas vid nuvarande belopp men att dagarvodena med undantag av dagarvodet till vice ordföranden skulle nedsättas med 10 kronor. Dagarvodet till den utan förslag utsedde ledamot, som icke vore vice ordförande, skulle sålunda bestämmas till 40 kronor och dagarvodet till de efter förslag utsedda ledamöterna till 30 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;

b) till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 72,600 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat följande:

»I likhet med besparingsberedningen och Kungl. Maj:t anser utskottet, att ersättningarna till arbetsdomstolens icke heltidsanställda ledamöter äro för höga. Kungl. Maj:t har föreslagit att årsarvodena bibehållas, men att dagarvodena till andra ledamöter än vice ordföranden överlag sänkas med 10 kronor. Besparingsberedningen har däremot ansett att ersättning i form av enbart dagarvoden giver ett rättvisare resultat vid jämförelse såväl ledamöterna inbördes som mellan ledamöterna och deras suppleanter, varför beredningen föreslagit indragning av årsarvodena till andra ledamöter än ordföranden och vice ordföranden. Utskottet, som icke kan finna de skäl bärande, som anförts mot årsarvodenas borttagande, vill för sin del förordade beredningens förslag.

Utskottet delar även besparingsberedningens uppfattning, att ett dagarvode av 40 kronor till efter förslag utsedda ledamöter kan anses utgöra tillräcklig ersättning för ledamotskapet i domstolen. Såsom inom beredningen ifrågasatts och även statskontoret föreslagit böra dagarvodena till vice ordföranden och den tredje utan förslag utsedde ledamoten utgå med samma belopp.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bäckström, Sven Larsson, Karl Magnusson, Bäcklund, Gustaf Karlsson, Eriksson* i Stockholm och *Ward* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för arbetsdomstolen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;

b) till Arbetsdomstolen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 79,100 kronor.

I den av reservanterna förordade motiveringen hade anförts bland annat:

»Med hänsyn till arbetsdomstolens uppgifter är det, såsom domstolen i sitt yttrande över besparingsberedningens förslag framhållit, av vikt, att domstolens sammansättning icke växlar alltför mycket och att följaktligen de ordina-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

rie ledamöterna tjänstgöra i största möjliga utsträckning. Det kan emellertid befaras, att indragning på sätt besparingsberedningen föreslagit av årsarvodena till de ordinarie ledamöterna skulle vara ägnat att motverka en sådan ordning. Utskottet är därför icke berett att förorda jämställighet i arvodeshänseende mellan de ordinarie ledamöterna i domstolen och deras suppleanter.

Kungl. Maj:ts förslag om bibehållande av årsarvodena men nedsättning av dagarvodena till andra ledamöter än vice ordföranden med 10 kronor synes utskottet däremot väl avvägt.»

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation, som jag skall be att få ansluta mig till.

Litet var torde vi erinra oss att då arbetsdomstolen år 1928 infördes, skedde det emot arbetarorganisationernas önskan och vilja. Arbetsdomstolen har emellertid allt sedan dess fungerat, och uppfattningarna om arbetsdomstolen ha blivit väsentligt ändrade även bland arbetarna. Då arbetsdomstolen började sin verksamhet, utgingo årsarvodena till dess ledamöter med betydligt högre belopp än de nuvarande. Dessa arvoden blevo emellertid minskade år 1933.

Nu har besparingsberedningen föreslagit, och den uppfattningen har statsutskottets majoritet biträtt, att de årliga arvodena för de fyra efter förslag utsedda ledamöterna skulle bortfalla och att man i stället skulle höja deras dagarvoden med 10 kronor. Detta skulle innebära en mindre besparing för statsverket. Det är alltså för denna mindre besparing man vill påtaga sig risken att äventyra arbetsdomstolen och dess arbetsuppgifter.

Det säges måhända, att det är en arbetarnas eller L. O:s och en arbetsgivarnas sak att se till att de få dugliga och bra ledamöter i arbetsdomstolen samt att dessa bliva honorerade för sitt arbete, men det gäller dock härvidlag en statlig institution, och det är riksdagen, som har beslutat arbetsdomstolens tillkomst. Därför anser jag att det också bör vara riksdagens sak att se till att arbetsdomstolens ledamöter få någorlunda ordentligt tillmätta arvoden. Deras arbete i arbetsdomstolen innebär inte bara att de skola vara närvarande vid domstolens sammanträden, utan domstolens ledamöter måste ju i förväg läsa in akterna så att de äro fullt förtrogna med vad som skall förhandlas. Och detta merarbete, som de således få påtaga sig, är värt att honoreras med de arvoden, som nu utgå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Boman: Herr talman! Jag vill endast deklarerera, att jag vid statsutskottets behandling av denna sak råkade rösta fel, om vilket jag omedelbart underrättade ordföranden i utskottets tredje avdelning.

Jag ber att med denna förklaring få ansluta mig till reservationen.

Herr Wistrand: Herr talman! Det är alldeles rätt att arbetsdomstolen utför ett mycket betydelsefullt och viktigt arbete. Därom kan icke råda någon som helst tvekan. Det är av största vikt att dess arbete utföres på ett tillfredsställande och riktigt sätt. Ur den synpunkten vill jag gärna begagna tillfället att här deklarerera, att arbetsdomstolen, vad beträffar hos den anställd personal och expedition, arbetar med en mycket smal marginal, som på detta område icke ger anledning till någon tanke på indragningar eller besparingar.

När besparingsberedningen gått igenom de olika delar av statsförvaltningen, som den har fäst sin uppmärksamhet på, har den därför också beträffau-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

de arbetsdomstolen stannat för en i och för sig blygsam framställning, nämligen att de fasta arvodena till andra domstolens ledamöter än ordförande och vice ordförande skulle indragas.

Anledningen till detta förslag är att de dagarvoden, som lämnas dessa andra ledamöter, enligt besparingsberedningens mening äro tillräckligt stora för att utgöra en tillfredsställande ersättning för de ifrågavarande ledamöternas arbete — dagarvode utgår med 50 kronor för den tredje av Kungl. Maj:ts utsedde ledamöten och med 40 kronor för de ledamöter, som äro utsedda på förslag av arbetsgivare- och arbetarorganisationerna. Den ledamot, som har 50 kronor i dagarvode, är ju en statstjänsteman; han bär inte något direkt ansvar för expedition eller dylikt. Han torde väl knappast eftersätta något arbete i sin ordinarie tjänst, för vilket han behöver vidkännas löneavdrag. Det är sålunda en ganska tillfredsställande ersättning för tjänstgöringen en dag i veckan. Även om denna tjänstgöring, som arbetsdomstolen alldeles riktigt har anfört, fordrar både för- och efterarbete, kan dock detta arbete utföras på fritid. Enahanda är förhållandet för de ledamöter, som utses på förslag av huvudorganisationerna på arbetsmarknaden.

Nu har det från arbetsdomstolens sida gentemot besparingsberedningens förslag bl. a. anförts, att den föreslagna arvodesbeskrifningen lätteligen skulle kunna tolkas såsom uttryck för bristande uppskattning av det med hänsyn till arbetsdomstolens speciella uppgifter ytterst betydelsefulla lekmannelementet i domstolen, något som kunde tänkas vara ägnat att medföra mindre gynnsamma återverkningar i fråga om domstolens förankring i det allmänna medvetandet.

Jag hemställer till kammarens omdöme att avgöra, huruvida icke detta uttalande ändock måste anses vara något skruvat. Skall man bedöma det förtroende och den aktning, som vederbörande har för arbetsdomstolen och dess verksamhet och som otvivelaktigt är synnerligen stort på alla håll i landet, tror jag verkligen inte att man gått efter sådana synpunkter som storleken av ledamöternas arvoden. Ledamotskapet av arbetsdomstolen är otvivelaktigt liksom många andra uppdrag inom vår svenska rättsvärd ett offentligt hederuppdrag, där vederbörande visserligen skall ha ersättning för sina utgifter och sitt besvär men icke skäligen bör göra anspråk på avsevärda ersättningar, som icke motsvaras av någon speciell funktion inom domstolen.

Det har också anförts från arbetsdomstolens sida att man, om man gäve endast dagarvoden, skulle få svårigheter att uppehålla den riktiga kontinuiteten i domstolens sammansättning; suppleanterna skulle få rycka in oftare än vad nu är fallet. Man skapade en påtryckning av moralisk art för de ordinarie ledamöterna i arbetsdomstolen för att deltaga i arbetet genom att ge dem ett fast arvode. Man säger också, att de ordinarie ledamöterna måste på ett helt annat sätt än de övriga följa med arbetet inom arbetsdomstolen; de måste följa med rättsutvecklingen och prejudikatbildningen och överhuvud taget ägna en större del av sin tid åt ett så att säga sammanfattande arbete inom domstolens verksamhet.

Jag vågar tro att icke heller detta resonemang håller streck.

Det är alldeles uppenbart att, likaväl som en ordinarie ledamot av arbetsdomstolen anser det vara angeläget att följa med och hålla reda på rättsutvecklingen inom domstolens arbetsområde, lika angeläget är det för en suppleant, som när som helst kan bli inkallad till tjänstgöring i domstolen, att göra det. Därvidlag kan det inte vara någon skillnad. Och jag vill, herr talman, gå ännu längre, i det att jag skulle vilja säga, att var och en, som arbetar inom de stora arbetsgivare- och arbetarorganisationerna, har lika stor anledning att noggrant följa med utvecklingen på kollektivavtalsrättens om-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

råde som den, som sitter i arbetsdomstolen eller eventuellt kan bli inkallad till tjänstgöring i arbetsdomstolen — därvid råder i själva verket ingen skillnad. Det är av stor vikt för funktionärsstaberna på båda sidor att uppehålla denna kontakt med utvecklingen på detta område där de arbeta samt att idka de nödvändiga studierna i arbetsdomstolens aktsamlingar.

Inte heller kan det med skäl göras gällande, att man inte skulle kunna få lika kvalificerade personer till ledamöter i arbetsdomstolen, om man sänkte ledamöternas arvode — för ordföranden och vice ordföranden gäller detta otvivelaktigt, för de övriga gäller det icke.

Den ersättning, som skulle lämnas enligt besparingsberedningens förslag och som innebär 50 kronor per sammanträde, skulle emellertid, om vederbörande bevistade alla sammanträden, innebära en årsinkomst av 2,500 kronor för den tredje ledamoten, som utses av Kungl. Maj:t, och 2,000 kronor för de ledamöter, som äro utsedda på förslag av organisationerna. Detta måtte väl enligt min mening vara en ganska tillfredsställande ersättning, om man utgår ifrån, vilket är riktigt att göra, att i denna ersättning icke ligger något verkligt avlöningsmoment — därtill kan det ju inte finnas anledning och det har ju aldrig varit avsikten med arbetsdomstolen.

Det visar sig ju också, att betydelsen av den påtryckning av moralisk art, som ligger i de fasta arvoden, icke har varit synnerligen stor. Av den statistik, som besparingsberedningen uppgjort angående sammanträdena år 1941, framgår, att av de fyra efter förslag utsedda ledamöterna hade vid de 50 sammanträden, som hållits under året, en ledamot närvarit 18 gånger, en ledamot 32 gånger, en ledamot 34 gånger och en ledamot 33 gånger. I ett fall hade således en ledamot icke ens på långt när kommit upp till att bevista hälften av de sammanträden som hållits, och ingen hade kommit högre än till två tredjedelar av hela antalet sammanträden. Av suppleanterna återigen hade en tjänstgjort vid 26 sammanträden, sålunda långt mer än en av de ordinarie ledamöterna, och de övriga vid ett antal sammanträden, varierande mellan ett och 13. Det föreligger alltså otvivelaktigt en ojämnhet härvidlag i ersättningen, om man skall ta hänsyn till rättvisesynpunkten, en ojämnhet som för övrigt skulle ytterligare accentueras genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag att bibehålla den fasta avlöningen men att ytterligare sänka ersättningen till suppleanterna genom dagarvodets sänkning från 40 till 30 kronor.

Jag vill, herr talman, därför såsom min mening framhålla, att det inte finns någon anledning att avvika från det beslut, vartill statsutskottet har kommit i sitt förslag. Då det emellertid har kommit till min kännedom att det finns ett starkt önskemål att frågan finge änyo diskuteras inom statsutskottet, skall jag be att få yrka, att ärendet återremitteras till statsutskottet.

Ett liknande yrkande kommer att framställas i andra kammaren, och vid sådant förhållande torde det kanske vara den bästa lösningen att statsutskottet än en gång finge fundera på om det kan finna ut en lösning av denna fråga som är mera tillfredsställande än den av Kungl. Maj:t här föreslagna, även om den icke skulle i sin helhet följa de linjer, som besparingsberedningen här gått in på. Huruvida detta är möjligt eller ej, därom vet jag intet — det blir statsutskottets sak att undersöka — men då yrkandet kommer att framställas i andra kammaren, skall jag be att få göra det även i denna kammare. Jag yrkar således på återremiss.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att belysa detta ärende på ett annat sätt än den föregående talaren gjorde. Jag vill bara i förbigående anmärka, att om det nu finns en ordinarie ledamot av arbetsdomstolen, som endast har deltagit i 18 sammanträden av 49, så borde, när detta på-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

pekades, det också ha lämnats en upplysning om anledningen till en så uppseendeväckande frånvaro från domstolens sammanträden. Jag medger att jag, eftersom jag inte delar den principiella uppfattning, som besparingsberedningen kommit till i denna fråga, inte har tagit reda på detta förhållande, men det kan hända att det varit sjukdom eller andra angelägenheter som gjort att vederbörande varit bestämt förhindrad att deltaga i en del sammanträden. Men att detta förhållande sedan skall användas såsom argument i fråga om indragning av de fasta arvoden, förefaller mig icke vara riktigt rimligt.

När arbetsdomstolen infördes, bestämdes det att vice ordföranden skulle få ett arvode av 5,000 kronor. Detta höjdes av 1931 års riksdag till 5,500 kronor. Den ledamot, som utses av konungen utan förslag från någon organisation, hade då ett arvode av 4,500 kronor. Den tvist, som för närvarande råder mellan statsutskottets majoritet och besparingsberedningen å ena sidan samt Kungl. Maj:t och reservanterna å den andra, gäller emellertid uteslutande lekmannedamöternas arvoden och gäller icke någon av juristernas arvoden. Lekmannedamöterna fingo först ett fast arvode av 4,000 kronor om året. Under år 1933 blev det en mycket stark beskärning av förut utgående fasta arvoden. Då sänktes nämligen vice ordförandens arvode från 5,500 kronor till 2,000 kronor. För den jurist, som utses utan förslag men icke är vice ordförande, sänktes arvodet från 4,500 kronor till 1,500 kronor, och lekmannedamöternas arvoden sänktes från 4,000 kronor till 1,500 kronor.

Arbetsdomstolens arvodesfråga har alltså varit föremål för en prövning. Det är visserligen många år sedan dess, ty det hände under den besparingsaktion, som företogs i samband med den stora arbetslöshetskrisen och finansiella krisen i början av 1930-talet, men det skedde då en mycket kraftig nedskärning av arvoden. Den gången slojade man emellertid icke lekmannedamöternas arvoden helt och hållet — jag talar nu om de fasta arvoden, traktamentena är en sak för sig — och det måste då ha funnits något skäl en gång i tiden för att man över huvud gått på linjen med fasta arvoden åt arbetsdomstolens ledamöter. Det är väl icke sannolikt, att riksdagen från begynnelsen skulle ha voterat mycket höga arvoden — fastän de sedermera blevo väsentligt lägre — utan att det egentligen funnits någon anledning att handla på det sättet.

Om man utgår från att det har funnits skäl för statsmakternas handlingssätt år 1933, så skulle ju någonting ha inträffat sedermera för att dessa skäl inte längre skulle äga någon giltighet. Jag förmodar, att man inom besparingsberedningen framför allt trott sig kunna finna ett sådant skäl däri att antalet mål under 1930-talet befann sig i fallande. Detta berodde emellertid på andra omständigheter, nämligen bland annat därpå att det skapats många prejudikat under tiden för arbetsdomstolens tillvaro, varför vederbörande, som råkat i tvist i en avtalsfråga, kunnat komma överens på basis av de skapade prejudikaten i stället för att nödgas hänskjuta sin tvistefråga till arbetsdomstolens avgörande. Dessutom har ju arbetsdomstolen med anledning av den senaste tidens lagstiftning fått nya mål att handlägga utom sådana, som röra kollektivavtalen, mål som kunna uppkomma på grund av semesterlagen och på grund av ett par andra lagar, som jag inte nu skall vidröra. I varje fall har den tendens, man kunde spåra vid slutet av 1930-talet, med fallande antal mål hos arbetsdomstolen inte stått sig under de två åren 1940 och 1941, utan under dessa år har målens antal tvärtom ökats och ökats ganska avsevärt. År 1939 var sålunda antalet till domstolen inkomna mål 166, men år 1940 var antalet till domstolen inkomna mål 190, och arbetsdomstolen framhåller, att målens antal antagligen blir större år 1941, därför att under tiden 1 januari till 31 augusti 1941 flera mål hade inkommit till domstolen än under motsvarande tid något av åren efter år 1934. Man kan alltså åtminstone inte för när-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

varande göra gällande, att avlöningarna äro för höga med hänsyn till att domstolens arbetsbörda skulle ha minskats. Det är möjligt, att man kunde ha gjort detta gällande under år 1939 eller om man bara hade haft 1939 års siffror att tillgå, men man kan i dag inte göra gällande, att arbetsdomstolens arbetsbörda har minskats.

Vad är det då för skäl man har för årsarvodenas indragning? Ja, jag måste ju medge, att jag, om jag suttit i en besparingsberedning, som skall gå på jakt efter alla de besparingsmöjligheter som finnas på olika anslagsposter under alla huvudtitlarna, också skulle känna mig illa berörd, om det sedermera visade sig, att besparingsförslag, som framlades av beredningen, inte blevo accepterade, först av Kungl. Maj:t och eventuellt senare av riksdagen. Jag förstår mycket väl att det kan kännas i viss mån smärtsamt att besparingsförslag bli avvisade. Men jag sade nyss, att det måste ju en gång ha funnits skäl för att man skapade dessa fasta arvoden. Såvitt jag förstår har det skälet helt enkelt varit det, att man även genom arvodesbestämmelserna ville ge uttryck åt statsmakternas uppskattning av det — jag tror man kan karakterisera det så — mycket betydelsefulla arbete, som arbetsdomstolen har att utföra.

För min del måste jag också säga, att om det är så att man över huvud skall ha ett lekmannaelement instuckat i en domstol, vilken domstol det vara må, kan det knappast vara en riktig princip att ställa lekmännen i en avgjord undantagsställning i förhållande till juristerna, vilket blir fallet, om man följer statsutskottsmajoritetens förslag. Jag kan inte för min del tro att det är det riktiga sättet att från statsmakternas sida visa sin uppskattning av det arbete, som i denna domstol skall påvila lekmannaelementet.

Vi ha här i kammaren en f. d. ledamot av arbetsdomstolen, och jag har observerat, att han har antecknat sig såsom talare. Vi kanske av honom få höra, hur arbetet i arbetsdomstolen går till, och det är klart att man egentligen bör känna till så att säga inifrån hur detta arbete går till. Det är väl fullkomligt uteslutet, för den händelse lekmanledamöterna i arbetsdomstolen skola utföra sitt arbete med den samvetsgrannhet, som vi ha anledning att fördra, att vederbörande kunna komma till domstolens sammanträden alldeles oförberedda, utan det är väl ganska självfallet att de måste ägna tid icke bara åt att delta i sammanträden utan också åt att studera arbetsdomstolens praxis och att på förhand studera de mål, som skola handläggas vid ett sammanträde. Jag vågar inte uttala något bestämt omdöme om hur mycket tid detta hemarbete kan ta i anspråk, men jag förmodar, att herr Forslund kan lämna närmare upplysningar därom, eftersom han, som sagt, under flera år har varit ledamot av arbetsdomstolen.

Det är i alla fall sådana överbäganden som gjort att jag icke kunnat ansluta mig till tanken att man här skall spara bara för sparandets skull, samtidigt som man, vilket jag fruktar kan bli följden, kan skapa sådana förhållanden att det enligt min mening särskilt vid denna domstol så ytterst värdefulla lekman-nainslaget känner sig undanskjutet, känner sig undervärderat på den grund att det finner, att man liksom inte bryr sig om att sätta något större pris på det arbete, som dessa ledamöter ha att utföra i domstolen. Jag måste för min del säga, att jag inte kan finna detta besparingsförslag vara tillräckligt väl övervägt för att man skall acceptera det.

Jag vill inte yttra mig i återremissfrågan, men var och en kan förstå, att jag för min del anser, att Kungl. Maj:ts av reservanterna understödda förslag borde bifallas av riksdagen. Jag vet inte, om avsikten med en återremiss är att skapa en ny kompromiss, men jag tycker att det knappast är värt besväret att göra en återremiss. Det blir emellertid kammarens egen sak att bestämma sig för om den vill gå på den vägen eller icke.

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Efter den sakliga utredning av innehållet i detta ärende, som lämnats av en föregående talare, kan jag fatta mig kort.

Inom statsutskottet hade vi en ingående överläggning i detta ärende, och utskottets majoritet ansåg, att man borde kunna följa den linje, som besparingsberedningen hade anvisat. Statsutskottet har stöd för sitt beslut i den statliga besparingsberedningens utlåtande. Man kan inte förbise den omständigheten, utan på varje punkt måste man, när det gäller anslag, söka efter möjligheter att spara. När man tar upp ett yrkande om sparsamhet på en punkt, komma emellertid genast de, som därav äro berörda, och säga: »Nej, på den punkten går det inte att spara, men ni kan spara på en annan punkt.» Och när man sedan kommer till den andra punkten och skall spara, säges det precis detsamma. Det är oerhört svårt att här i riksdagen få gehör för sparsamhetssträvandena. Här har dock statsutskottet haft stöd för sitt beslut i den statliga besparingsberedningen, och det har därför förefallit oss, som tillhöra majoriteten inom utskottet, som om det med hänsyn till vikten av att kunna få en prutning till stånd på de stora statsgifterna borde vara angeläget, att också riksdagen ger besparingsberedningen sitt stöd i dess arbete att söka åstadkomma sparsamhet.

Detta ärende har således varit föremål för ingående behandling inom utskottet. Nu har det emellertid här framställts ett yrkande om återremiss. Jag har ingenting emot att ärendet återremitteras för den händelse man kan finna någon kompromisslinje. En sådan möjlighet bör man ju alltid vara villig att ta under omprövning. Men skulle återremissyrkandet icke bifallas, så måste jag vidhålla, att utskottets hemställan bör bifallas, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Müller**: Herr talman! Jag begärde genast ordet, därför att jag tycker att herr Johanssons yttrande är mycket betecknande. Man har helt enkelt gjort det till en prestigefråga för besparingsberedningen, om lekmanaledamöterna skola ha arvode eller ej, men det är väl knappast det rätta sättet att behandla en fråga av denna beskaffenhet. Jag ville bara göra den reflexionen.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Herr statsrådet framhöll, att det måste ha skett någonting, sedan man år 1933 senast fastställde arvodet, för att man skall göra en förändring på den punkten. Herr statsrådet efterfrågade vad som kunde ha givit anledningen till detta, och herr statsrådet trodde sig då ha funnit, att det skulle vara nedgången av antalet mål i arbetsdomstolen.

Jag vill försäkra att detta från besparingsberedningens synpunkt har varit en mycket underordnad fråga, då otvivelaktigt målens beskaffenhet är av sådan art, att man nog inte kan tala om någon egentlig minskning i arbetsbördan inom arbetsdomstolen. Saken ligger enligt min mening inte på det planet. Men då herr statsrådet säger, att orsaken till att man infört fasta arvoden för lekmanaledamöterna skulle ha varit, att man därigenom ville visa en uppskattning av lekmanaelementets betydelse och att man inte bör äventyra denna uppskattning, så tillåter jag mig att göra den motfrågan: innebar det en minskad uppskattning av lekmanaelementets betydelse, att arvodet sänktes år 1933? Jag är alldeles övertygad om att herr statsrådet inte vill göra den uppfattningen gällande. Nej, det var nog då som nu ett besvärligt statsekonomiskt läge, som krävde att man gjorde inskränkningar på de punkter, där man kunde göra sådana. Det är ju bekant, att de ledamöter, som representera lekmanaelementet inom arbetsdomstolen, alla innehava tjänster och uppbara löner, vilka icke lida något intrång genom deras ledamotskap i arbetsdomstolen. Om de nu skulle få en på annat sätt beräknad ersättning, som i själva verket ändock är

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

ganska tillfredsställande, så innebär detta icke, att man gör upp en konstruerad skillnad mellan lekmännen och juristerna i domstolen. Det är ju just påvisat, att dessa jurister ha alldeles speciella funktioner inom arbetsdomstolen, funktioner, som icke lekmännen ha och som göra att juristernas ersättning måste beräknas på ett helt annat sätt.

Jag är inte så obekant med förhållandena i arbetsdomstolen, sedda inifrån, som herr statsrådet möjligen ville göra gällande. Även jag har i tio år tillhört arbetsdomstolen och känner mycket väl till hur arbetet tillgår där och vad det kan uppskattas till. Jag vill också tillägga, att när besparingsberedningen gjorde upp detta förslag, skedde det icke utan diskussion med de parter, som här äro indragna. Vårt förslag har således icke tillkommit av hänsyn till sparandet för sparandets egen skull.

Jag vill också slå fast, att det för organisationerna måste vara utomordentligt viktigt att få sitt bästa folk placerat i arbetsdomstolen. Arbetsdomstolens kvalitet kommer icke att sjunka genom att dessa fasta arvoden minskas. Även efter en sådan arvodesminskning komma säkerligen samma personer eller fullt lika kvalificerade att sitta i arbetsdomstolen. När man nu letar efter besparingsuppgifter, är då icke detta en besparingsuppgift, som man tycker borde vara bland de lättaste att genomföra? När man talar om att sådant är ett sparande för sparandets egen skull, skulle jag nästan vilja vända på det påståendet och säga, att avvärjandet av en sådan besparing är ett avvärjande för avvärjandets egen skull.

Herr Forslund: Herr talman! Jag har under åtskilliga år sysslat med de ärenden, arbetsdomstolen har att handlägga. Jag var med redan från början på en tid då arbetet i arbetsdomstolen kanske var svårare än nu ur en synpunkt sett, nämligen på grund av den ställning man intog till hela lagstiftningen såsom sådan. När jag i dag fick höra, att en av dem som tidigare tillhört arbetsdomstolen så lättvindigt som han nyss här har gjort kan avfärda hela denna ersättningsfråga, måste jag säga att jag blev mycket förvånad.

Liksom alltid i ersättningsfrågor gäller det här att bedöma, vilka uppgifter de ha att fylla, som skola få ersättningen, i detta fall de personer som äro placerade i arbetsdomstolen. Och när jag läser arbetsdomstolens yttrande över besparingsberedningens förslag, tycker jag mig både se och höra arbetsdomstolens högt ärade ordförande och förstår att han är allvarligt bekymrad över att denna besparingsberedning har gått in för ett yrkande sådant som detta. Det är icke tu tal om att det kan diskuteras, huruvida den reducering, som genomfördes redan år 1933, var rättvis eller icke i förhållande till de ersättningar, som staten lämnar för uppdrag på annat håll, men nu är man beredd att gå så långt, att man begär, att fasta arvoden icke alls skola utgå till ledamöter i arbetsdomstolen och framför allt då icke till dem som utses efter förslag. Jag kan inte förstå vad det är för rimlig anledning att rycka loss just den frågan för arbetsdomstolens vidkommande och varför man inte tar upp hela frågan, huruvida arvode i något fall skall utgå till dem som ha uppdrag, vilka icke äro att hänföra till vanliga kommittéuppdrag. Är herr Wistrand beredd att slopa alla liknande arvoden inom låt oss säga sprit- och tobaksmonopolen eller inom riksbanken och riksgäldskontoret eller inom andra institutioner? Jag tänker på sådana av alla de slag, där särskilda arvoden utgå och där det även utgår väsentliga arvoden. Här är det fråga om ett belopp, som svarar mot 125 kronor i månaden.

Om jag därefter övergår till frågan om själva arbetets art, så är det ju tydligt, att detta arbete icke är av sådan art, att det kan betalas efter tim- eller daglön, utan måste på något sätt taxeras efter vad uppgiften kan inne-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

bära. Det går inte heller att räkna efter antalet mål, som handläggas av arbetsdomstolen; det ena målet kan vara av mycket enkelt slag, men ett tu tre kommer det ett mål, som kan ta flera dagar i anspråk enbart för själva handläggningen inom domstolen. Dessförinnan har det då fordrats ett förberedelsearbete för de enskilda ledamöterna och för domstolens kansli, och efter själva handläggningen förekomma också överläggningar, som domstolen måste hålla enskilt för att komma till beslut i saken. Jag vet, att det är av utomordentligt stor betydelse, att den enskilde ledamoten är förberedd på vad ett mål innehåller, alltså att han har läst in målet, innan han kommer till domstolen, om han egentligen skall ha någon som helst nytta av ärendets handläggning inför domstolen och om han sedermera skall kunna intaga någon ståndpunkt, när han skall avgiva sitt votum. Det är ju som en skolpojke, som kommer till sin skolklass utan att alls ha läst över sin läxa, om domstolens ledamöter skulle komma till domstolen utan att alls känna till målet. Då kan ledamoten bara ta del av vad parterna ha att säga och vad ordföranden möjligen kan plocka ur dem. Det tillkommer dock varje ledamot av domstolen att efter sitt eget beprövande be att få frågor framställda till parterna för att ärendet skall bli tydligt och klart belyst, men för att kunna göra detta — och det är av vikt att så sker — måste han tidigare mycket noga ha läst igenom dessa mål. Herr Wistrand, som själv deltagit i arbetsdomstolens sessioner, bör ju veta, att domstolen ibland kan få mål att behandla, som till och med den högt aktade ordföranden baxnar för på grund av deras komplicerade art, och därför förstår man också, att ledamöterna måste ha ganska lång tid på sig för att förbereda sig.

Jag vill vidare framhålla även en annan sak, nämligen att man får komma ihåg, att det här rör sig om domar, som inte bara gälla enskilda individer utan kunna ha betydelse för ett helt arbetsområde. Därför är det desto viktigare för båda parterna, att man kan komma till ett slut, som är grundat på det fullt riktiga, vilket ju icke kan framkomma med mindre man får gå igenom allt vad som hör till målet.

Jag måste dessutom säga, att den sparsamhet, som har tagit sig uttryck i detta utlåtande, den borde väl ändå litet grand grundas på om det kan vara sakligt berättigat att göra besparingen eller icke. Man får inte bara mäta efter måttet att det möjligen kan gå an att få ned antalet kronor per dag till det eller det beloppet. Det är en dålig beredning, om man handlägger ärenden på det sättet, och jag är mycket förvånad över att statsutskottets majoritet verkligen har »tagit mod» till sig att lösa en fråga på ett så enkelt sätt som den här har gjort. Statsutskottet har ju namn om sig att vara mycket grundligt i de undersökningar, som föregå dess beslut, men här tycker jag att man måste säga, att grundligheten alldeles har försvunnit, eftersom man här bara har skrivit, att utskottet »i likhet med besparingsberedningen och Kungl. Maj:ts anser», att dessa ersättningar äro för höga. För det första tycker jag att detta är en mycket enkel översättning av vad statsrådet sagt och gjort i denna sak, ty han har endast — antagligen tvingad därtill, i nödens stund på grund av att någon utgift måste sänkas — gått med på en reduktion av dagsersättningen med 10 kronor, fastän han, som jag tror, själv helst hade sett, att dagsersättningen fått vara sådan den var. Jag tycker det är oriktigt gjort av statsutskottet att försöka slå tillsammans denna besparingsberednings uppfattning och Kungl. Maj:ts uppfattning i fråga om de ersättningar, som utgå till arbetsdomstolens icke heltidsanställda ledamöter.

Vad återremissyrkandet beträffar kan jag icke finna någon som helst anledning därtill, ty Kungl. Maj:ts förslag, som är tydligt och klart, innebär ju dock en reducering med ungefär 500 kronor per år i ersättningarna till dem

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

som nu deltaga i arbetsdomstolens arbete, och detta synes mig vara en tillräcklig besparing, när det gäller en ersättning av så ringa storleksordning som det här är fråga om.

Om jag dessutom undersöker vad arbetsdomstolen i sin helhet egentligen kostar staten, så måste jag säga, att den är en mycket billig domstol. Läger man till kostnaden för arbetsrådet, som har att syssla med sådant som rör arbetstid och dylikt, och kostnaden för förlikningsmannorganisationerna, som ha att ordna med arbetstvisterna, så kommer man ändå inte upp till fullt 200,000 kronor i vår statsbudget, och då måste jag säga, att detta utomordentligt stora område, som det här rör sig om, har en mycket billig administration.

Jag finner således icke anledning att för min del ansluta mig till något återremissyrkande, utan jag yrkar avslag därpå och bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den föregående ärade talarens lilla anmärkning emot statsutskottets grundlighet i detta fall är ganska lätt utslungad. Men jag får säga att det för min del var ganska svårt att i statsutskottet ta parti direkt emot besparingsberedningen i tider som dessa.

Nu vill jag villigt erkänna, att under debatten i statsutskottet — jag har inte suttit på avdelningen och således inte från början i detalj penetrerat frågan — föreföll det mig som om sakskalet stode på den sida, som herr Forslund här företräder, eller på Kungl. Maj:ts sida, och därför kunde jag inte förstå mig att rösta för det beslut, som sedan blev statsutskottets. Däremot kunde jag å andra sidan med den ställning, som såväl riksdagen som Kungl. Maj:t har intagit i besparingsfrågorna, inte gå helt emot beredningen heller. Jag befann mig således i en situation, där jag inte kunde handla, och jag hade verkligen en liten misstanke åt det håll, som herr Wistrand var inne på: besparingsberedningen kan dock inte ha gjort detta alldeles utan varje kännning med arbetsdomstolen, trots det yttrande som föreligger från denna.

Jag skulle kunna säga att jag känner en viss glädje över herr Wistrands framträdande, då han fastslår, att denna misstanke hade någon grund för sig. Emellertid har jag också på grund av herr Wistrands uppträdande kommit underfund med, att det i alla fall är en något svag grund jag står på, och denna uppfattning har stärkts ytterligare genom herr socialministerns och herr Forslunds framträdande. Nu anser jag, att herr Wistrand har gjort det bästa möjliga av denna för mig från början mycket tvivelaktiga sak genom att yrka på en återremiss, vilket ju också tyder på att inte heller herr Wistrand och statsutskottets ordförande äro så absolut säkra i fråga om sin ståndpunkt i detta fall.

Jag ansluter mig således till detta förslag om en återremiss, som skall ge statsutskottet tillfälle att företaga en ny omprövning. Men är det så att kammaren föredrager att följa den siste ärade talaren, när han förklarar det riktiga vara att vägra återremiss och gå på Kungl. Maj:ts förslag, så måste jag, som kammaren finner på grund av vad jag redan har sagt, taga den motsatta konsekvensen till den som utskottets ärade ordförande tog och då, när jag är tvungen att avgiva min röst, lägga den för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag vill bara gentemot herr Forslund säga det, att detta förslag om arvodesindragning inte av besparingsberedningen behandlats såsom något isolerat fall, utan att besparingsberedningen gjort liknande yrkande för alla de institutioner, som äro jämförliga men som ännu icke blivit föremål för proposition från Kungl. Maj:t.

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

Det har här talats så mycket om att det fasta arvodet är en ersättning för grundligheten i den behandling, man måste ägna ärendena. Anser herr Forslund verkligen, att en suppleant, som deltagit tjugusex gånger i offentligt sammanträde i domstolen och nu skulle få 30 kronor per gång, icke är förpliktad att iakttaga samma grundlighet som en ledamot, vilken suttit med aderton gånger men fått sitt fasta arvode?

Herr Ekströmer: Herr talman! Departementschefen har ju så utförligt och sakligt framlagt regeringens synpunkt, att jag inte behöver bli mångordig utan endast i korthet kan yrka bifall till reservationen.

När man har fått en domstol som arbetsdomstolen, vilken genom klokhet och rättrådighet har tillvunnit sig ett grundmurat förtroende inom de samhällsområden som den omspannar, tycker jag att det är allt skäl i världen att hålla denna domstol om ryggen och att inte genom en sådan här, visserligen ur andra synpunkter sympatisk, sparsamhetsåtgärd äventyra arbetslusten hos densamma. Jag hänvisar till vad arbetsdomstolens ordförande har sagt i sitt yttrande: han är mycket bekymrad över den nedskärning i arvoden som ifrågasättes.

Det är riktigt, som herr Wistrand säger, att organisationerna måste vara angelägna om att få sätta in i domstolen endast de bästa krafter, men då synes det mig vara oriktigt att genom att sänka arvoden så som här ifrågasättes försvåra möjligheterna att få dit just dessa bästa krafter. Kontinuiteten inom en sådan domstol anser jag vara av största vikt, och jag fruktar att den kan äventyras, om man går med på utskottets förslag.

Jag skall, som sagt, i korthet be att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Sten, Löfvander* och *Bror Nilsson*.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har hört vissa synpunkter på denna fråga framföras här, och speciellt har jag då hört, hur de ordinarie ledamöterna i arbetsdomstolen se på problemet. Det kan då kanske inte vara ur vägen, att kammaren också får höra, hur en f. d. suppleant i arbetsdomstolen, som var med redan på den tiden, då herr Forslund var ordinarie ledamot där, ser på samma spörsmål.

Jag vill emellertid redan nu framhålla, att jag inte är tillfredsställd med något av de förslag, som ligga på kammarens bord, och att det är av den anledningen som jag för min del kommer att biträda återremissyrkandet.

När nu detta spörsmål har ägnats den uppmärksamhet, det här fått röna, tycker jag att några synpunkter, som sammanfalla med rättrådighet, också borde komma till synes i fråga om arvodesfördelningen. Statsrådet har enligt mitt sätt att se begått det felet att han minskar dagarvoden för såväl de ordinarie ledamöterna som suppleanterna men låter det fasta arvodet kvarstå orubbat. Besparingsåtgärden verkar på det sättet att den ordinarie ledamoten drabbas därav mindre än suppleanten, och det är icke berättigat. Överhuvud taget är det icke berättigat att ha graderade arvoden i arbetsdomstolen. När suppleanten är inkallad, tjänstgör han under precis samma ansvar som den ordinarie ledamoten. Han får lika svåra mål att avgöra. Han arbetar kort sagt under enahanda omständigheter som den ordinarie ledamoten. De ifrågasvarande lekmännen i arbetsdomstolen äro inom sina organisationer mycket upptagna herrar. De ha att föra förhandlingar än här och än där i detta avlånga land, och det gör att de, även om de aldrig så gärna skulle vilja, inte kunna vara närvarande vid domstolens samtliga sammanträden. Det undersökes någon vecka före ett sammanträde i vad mån de ordinarie ledamöterna

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

kunna delta i detsamma, och i den mån de anmäla sannolikt förhinder, undersöker man vilka suppleanter som kunna inträda i stället. Då få suppleanterna akterna i de mål som skola före, och de få i förväg läsa in saken precis som de ordinarie. Men de erhålla aldrig större arvode än dagsersättningen. Den ordinarie ledamot som tjänstgör samtidigt kommer kanske, om man räknar per mål, upp till en ersättning, det fasta arvodet inberäknat, som är dubbelt så stor som suppleantens. Det är icke en rättvis fördelning.

Herr Forslund talade om hur arvodesfrågan är ordnad på några andra håll. Jag tillåter mig att tala om hur det är exempelvis i Sveriges riksbank för bankofullmäktige. Till fullmäktige utgår en viss av riksdagen bestämd ersättning. Det finns inte upptaget någon särskild ersättning till suppleanter. Vid de tillfällen då en ordinarie är borta och en suppleant inträder i hans ställe, får suppleanten ersättning för det antal dagar under månaden han har tjänstgjort, och för detta göres avdrag på den frånvarande ordinarie ledamotens arvode. Suppleanten har samma betalning som den ordinarie, då han utför dennes arbete.

Det vore angeläget om man i statsutskottet efter en återremiss, om den, såsom jag hoppas, blir beslutad, ville inte blott anlägga besparingssynpunkter på detta spörsmål utan fastställa skäliga månadsarvoden och föreslå den föreskriften att då suppleant tjänstgör i stället för ordinarie ledamot skall han ha så stor del av det ordinarie månadsarvodet i ersättning per tjänstgöringsdag, att han i arvode blir jämställd med ordinarie. Då skulle det bli någon rättvisa. De nu föreliggande förslagen tillgodose endast dem som äro ordinarie ledamöter och ha fasta arvoden, men inte suppleanterna som många gånger utföra minst lika mycket arbete i domstolen som de ordinarie.

Herr Strand: Jag har för min del särskilt fäst mig vid att såväl arbetsdomstolen själv som även arbetsgivareföreningen och landsorganisationen avstyrkt besparingsberedningens förslag beträffande arvoden till ledamöterna i arbetsdomstolen. Liknande förslag komma väl sedermera beträffande andra institutioner. Man behöver säkerligen inte räkna med att arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, som inlämna förslag till ledamöter i arbetsdomstolen, ha befarat att sänkningen av arvoden skulle äventyra kvaliteten hos de av dem nämnda ledamöterna. Det är säkerligen andra synpunkter som varit avgörande för dessa båda organisationer då de avstyrkt de föreslagna ändringarna.

Det måste finnas ett mycket starkt intresse hos de båda nämnda organisationerna av att sammansättningen av arbetsdomstolen blir sådan att man uppstår största möjliga kontinuitet i domstolens arbete. Skola nu samtliga ledamöter och suppleanter i arbetsdomstolen jämföras i arvodeshänseende, lär det väl möjligen få till konsekvens att de ordinarie ledamöterna inte skulle känna samma ansvar som förr när det gällde att så ofta som möjligt bevista domstolens sammanträden.

Det finns för övrigt såvitt jag förstår ingenting i arbetsdomstolens utveckling sedan dess tillkomst, som tyder på att den beräkning av arvoden, som först verkställdes, var felaktig. Däremot kunde man konstatera under de första åren — jag förmodar att detta var avgörande vid ändringen år 1933 — att de ordinarie ledamöterna voro upptagna av sina huvuduppgifter i sådan utsträckning att de inte mera regelbundet kunde bevista sammanträdena. Konsekvensen därav blev att suppleanterna måste tjänstgöra i större eller mindre utsträckning. Det visade sig att de som haft den största möjligheten att disponera sin tid för tjänstgöring i domstolen kommit till omkring två tredjedelar bevistade sammanträden av samtliga, medan för en tredjedel tydligen

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

suppleanterna fått vara närvarande. Den avvägning som då gjordes genom sänkningen av det ordinarie arvudet från 4,000 till 1,500 kronor och införandet av särskilt dagtraktamente för sammanträdesdagarna skulle väl, förmodar jag, innebära att kostnaderna för domstolen bleve ungefär desamma som tidigare, d. v. s. att suppleanterna skulle få del av de ordinarie ledamöternas arvode. Nu har det, såvitt jag vet, inte framkommit någonting i besparingsberedningens utredning som ger vid handen att arbetet skulle ha minskat i omfattning eller att de vid domstolen förekommande målen skulle ha blivit enklare. Tvärtom ligger det väl till på det sättet att domstolen fortfarande har full sysselsättning, att dess arbete har samma betydelse för samhället som tidigare och att det inte finns någon rimlig anledning att värdesätta domstolens arbete efter andra principer endast därför att bland dess ledamöter sitta representanter för arbetare och arbetsgivare. Det ligger säkerligen i domstolens eget intresse när det gäller att bevara kontinuiteten i dess arbete, att man låter vissa personer få ställningen såsom ordinarie med ett visst fast arvode, under det att suppleanterna få vara ersättningsmän som inträda då den ordinarie ledamoten har förhinder.

Jag kan sålunda, herr talman, för min del inte komma till något annat resultat än att någon stark saklig motivering för besparingsberedningens förslag till ändringar inte föreligger, och jag ansluter mig därför helt och fullt till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag hade när detta ärende behandlades i utskottet inte tillfälle att närvara. Hade jag varit med, skulle jag ha anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, och detta på de förnuftiga skäl som anförts av herr Ekströmer.

Sedan jag tillkännagivit detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Heland: Herr talman! Jag ber att få instämma med statsutskottets ordförande i att det synes vara synnerligen svårt att genomföra några besparingsförslag här i riksdagen. Det uppträder nämligen så gott som alltid intressenter i varje särskild fråga, som söka att om möjligt kullkasta det föreliggande förslaget till besparingar.

Jag skulle, herr talman, inte ha begärt ordet i denna debatt, om jag inte en smula reagerat emot de argument som anförts mot besparingsförslaget. Det är givetvis så att vederbörande organisationer här försöka bevaka sina medlemmars ekonomiska intressen i förevarande fråga. Att så sker finner jag självklart, men argumenteringen synes mig egendomlig. Man säger att utgår inte den och den ersättningen, är det inte säkert att de rätta personerna bli placerade i arbetsdomstolen, utgår inte den och den ersättningen, kanske ledamöterna inte ägna sig så mycket som det vore behövligt åt sina uppdrag i arbetsdomstolen. Dessa argument äro väl dock egendomliga. Arbetsdomstolens verksamhet är ju, såsom här redan har sagts, av så ofantligt stor betydelse för just organisationerna att man borde kunna vänta sig att organisationernas representanter utan något som helst arvode skulle göra allt för att kunna delta i det arbete som de blivit ålagda i arbetsdomstolen.

Jag kan alltså inte heller förstå herr Forslunds jämförelse mellan arvodena i arbetsdomstolen och arvodena i exempelvis tobaksmonopolet. Dessa fall äro väl inte jämförbara, ty i tobaksmonopolet finnas inte representanter för några organisationer, som där skola bevaka sina intressen. Jag vill i stället anföra ett annat exempel som jag tycker är mera analogt med arbetsdomstolen. Det gäller en institution där jag själv varit ledamot, nämligen traktatberedningen. Den är nu förpuppad och har gått upp i handelskommissionen, men den har

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

varit av ofantligt stor betydelse inte minst för de organisationer som där varit representerade. Där har man inte behövt ett enda extraarvode utöver det ordinarie kommittéarvodet för att få exempelvis ledarna för exportföreningen och industriförbundet som ledamöter, och ingen av oss har tänkt på att vi inte haft något effektivt arvode för att fullgöra vår skyldighet. Vi ha också haft mycket att läsa mellan sammanträdena och ha haft mycket viktiga uppgifter att ägna oss åt, men vi ha gjort det därför att vi ansett att uppgifterna varit så viktiga att det var vår skyldighet och plikt oberoende av arvodets storlek att ägna oss däråt.

Jag förstår ju att den föreliggande frågan har kommit i ett nytt läge sedan den framlagts inför kamrarna. Jag förstår också hur den kommit i detta läge, och jag förstår att riksdagen inte kommer att acceptera besparingsförslaget. Men jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att framhålla dessa synpunkter.

Herr Forslund: Herr talman! Jag vill hälsa herr von Heland välkommen bland förespråkarna för sparsamhet i vårt land. Han representerar väl en grupp som också har intressen i detta fall. Jag har inte gjort gällande att fackförbunden ha några sådana intressen här att de ovillkorligen skulle vara skyldiga att mer än andra i detta samhälle tillhandahålla arbetskraft för denna institution, som staten har skapat. Men om vi skulle börja räkna så där noga med hänsyn till våra intressen, kunde vi ju gå ända upp till riksdagen och undersöka i vilken mån de olika grupperna ha intressen att bevaka där. Men det är väl inte på det sättet vi böra resonera.

Det gäller här en statens institution bland många andra, där det måste finnas representanter för olika grupper. Jag anser fortfarande att så ömtåliga frågor som där behandlas och så noggrant som arbetet måste utföras är det inte riktigt att det skall utgå endast dagarvode till ledamöterna för den dag domstolen sammanträder, utan det är rimligt att det utgår även ett mindre arvode såsom ersättning för allt annat arbete för domstolen.

Jag är också mycket förvånad över att herr Wistrand så starkt betonade att de olika intressenterna på arbetsmarknaden skulle känna sig vara tvingade redan med hänsyn till sina dagliga arbetsuppgifter att hålla reda på allt vad som förekommer här och att ersättningen kunde utmätas lägre av den anledningen. På det sättet får man inte bedöma saken, utan här är det endast fråga om huruvida ersättningen är skälig eller inte skälig.

Jag måste säga att besparingsberedningen icke har anfört några sakliga skäl för sitt förslag i detta avseende. Det innebär endast en försämring, inte en besparing i vanlig mening.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Under debatten har framställts yrkande om återremiss. Jag förstår inte vad en återremiss skulle tjäna till. Frågan har först behandlats mycket ingående på tredje avdelningen och den har, såsom det upplysts, sedan föranlett en ingående diskussion i statsutskottet. De synpunkter som herr Ekman anlagt på saken tror jag inte skulle komma att bli beaktade vid en återremiss. Herr Ekman känner statsutskottet mycket lite, om han tror, att det skulle acceptera den linje herr Ekman här talat för.

Jag finner sålunda att en återremiss inte skulle tjäna någonting till, varför jag, herr talman, ber att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla den hemstäl-

Anslag till arbetsdomstolen. (Forts.)

lan, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att punkten skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på bifall till det framställda återremissyrkandet samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår yrkandet om återförvisning till statsutskottet av punkten 7 i dess utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på bifall till den hemställda, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ström, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den hemställda, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Enär herr statsrådet *Westman* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 5.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för yrkesinspektionen, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43, dels ock till Yrkesinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

*Anslag till
yrkesinspek-
tionen.*

I berörda personalförteckning hade bland annat upptagits en befattning såsom skogs- och flottledsinpektör i lönegraden A 27 samt en befattning såsom assistent i lönegraden A 20.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena (I: 161) inom första kammaren av herr *H. Sten* m. fl. och den andra (II: 119) inom andra kammaren av herr *E. Ericsson* i Sörsjön m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppflytta skogs- och flottledsinpektören i lönegrad från A 27 till A 28 och dennes ordinarie assistent från A 20 till A 24.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 161 och II: 119,

- a) godkänna under punkten införd personalförteckning för yrkesinspektionen;
- b) godkänna likaledes under punkten införd avlöningsstat för yrkesinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;
- c) till Yrkesinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1942/43 anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

Herr *Sten*: Herr talman! Det kanske förefaller opåkallat och i varje fall utsiktslöst att tala för en motion som icke har beaktats av statsutskottet och beträffande vilken det icke föreligger någon reservation. Men då känslan för billighet och rättvisa omöjligen kan vara tillfredsställd med den behandling som denna fråga har fått och det öde som den rönt under de senaste åren, anser jag mig vara skyldig mina medmotionärer och den sak som det gäller att

Anslag till yrkesinspektionen. (Forts.)

i korthet erinra kammaren om innebörden av det i motionen framställda yrkandet.

Skogs- och flottledsinspektionen har arbetat i mera än tjugو år. Det kan vara förklarligt att dess löneförhållanden till att börja med som vanligt präglades av ett provisorium. År 1930 uppfördes befattningen såsom skogs- och flottledsinspektör på ordinarie stat med en viss löneplacering, samtidigt som personalen utökades med en extra ordinarie assistent och under fem månader av vinterhalvåret med en biträdande assistent. Sedan dess har emellertid inträffat dels att inspektören fått vidgade arbetsuppgifter och dels att genom beslut av 1937 års riksdag den honom underställda personalen utökats med en helårsanställd underinspektör och tre under vinterhalvåret anställda biträdande skogsunderinspektörer.

Detta är bakgrunden till att icke endast motionärerna utan även en rad myndigheter och sakkunniga ha ansett det vara befogat att jämställa skogs- och flottledsinspektören med yrkesinspektörerna i fråga om löneplacering. Den gamla inspektionsmyndigheten, socialstyrelsen, har hävdatt denna uppfattning. Landshövding Tiselius, som i egenskap av särskild sakkunnig haft att yttra sig över socialstyrelsens förslag till yrkesinspektionens omorganisation, framhöll att de stora anspråk i fråga om initiativkraft och omdöme som måste ställas på skogs- och flottledsinspektören och den praktiskt taget självständiga chefsställning, som han intar på ifrågavarande omfattande och betydelsefulla verksamhetsområde, väl synas motivera jämställighet med yrkesinspektörerna. Senare har 1937 års arbetarskyddskommitté intagit samma ståndpunkt och även så den nya chefsmyndigheten, riksförsäkringsanstalten.

Med anledning av den motion i frågan som väcktes vid 1938 års riksdag uttalade också statsutskottet att utskottet icke ville bestrida att skäl kunde anföras för att i lönehänseende jämställa ifrågavarande befattningshavare med yrkesinspektör, respektive distriktsingenjör inom den allmänna yrkesinspektionen, men utskottet förutsatte att frågan skulle bli beaktad och prövad vid den allmänna översynen av de civila statstjänstemännens lönegradsplacering.

Nu blev det ju såsom framgår av handlingarna på det sättet, att de förut arbetande lönesakkunnigas arbete avbröts och frågan om löneplaceringen överlämnades till 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, som icke ha beaktat vad som anförts från riksförsäkringsanstalten i denna sak. Det framgår också av den bilaga till statsverkspropositionen, där revisionen av den vid civila avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen är redovisad, att inte heller regeringen tagit upp förslaget. Nu säger statsutskottet i sitt utlåtande över motionen, att statsutskottet icke är »berett att på de i motionen anförda skälen tillstyrka ändrad löneställning för ifrågavarande befattningshavare».

När jag sade, att känslan för rättvisa och billighet inte kan vara tillfredsställd med den behandling, detta ärende fått, var det därför att man varken i statsverkspropositionen, i bilagan till densamma, där tjänsteförteckningssakkunnigas förslag redovisas, eller i statsutskottets utlåtande har fått veta skälen till att denne befattningshavare icke skall jämställas med yrkesinspektörerna. De skäl, som tala till förmån för en sådan löneplacering, äro omsorgsfullt redovisade i motionen, men de skäl, som till äventyrs kunna finnas i den motsatta riktningen, har man icke kunnat finna i de föreliggande handlingarna. Det är därför som jag måste hemställa till statsutskottet eller till vederbörande departementschef — det är snarare kanske finansministern än socialministern som svarar för denna tjänsteförteckning — att innan ärendet denna gång klubbas i kammaren få veta anledningen eller skälen till den ståndpunkt, som man intar beträffande dessa befattningshavares löneplacering.

Förutom att jag erinrat om att samtliga sakkunniga myndigheter varit av

Anslag till yrkesinspektionen. (Forts.)

samma uppfattning som den i motionen framförda, vill jag även erinra därom, att vid skogshärbärgeslagens revision 1937 vitsordades det av andra lagutskottet i ett enhälligt utlåtande, som också godkändes av båda kamrarna, att denna verksamhet och dessa befattningshavare utfört ett väl kvalificerat och om-dömesgillt pionjärbete på ifrågavarande område. När man vidtog så pass stora ändringar i skogshärbärgeslagen som dem, vilka då genomfördes, var det till betydande grad i förlitande på att det goda handlag med uppgiften och med bägge parter, som kännetecknat skogs- och flottledsinspektionens verksamhet, skulle vara en tillgång i det fortsatta arbetet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att bakom detta utskottsutlåtande stodo representanter både för skogsarbetarna och arbetsgivarna. Jag har för min del ända ifrån inspektionens tillkomst och under bortemot ett tjugotal år förmedlat den dagliga kontakten mellan skogs- och flottledsinspektionen å ena sidan samt skogsarbetarna å andra sidan, och jag vågar därför återropa även mitt eget bedömande av denna sak. Från arbetsgivarlägret fanns vid denna tidpunkt i andra lagutskottet en representant för den norrländska skogsindustrien, nämligen flottningsdirektören Sandström i andra kammaren, och även herr Tamm och andra från denna kammare stodo bakom utskottsutlåtandet. De motioner, som väckts, äro — som herrarna själva kunna konstatera — nummer 119 i andra kammaren, under-tecknad av representanter för skogsarbetarna i Norrland, Dalarne och Bergslagen, och nummer 161 i första kammaren, för vilken jag för talan och till vilken jag kommer att yrka bifall. Sistnämnda motion är under-tecknad av representativa män här i kammaren för skogsnäringen, sådana som herr Tamm, vilken ju också har möjlighet att bedöma detta lönespörsmål, då han var ledamot av den lönekommitte, till vilken man hoppades att detta ärende till sist skulle gå, herr von Stockenström, herrar Nisser och Sundberg m. fl. jämte ett tiotal Norrlandsrepresentanter ur skilda politiska partier, vilka alla äro eniga om det riktiga i de yrkanden, som framstälts i motionen.

Det är alltså med en hemställan om att här få veta de sakliga skäl, som ligga bakom statsutskottets intagna ståndpunkt, som jag ber att få yrka bifall till motionen nummer 161 i denna kammare.

I detta anförande instämde herr *Norman*.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Herr Sten frågar efter skälen till att utskottet avstyrkt denna motion. Ja, det är närmast med anledning av det sätt varpå detta ärende tidigare behandlats. Det var ju senast 1938 föremål för riksdagens prövning genom motioner i båda kamrarna. Jag vill här citera utskottsutlåtandet: »Statsutskottet yttrade» — 1938 alltså — »i nämnda sammanhang i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att utskottet icke ville bestrida, att skäl kunde anföras för att i lönehänseende jämställa ifrågavarande tjänstemän med yrkesinspektör respektive distriktsingenjör inom den allmänna yrkesinspektionen. Emellertid avstyrkte utskottet motionerna under hänvisning bland annat till den allmänna översyn av de civila statstjänstemännens lönegradsplacering, som inom den närmaste framtiden avsåges komma till stånd.

Vid den översyn, som numera verkstälts av 1939 års tjänsteförtecknings-sakkunniga, ha de sakkunniga icke funnit skäl till lönegradsuppflyttning av ifrågavarande tjänstemän. Icke heller har Kungl. Maj:it kommit till annat resultat — — —.»

När vi inom tredje avdelningen i utskottet behandlade detta spörsmål, voro vi, det kan jag upplysa herr Sten om, mycket intresserade av att skogs- och flottledsinspektören möjligen skulle uppflyttas från 27:de till 28:de lönegra-

Anslag till yrkesinspektionen. (Forts.)

den. Däremot voro vi mycket tveksamma om assistentens uppflyttning från 20:de till 24:de lönegraden. Emellertid har i första hand avdelningen och där-efter utskottet inte velat bidra till att man på något sätt skulle splittra detta lönereglemente, som är uppgjort av tjänsteförteckningssakkunniga. Vi ansågo, att det skulle ha sina konsekvenser, om man nu bröt ut och gjorde omplaceringar i lönehänseende av dessa tjänstemän. På grund härav har statsutskottet och i första hand dess tredje avdelning inte velat gå in för denna sak i år. Man får väl hoppas att Kungl. Maj:t åter igen ville se på denna sak och då möjligen finna någon anledning att tillmötesgå motionärerna, särskilt då det gäller skogs- och flottledsinspektören, för vilken uppflyttningen i lönegradsplaceringen endast gäller en löneklass.

Detta är, herr talman, de ungefärliga orsakerna till att utskottet inte kunnat bifalla motionerna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Ehuru jag liksom herr Sten väl inser det utsiktslösa i att gentemot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till en avvikande mening, i synnerhet som kammaren just nu är så glest besatt, att blott ett litet fåtal av dess ledamöter kan höra de skäl, som anföras för en annan ståndpunkt, anser jag mig dock pliktig att göra gällande, att man här enligt min mening har gjort sig skyldig till en, så vitt jag kan bedöma, uppenbar orättvisa. Det kan nämligen icke med någon som helst rätt göras gällande, att skogs- och flottledsinspektören, som har hela skogsområdet som sitt verksamhetsfält och som där utövar precis samma uppsikt, som en yrkesinspektör utövar inom ett mycket mindre område, rimligtvis bör vara placerad i en lägre lönegrad än yrkesinspektörerna. Vi ha ju elva yrkesinspektörsdistrikt och elva yrkesinspektörer men endast en skogs- och flottledsinspektör.

Jag måste vidare gentemot herr Torsten Ström säga, att jag anser det vara ännu mera upprörande orättvist, att det för assistenten skall bibehållas en placering, som till och med är lägre än distriktsingenjörernas, av vilka det finns tretton, varjämte det dessutom finns elva förste distriktsingenjörer, vilka senare ha en tjänst, som är närmast jämförlig med den assistenten hos skogs- och flottledsinspektören innehar.

Jag vågar bestämt bestrida, att de, som provat detta ärende, gjort sig besvär med att verkställa en verklig undersökning av hur läget är. Jag har under de sista fyra till fem åren mycket noggrant följt verksamheten på detta område, och jag måste säga att det, enligt mitt förmenande, är alldeles uppenbart, att dessa tjänstemän böra placeras i annan lönegrad än den som utskottet här föreslår.

Med risk att inte få understöd för detta yrkande måste jag dock förena mig med det yrkande, som herr Sten framställt om bifall till motionen. Den är så klart rättvis och de skäl, som äro anförda mot den, äro enligt min mening så uppenbart ohållbara, att detta ärende, om kammaren varit mangrant församlad, helt säkert skulle blivit föremål för annan behandling än som nu förvisso blir fallet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som påyrkats i de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkten 30.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkten 32.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkterna 60 och 61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75—77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78—88.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—124.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125.

Lades till handlingarna.

Punkterna 126 och 127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 128 och 129.

Lades till handlingarna.

Punkterna 130—135.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 136.

Anslag till
Ericastiftelsen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Ericastiftelsen för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 10,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *D. Norman* väckt motion (I: 170), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheten att — förutom det under förevarande punkt upptagna anslaget av 10,000 kronor — utanordna medel för en även beträffande pensionsförhållanden reglerad tjänst såsom rektor vid Ericastiftelsens seminarium, tillika biträdande föreståndarinna vid stiftelsen, i löneklass, som Kungl. Maj:t funne skälig.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag måtte till Bidrag till Ericastiftelsen för budgetåret 1942/43 anvisa ett anslag av 10,000 kronor;

b) att motionen I: 170 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Norman: Herr talman! Jag har till att börja med ett behov av att uttala min tacksamhet för det läge, vari denna anslagsfråga kommit. Ericastiftelsen utför ett socialt synnerligen värdefullt arbete, som uppskattats av statsmakterna på så sätt, att statsbidrag utgått till verksamheten under några år. I fjol åskade Kungl. Maj:t inte något anslag, utan det anslag, som förut hade utgått, drabbades av de allmänna besparingshänsyn, som då gjorde sig gällande. Jag fann då anledning att framföra frågan om behovet av stöd åt

Anslag till Ericastiftelsen. (Forts.)

denna stiftelses verksamhet i en motion, och till följd av denna beslöt riksdagen i fjol att skriva till Kungl. Maj:t och begära, att detta spörsmål om huruvida Ericastiftelsen i fortsättningen skulle stödjas av statsmakterna eller inte skulle göras till föremål för en utredning. Denna utredning har nu resulterat i att Kungl. Maj:t äskat ett belopp av 10,000 kronor såsom bidrag till Ericastiftelsen, vilket också tillstyrkts av statsutskottet. Det är för detta äskande och för detta tillstyrkande som jag uttalar min tacksamhet.

Jag har dock inte kunnat låta bli att även i år komma med en motion i ärendet. Jag har inte begärt några ökade medel men önskat, att riksdagen skulle göra ett uttalande, som kunde föranleda Kungl. Maj:t att överväga, om inte några möjligheter funnes att ytterligare öka detta anslag.

Den utredning, som verkställdes av skolöverstyrelsen med biträde av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, har visat, att för att verksamheten effektivt skall kunna bedrivas behövs det en hjälp från statsmakterna med en större slutsumma än den Kungl. Maj:t nu äskat. Departementschefen har också förklarat, att han till fullo inser önskvärdheten av att verksamheten vid denna stiftelse kan få fortgå i den beräknade omfattningen och att ett behov av ett större anslag — skolöverstyrelsen hade föreslagit 20,000 kronor — nog föreligger, men att på grund av besparingshänsyn anslaget knappats ner till 10,000 kronor.

Denna stiftelse bedriver på olika sätt en socialt synnerligen betydelsefull verksamhet. Den har en avdelning för psykisk hälsovård bland barn och ungdom, där man söker komma till rätta med olika rubbningar, som kunna förefinnas i känslolivet och i förhållande till omgivningen hos en del barn. Där söker man vidare bortarbета en hel del egenheter, som göra dessa barn mindre lämpliga för sin omgivning och som innebära risk att dessa barn inte skola bli fullgoda medborgare. I ett betydande antal fall har denna verksamhet lett till det goda resultatet, att dessa rubbningar bortarbetats. Egenheterna ha försvunnit och man har kunnat räkna med att dessa barn skola bli fullvärdiga medborgare, när de bli vuxna. Stiftelsen har också en rådgivningsbyrå, dit bekymrade föräldrar kunna vända sig för att få råd och anvisningar, hur de skola sköta sina barn, som lida av defekter i ett eller annat avseende. Men framför allt, skulle jag tro, har stiftelsens verksamhet varit av betydelse i den form av seminarieutbildning, som där bedrivits. Man har utbildat elever för att göra dem skickade att ta hand om svårfostrade barn och svårfostrad ungdom. Denna verksamhet vid det läkepedagogiska seminariet har under det senaste året måst nedläggas. Med de begränsade medel, som nu komma att stå till buds, finns det nog små möjligheter för att denna verksamhet skall tagas upp igen. Jag tror, att just denna verksamhet ur rikssynpunkt är den allra värdfullaste av de olika grenar, som äro föremål för denna stiftelses verksamhet. Dessa elever spridas ut över landet och man når därigenom en större krets av de barn och den ungdom, som på olika sätt behöver hjälp, än vad verksamheten här i huvudstaden kan nå.

Nu har det tillkommit en extra svårighet för upprätthållandet av detta seminarium. Det har föreståtts av en fröken Bratt, som ägnat ett mycket intresserat och värdefullt arbete åt Ericastiftelsens hela verksamhet. Hon har nu tänkt draga sig tillbaka, då hon uppnått den ålder, då hon kan behöva vila sig från det synnerligen värdefulla sociala arbete, hon här nedlagt. Det har på grund av den osäkerhet, som föreligger beträffande möjligheten av att upprätthålla seminarieverksamheten, visat sig vara svårt att få en kvalificerad och lämplig kraft, som skulle kunna efterträda henne. Man har emellertid haft krafter på hand, som skulle vara lämpliga, och löneförmånerna ha vederbörande kunnat godtaga, men osäkerheten i anställningen och särskilt osäkerheten i pensionshänseende har gjort, att ingen vågat reflektera, i all synnerhet sedan

Anslag till Ericastiftelsen. (Forts.)

statens pensionsanstalt under detta osäkerhetstillstånd ansett sig inte kunna ordna med en reglerad pension för rektor och föreståndarinna vid stiftelsen. Skulle Ericastiftelsen på ett eller annat sätt kunna få ett större anslag, så att stiftelsen kunde räkna med att under en del år framåt från statsmakernas sida få disponera de önskade 20,000 kronorna, skulle nog spørsmålet om pensionsregleringen för den nya rektorn kunna ordnas.

Nu har jag inte dristat mig till att begära någon höjning av det anslag, som Kungl. Maj:t äskat och statsutskottet nu tillstyrkt, men jag hade tänkt mig, att det skulle kunna finnas andra möjligheter för Kungl. Maj:t att anvisa medel. Vi ha ju t. ex. medel ur allmänna arvsfonden, som förefaller mig vara synnerligen lämpade att användas för detta ändamål.

Det är enligt min uppfattning ett mycket viktigt arbetsfält, som Ericastiftelsen har sig förelagt, och jag tror, att denna verksamhet är av synnerligen stort värde för samhället såsom sådant. Kan man komma till rätta med en del av de barn och ungdomar, för vilka framtiden ter sig synnerligen oviss på grund av de fel och rubbningar, som föreligga, är detta så värdefullt ur samhällets synpunkt, att jag tror, att det även i hårda tider är av betydelse, att man offrar pengar på denna verksamhet.

Nu har jag inte tagit till orda för att ställa något yrkande, men jag vill vädja till socialministern att överväga om det här inte skulle finnas möjligheter att från de medel, som Kungl. Maj:t kan ha till sitt förfogande, anvisa ytterligare bidrag till verksamheten. Statsutskottet har inte velat förorda, att riksdagen skulle ta ett initiativ i detta fall, men det finns ju alla möjligheter för Kungl. Maj:t att i varje fall närmare överväga detta spørsmål. Mitt inlägg i denna debatt har närmast haft till syfte, att det skulle bli ett observandum beträffande just detta. Om inte några möjligheter kunna föreligga i år, uttalar jag ändock den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till ett kommande år skall finna möjligheter att kunna föreslå ett ökat bidrag till denna betydelsefulla verksamhet.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag tror inte, att herr Normans yttrande egentligen på något sätt står i strid med statsutskottets uttalande i denna fråga. Att detta ärende nu behandlas under femte huvudtiteln och inte under åttonde, dit Ericastiftelsen tidigare hänförts, beror på att den närmast hör till femte huvudtiteln, vilket ju särskilt starkt understrykes av socialstyrelsen i dess yttrande i frågan. Detta yttrande är av den art, att det ger fullt fog även för herr David Normans motion i ärendet. Det påpekas i socialstyrelsens yttrande av vilken oerhörd stor betydelse det måste vara, att utvecklingsfarliga abnormiteter hos barnen tidigt upptäckas och botas, abnormiteter som i annat fall i framtiden kunna leda till nedsatt arbetsförmåga eller till asocialitet och därmed även kunna komma att ställa varaktiga anspråk på samhällets understöds- och vårdverksamhet. Det är alltid billigare för samhället att förebygga än att bota.

Men därtill kommer, att denna fråga också utgör en viktig del av vår befolkningsfråga. Här talas med fullt fog om den stora fara, som ligger i den sjunkande nativitetssiffran i vårt land. Socialstyrelsen understryker, att det just under sådana förhållanden icke blott är önskvärt av humanitära skäl, utan att det även blir en tvingande nödvändighet, att man under den närmaste framtiden tar vård om barn- och ungdomsåldrarna. I samband med den sjunkande nativitetssiffran har det nämligen blivit så mycket mer iögonenfallande, att barn- och ungdomsåldrarna inte äro alldeles som de böra vara. Det är tydligen därför som socialstyrelsen så starkt stryker under, att nu om någonsin måste man ta hand om dessa åldersgrupper.

Anslag till Ericastiftelsen. (Forts.)

Departementschefen har också, såvitt jag förstår, ställt sig helt och hållet på samma grundval i fråga om motiveringen som socialstyrelsen. Departementschefen beklagar således att tidsförhållandena äro sådana, att anslaget för nästa år inte kan bli högre än 10,000 kronor.

När herr David Normans motion behandlades i statsutskottet, hade den också mycket stora sympatier. Såvitt jag kunde förstå, stod åtminstone majoriteten av dem, som yttrade sig, på den sidan, att de gärna skulle velat gå den väg motionären anvisat, d. v. s. kanske inte fullt ut, så att någon yrkade bifall till motionen, men ändå så, att man ansåg, att det borde utsägas i motiveringen att utskottet, och om utskottets förslag antages, även riksdagen gärna skulle se att Kungl. Maj:t undersökte möjligheten att i fortsättningen komma fram på denna väg.

Man hyste emellertid inom utskottet betänksamhet mot att under sådana tider som dessa så att säga göra beställningar på utgiftsökningar, om än synnerligen behjärtansvärda sådana. Men hur det sedan gick till, när meningarna kompromissades ihop, kunna kammarledamöterna se allra nederst på sid. 62 i utlåtandet. Motionen refereras i de två sista styckena, och det står där: »Utan tvivel skulle ett dylikt understöd underlätta för stiftelsen att för nämnda tjänst förvärva och behålla dugande person.» Det är det medgivande, som utskottet gör. Därefter kommer betänksamheten: »Å andra sidan kan ifrågasättas, huruvida sådana förutsättningar föreligga, att staten bör binda sig för en understödsform av sådan varaktighet som den föreslagna.» Man kan ju säga att utskottet här går en sorts balansgång. Det framgår emellertid alldeles tydligt av formuleringen, att utskottet inte vill direkt avvisa den väg motionären i sitt förslag har anvisat, låt vara att utskottet inte har kunnat intaga någon mera positiv ståndpunkt.

Jag har svarat motionären litet vidlyftigare än som brukas, när motionär och utskott äro ense med varandra. Jag har gjort det på grund av att det är oerhört svårt att få lämplig föreståndare för detta institut, då platsen är synnerligen osäker, så länge inte staten på något sätt ger garantier. Nu hade det, såsom motionären anförde, i år varit tillfälle att vid institutet binda en av de få dugande krafter som finnas här i landet för en sådan uppgift, men vederbörande vågade inte under nuvarande förhållanden taga platsen.

Kan man då inte vänta, tills tiderna bli ekonomiskt bättre? Ja, men tänk på vad som förfares i fråga om ett sunt folkmaterial för vart år som går, innan man får denna sak ordnad! Det är detta som för mig, just utifrån de av socialstyrelsen framlagda synpunkterna, har varit det viktiga och det väsentliga.

Med det skrivsätt, som statsutskottet stannat för, visserligen utan att positivt begära någonting hos Kungl. Maj:t, och med den uppfattning, som väl inte bara jag utan folk i allmänhet har rörande socialministerns känsliga inställning i sådana frågor som denna, torde det väl inte vara förmätet att jag på det sättet förenar mig med motionären, samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets förslag, att jag också vådjar till socialministern att med samma intresse som hittills hålla denna ur befolkningssynpunkt verkligen stora fråga i sikte och så fort som möjligt se till, att frågan blir löst på ett mera tillfredsställande sätt än som kan bli fallet enbart genom att detta anslag beviljas.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Under behandlingen av detta ärende avlade statsutskottets tredje avdelning ett besök vid Ericastiftelsen. Vi blevo därvid i tillfälle att konferera med såväl föreståndarinnan för stiftelsen som dess läkare. Vi kommo då underfund med att skolan har en mycket stor och god uppgift att fylla. Men vi kunde, trots vad vi sågo och vad vi veta för

Anslag till Ericastiftelsen. (Forts.)

öfrigt om skolans verksamhet under de år denna pågått, inte vara med om att tillstyrka att man skapade en så fast organisation av denna skola, att man för en längre tid framåt skulle binda sig för statsbidrag. Hade man gått på bifall till den normanska motionen och pensionsreglerat denna tjänst, hade man ju därmed bundit sig för en mycket lång tid framöver vid att lämna bidrag till stiftelsen.

Utskottet har skrivit, att man tills vidare vill understödja stiftelsen. Däri ligger, att man kan räkna med att, om inte något särskilt skulle inträffa, bidrag kan påräknas även under kommande år.

Jag tror att den väg, som statsutskottet valt för att lösa frågan, är den enda framkomliga för närvarande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Det var en liten passus i herr Normans yttrande som jag inte alldeles vill låta gå förbi oemotsagd. Herr Norman ville, om jag fattade honom rätt, lämna Kungl. Maj:t den rekommendationen, att därest ytterligare medel skulle erfordras för stiftelsen, skulle man på annat sätt anskaffa dessa. Herr Norman nämnde, att man kunde taga dessa medel ur arvsfonden.

Jag måste säga att jag känner mig betänksam mot att dels anslag till denna stiftelse skall gå på riksbudgeten och alltså behandlas av riksdagen och att dels sedermera statsmedel skulle anvisas till samma stiftelse av Kungl. Maj:t, vilka statsmedel tagas ut i annan ordning. Det är detta sätt att uppbringa statsmedel dels genom anslag från riksdagen och dels genom att taga medel från annat håll, som jag icke finner mig kunna biträda. Jag vill säga detta, så att herr Normans uttalande på den punkten inte står oemotsagt. Finns det andra medel, som Kungl. Maj:t kan använda för ändamålet, ja, då bör anslaget på riksbudgeten strykas och hela beloppet utgå av dessa andra statsmedel, eller också bör det hela gå på riksbudgeten, så att det blir en enhetlig behandling av anslagsfrågorna.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet *Bagge* att avlämna en kungl. proposition.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående indragning av ersättningarna åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet.

*Anslag till
Ericastif-
telsen.*
(Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 5 punkten 136.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag är fullkomligt överens med statsutskottets ordförande i princip, och därför har jag strängt taget inte mycket att invända. Men statsutskottets ärade ordförande, som vet att jag delar hans uppfattning rent principiellt på grund av åtskilliga debatter, där vi stått sida vid sida, vet också att denna princip inte kan tillämpas undantagslöst. Statsutskottets ärade ordförande har också med gott samvete och fullt medvetet brutit mot den principen, jag skulle vilja säga, vart år som vi behandlat huvudtitlarna i statsutskottet. Tänk bara på att ännu åtminstone, såvitt jag vet, ingen anmärkning framställts mot Kungl. Maj:t vid beviljandet av anslag till folkhögskolebyggnader! Det sker genom utdelande av lotterimedel, och som statsutskottets ärade ordförande vet, sker det år efter år. Det är heller inte,

Anslag till Ericastiftelsen. (Forts.)

jag höll på att säga, någon förnuftig människa i statsutskottet som faller på idén att opponera sig, såvida inte denna utväg av Kungl. Maj:t missbrukas. Vi äro mycket känsliga i statsutskottet för vad vi kunna anse vara missbruk, och däri, tror jag, ligger också en mycket god hämsko på Kungl. Maj:t i det avseendet.

Jag förstår mycket väl, varför motionären vill fästa uppmärksamheten på att medel i detta fall kunna tagas ur arvsfonden. Vid åtminstone ett tillfälle, som jag kommer ihåg, har arvsfonden använts för ändamål, för vilka också på budgeten upptagits anslag.

Med den välvilliga inställning, som statsutskottets ärade ordförande dock tycks ha till denna fråga, hoppas jag att han inte, trots sin naturliga försiktighet att inte binda sig i förväg, skall bli alltför våldsam i sitt motstånd. om denna sak kommer fram i den form som motionären har förordat.

Herr Norman: Herr talman! Jag önskar för ingen del att Ericastiftelsen skall komma i klämman mellan principer, utan jag böjer mig för den argumentation, som statsutskottets ärade ordförande här fört. Kvar står emellertid min vädjan till socialministern att till ett kommande år beakta vad jag har sagt. Frågan kanske kan lösas till alla parter belåtenhet genom att vi ett kommande år få anslaget höjt till det dubbla.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 137.

Lades till handlingarna.

Punkterna 138—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 158 och 159.

Lades till handlingarna.

Punkterna 160—170.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 171.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlå-
tande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å
tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 i vad propositionen av-
ser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anslag till
besparingsbe-
redningen.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet, med förmälan, att Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag icke föranlett erinran från utskottets sida, hemställt, att riksdagen måtte till Besparingsberedningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle för att principiellt understryka vikten av att besparingsorgan vid prövningen av såväl statliga som kommunala ärenden måtte iakttaga största möjliga skyndsamhet. Det kan nämligen eljest inträffa, att de besparingar, man vill ernå genom att t. ex. nedskära eller sänka standarden på någon byggnad eller en institutions olika organ, icke kunna förverkligas, av det skälet att dessa besparingsorgan ligga så pass länge på prövningen av ärendena, att priserna under tiden hunnit springa i höjden. De besparingar man velat åstadkomma ha således i realiteten icke uppnåtts, utan resultatet har slutligen blivit en sämre byggnad eller en sämre institution till ett pris, som icke understiger vad man från början hade fått betala för en mera fullgod byggnad eller institution.

Detta förhållande är synnerligen allvarligt i tider då priserna visa tendenser att på olika områden stiga snabbt, och vi riskera att för mycket dyra pengar få ganska undermåliga kristidsbyggnader och kristidsinstitutioner.

Jag har, herr talman, icke något yrkande. Jag har endast velat, trots att ärendet ej gäller besparingar av den art jag berört, understryka denna angelägenhet, som är av den allra största vikt just när det gäller att unna verkliga besparingar och att hindra att resultatet av besparingsarbetet blir sämre än vad som avsetts.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anordningar för lastning och lossning av sockerbeter;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till inredning och utrustning m. m. av nybyggnad för marinens myndigheter; samt

nr 41, i anledning av väckta motioner angående den militära expeditionstjänstens rationalisering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Dyrtidstillägg
under första
halvåret 1942
å folkpen-
sioner m. m.

Föredrogos ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 januari 1942 dagtecknad proposition, nr 60, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2) förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av de i författningsförslagen omförmälda dyrtidstilläggen å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag var 1 § första stycket så lydande:

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag skall under första halvåret 1942 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande en tredjedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för halvåret. Dyrtidstillägg utgår dock icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 197 av herr *Andersson, Per*, m. fl. och nr 198 av herr *Johanson, Karl Emil*, m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 260 av herr *Mattsson* m. fl. och nr 261 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl.

I motionerna I: 197 och II: 260, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid antagande av lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag för sin del måtte besluta, att beträffande ortsgrupp 1 den som åtnjöte folkpension, vari inginge tilläggspension eller invalidunderstöd eller barnbidrag, skulle under första halvåret 1942 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp motsvarande tre sjättedelar av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för halvåret, och beträffande ortsgrupperna 2 och 3 med belopp motsvarande två sjättedelar av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp samt att i enlighet härmed förslaget till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag måtte erhålla den lydelse, som i motionen angivits. I det av motionärerna förordade lagförslaget hade 1 § första stycket erhållit följande avfattning:

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag skall under första halvåret 1942 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande beträffande förmånstagare tillhörande ortsgrupp 1 tre sjättedelar samt beträffande förmånstagare tillhörande ortsgrupp 2 eller 3 två sjättedelar av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för halvåret. Dyrtidstillägg utgår dock icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor för år räknat.

I motionerna I: 198 och II: 261, vilka ävenledes voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttryckligen skulle hemställa, att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag angående dyrtidstillägg å

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.) folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag m. m. för senare tidsperiod ville söka avväga beloppen på rättvisast möjliga sätt med hänsyn till de lägre ortsgruppernas förmånstagare.

Propositionen och motionerna hade, såvitt angick författningsförslagen, hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen och motionerna hänskjutits till behandling i sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

dels med avslag å motionerna I: 197 och II: 260 antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1) lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2) förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av i utlåtandet omförmälda dyrtidstillägg å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd; samt

B. att motionerna I: 198 och II: 261 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Löfvander*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan,

A. att riksdagen måtte

dels, med avslag å propositionen i vad den avsåge förslaget till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, för sin del antaga det förslag till lag i ämnet, som framlagts i motionerna I: 197 och II: 260,

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å blindhetsersättningar,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m. finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av i reservationen omförmälda dyrtidstillägg å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar finge tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd; samt

B. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 198 och II: 261, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttryckligen hemställa att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag angående dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)
barnbidrag m. m. för senare tidsperiod ville söka avväga beloppen på rättvisast möjliga sätt med hänsyn till de lägre ortsgruppernas förmånstagare.

Herr Löfvander: Herr talman! Då jag har mitt namn på en reservation vid detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Det har inom sammansatta stats- och andra lagutskottet varken i fjol eller i år riktats någon som helst anmärkning eller invändning mot tanken att ge folkpensionärerna kompensation för de ökade levnadskostnaderna. Men kritiken och invändningarna ha riktats mot att dyrortsgrupperingen skall ligga till grund för detta dyrtidstillägg. Den senaste utvecklingen har väl givit vid handen, att kritiken haft rätt i detta avseende. Levnadskostnadsstegringen följer icke gränserna för dyrortsgrupperingen, utan levnadskostnaderna stiga ungefär lika mycket på landet som i staden. Handeln med de flesta varor, som höra till livets oundgängliga nödtrift, bestämmes numera av statliga myndigheter, och priserna äro desamma inom hela landet.

Vid behandlingen av detta ärende har man inom utskottet i år liksom i fjol åberopat den utredning, som pågår inom socialdepartementet eller rättare sagt socialvårdskommittén. Man vill inte vara med om andra grunder vid utanordnande av dyrtidstillägg för folkpensionärerna, förrän det föreligger en utredning i ärendet. Jag kan inte undgå att beteckna detta som de obotfärdigas förhinder.

Motionärerna och reservanterna anse, att den av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna anordningen innebär en orättvisa mot förmånstagarna i ortsgrupp 1, d. v. s. den lägsta dyrortsgruppen. För att i någon mån minska denna olägenhet ha reservanterna föreslagit, att under första halvåret 1942 till förmånstagarna i ortsgrupp 1 utbetalas tre extra månadsbelopp, varigenom till dessa komma att utbetalas under nu löpande budgetår fem extra månadstillägg, under det att förmånstagare i ortsgrupperna 2 och 3 erhålla fyra extra månadstillägg. Därigenom kommer den som har högsta pensionstillägget i ortsgrupp 1 att erhålla 125 kronor, i ortsgrupp 2 133 kronor och i ortsgrupp 3 166 kronor per år såsom kompensation för ökade levnadskostnader.

Man är ju van att höra den invändningen, när dessa spörsmål diskuteras, att det i huvudsak är hyreskostnaderna som göra det berättigt med denna dyrortsgruppering. Men man kan väl inte påstå, att det har varit någon avsevärd hyresstegring under det sista året. För övrigt äro ju folkpensionärerna genom de höjda fasta folkpensionerna kompenserade för dessa högre hyreskostnader.

Ja, herr talman, jag skall inte bli långrandig i denna fråga. Motionärerna och reservanterna vilja icke göra det sämre för folkpensionärerna i grupperna 2 och 3, det vill jag understryka. Vårt förslag syftar däremot till att något förbättra dyrtidstillägget för de sämst ställda inom landet, d. v. s. för dem som bo på landsbygden och hänföras till ortsgrupp 1.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I herr Löfvanders yttrande instämde herrar *von Heland, Heiding, Bror Nilsson, John Gustavson, Eskhult* och *Albertsson*.

Herr Norman: Herr talman! Herr Löfvander rättade sig själv, när han sade, att utredning pågår inom socialdepartementet, och ändrade detta till socialvårdskommittén. Det var en onödig rättelse, ty överväganden beträffande dessa spörsmål ske för närvarande inom socialdepartementet. Departementschefen påpekar i sitt yttrande i den framlagda propositionen, att viss kritik har riktats mot det hittills tillämpade systemet med procentuella dyrtidstillägg. Det

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)
har bland annat anmärkts, säger han, att det alltför mycket gynnar förmånstagare i de högre dyrorterna ävensom att förmånstagare med egen inkomst missgynnas, varigenom villigheten att utföra arbete minskas. Det är departementschefens mening, att dessa spörsmål skola undersökas. Han framhåller att frågan för närvarande är föremål för övervägande inom socialdepartementet. Socialvårdskommittén har nämligen gjort vissa förslag rörande ändring i de regler, som bestämman tilläggspensionens storlek. I samband därmed prövas också inom departementet olika utvägar att giva förmånstagarna över huvud en mera rättvis kompensation för levnadskostnadsstegringen än den, som nu tillämpade procentuella dyrtidstillägg innebära och som ju närmast har tillkommit av praktiskt tekniska skäl. Därvid överväges, säger departementschefen, särskilt spörsmålet, i vad mån den kritik är berättigad, enligt vilken förmånstagare i de högre dyrorterna alltför mycket gynnas.

Den kritik, som föres av herr Löfvander och hans medmotionärer samt de ledamöter, som här ha instämt med honom, mot formen för dyrtidstilläggets utbetalande och de förmåner, som det här är fråga om, har utskottet icke velat godta utan vidare. Men när vi veta, att spörsmålet är föremål för övervägande inom socialdepartementet och att riksdagen inom en ganska snar framtid kan vänta förslag, som kommer till efter dessa överväganden och prövningar, har utskottet inte inlåtit sig på frågan, huruvida det är så orättvist med det nuvarande systemet eller inte. Utskottet menar i stället, att vi för detta halvår skola godtaga Kungl. Maj:ts förslag. Det är tekniskt enkelt, och det ger samtliga förmånstagare en liten hjälp. Huruvida hjälpen är fullständigt rättvist avvägd eller ej, betyder kanske inte så mycket i detta sammanhang som det förhållandet, att pensionärerna få denna hjälp.

Jag har för min del ett ganska bestämt intryck av att förmånstagare, som bo i dyrorterna, inte klara sig så värst mycket bättre med sitt något högre understöd än vad fallet är med de förmånstagare, som bo på billigaste ort. Men det ligger naturligtvis åtskilligt i vad herr Löfvander här har anfört om att detta dyrtidstillägg närmast avser att ge en kompensation för den inträdda dyrtiden. Levnadskostnadernas stegring har givetvis varit ganska likartad inom olika områden av landet.

Jag tror emellertid att kammaren inte behöver hysa några betänkligheter mot att för första halvåret 1942 godtaga de förut tillämpade principerna. Tekniskt skulle jag tro att det bleve ganska besvärligt att genomföra den anordning, som reservanterna här ha föreslagit. De ha, som herr Löfvander här framhöll, yrkat på att ännu ett extra månadstillägg skall utgå till förmånstagarna i den billigaste ortgruppen, men de bibehålla propositionens författningsförslag i övrigt. Där heter det, för att ta ett exempel, att dyrtidstillägg skall utbetalas kvartalsvis i mars och juni månader. Det passar bra, när det är fråga om två tillägg, men det passar inte riktigt lika bra, när det gäller tre tillägg. Herr Löfvander kan naturligtvis invända att detta väl kan ordnas på det sättet, att de, som skola ha tre tillägg, få två på en gång. Detta går givetvis att ordna. Men så är det en annan sak. Här föreslås i propositionen, att till kostnaderna för dessa dyrtidstillägg skola kommuner och landsting bidra med ett visst belopp, motsvarande en sjättedel av deras andelar i kostnaderna för under år 1942 utanordnade tilläggspensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Om nu en grupp av förmånstagarna skulle få ytterligare bidrag, skulle staten, med bibehållande av denna författningsbestämmelse, som ju också motionärerna anse skall bibehållas, bidra med hela det beloppet, under det att kommuner och landsting skulle få hjälpa till med de andra beloppen. Det vore ju ganska egendomligt att tillämpa olika principer i fråga om kostnaderna för detta dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)

Jag skulle också tro att det väl är tekniskt ogenomförbart att inom den korta tidrymden av ett kvartal, som återstår av första halvåret, klara upp denna sak på det sätt, som motionärerna och reservanterna ha föreslagit. Dyrtidstilläggen utbetalas genom postverket, men personalen där har ju ingen som helst kännedom om huruvida den ene eller andre förmånstagaren har sin förmån tilldelad i enlighet med den ena eller andra ortsgruppen. I gränstrakterna mellan olika ortsgrunder är det väl ofta så, att pensionärer och förmånstagare tillhörande olika ortsgrunder kanske till och med kunna bo på samma plats. De ha olika förmåner sig tilldelade, därför att de vid tilldelningen ha varit bosatta inom olika ortsgrunder.

Jag tror därför att det är tekniskt omöjligt, även om man i övrigt skulle finna det önskvärt, att klara av denna sak på det sätt, som reservanterna ha föreslagit. Nu har, som jag sade, riksdagen med all säkerhet att vänta ett nytt förslag från Kungl. Maj:t, grundat på den prövning av frågan som nu sker inom socialdepartementet. I avvaktan därpå synes det mig både praktiskt och ur andra synpunkter riktigt att följa Kungl. Maj:ts förslag för det halvår, som nu är inne.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill bara bekräfta vad den föregående ärade talaren har sagt om att reservanternas förslag icke kan genomföras. Det är tekniskt utförbart av det skälet, att postanstalterna icke veta någonting annat än att de skola utbetala en viss summa till vederbörande pensionär. När han kommer med sin blankett, står det på den vilken pension han är berättigad till, men det står inte vilken ortsgrupp han tillhör. Därför kan man helt enkelt inte genomföra en extra utbetalning till vissa av pensionärerna. Om riksdagen följer reservanternas, skulle Kungl. Maj:t i alla fall helt enkelt inte kunna svara för att det är möjligt att expediera ärendet i det skick som reservanterna ha tänkt sig.

Jag tror jag kan begränsa mig till att säga detta. I detta läge är den väg reservanterna föreslår oframkomlig. Man har att välja mellan två system. Det ena är det procentuella tillägg, som vi ha beslutat om förut och som föreslås nu. Det andra är att besluta om ett fast tillägg för alla pensionärer, som då också får gälla för alla ortsgrunder. Det kan man tekniskt genomföra. Men man kan inte tekniskt genomföra ett system, enligt vilket vissa ortsgrunder äro berättigade till ett större antal månadstillägg än andra ortsgrunder.

Jag har bara velat lämna denna upplysning. Jag kan inte inse, att det nu skulle finnas någon anledning att gå in på en debatt om principerna för dessa dyrtidstillägg.

Herr **Andersson, Per**: Herr talman! Den i föreliggande utlåtande föreslagna förbättringen av folkpensionen avser ju att lämna en skälig kompensation för levnadskostnadernas stegring. Som denna kompensation föreslagits att utgå, kommer densamma att bli mycket olika för de olika dyrtidstillsäggrupperna.

Inom allt vidare kretsar ute i landet betraktas den nuvarande dyrtidstillsäggrupperingen som en orättvisa, vilken vållar stora svårigheter, och då dyrtidstilläggen även blivit dyrtidstillsäggraderade, framträder orättvisan ännu tydligare, vilket ytterligare ökar missstämningen.

Då stegringen av levnadskostnaderna torde vara ganska lika över hela landet, borde även dyrtidstilläggen utgå lika till alla förmånstagare, oavsett till vilken dyrtidstillsäggrupp de höra. Om man tidigare kunnat tala om att levnadskostnaderna varit högre på vissa orter, så har denna olikhet bortfallit, sedan

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)
numera de statliga myndigheterna fastställa priset på en hel del standardvaror, vilket gäller lika för hela landet.

Då det emellertid för närvarande vållar vissa tekniska svårigheter att genomföra en fullt rättvis utjämning, har jag i en avlämnad motion föreslagit, att tre månadsbelopp skola utgå till pensionärer i ortsgrupp 1 samt två månadsbelopp i ortsgrupperna 2 och 3. En fullständig rättvisa skulle väl inte vinnas genom detta förslag, men en betydlig förbättring och utjämning skulle ändå inträda för de förmänstagare, som äro sämst ställda.

Utskottet har emellertid avstyrkt motionen under hänvisning till att det pågår en utredning inom socialdepartementet för att utfinna nya vägar för att giva förmänstagarna en mera rättvis kompensation för levnadskostnadsstegringen. Därvid skall även spörsmålet, i vad mån den kritik är berättigad, som framföres mot den nuvarande dyrortsgrupperingen, upptagas till övervägande.

Vid bedömandet av frågan angående dyrortsgraderingens berättigande ha ju de högre hyrorna i städerna spelat en dominerande roll. På senare tid har man emellertid i allt flera städer och andra s. k. dyrorter uppfört pensionärs-hem med bidrag av statsmedel, där folkpensionärer kunna få trevliga lägenheter för rimlig hyra. I den mån som dyrorterna utnyttja dessa anslag, bör denna post spela en mindre dominerande roll, när pensionsbeloppen avvägas; i varje fall bör denna utgiftspost icke inverka vid beräkning av dyrtidstilläggen. När nu denna fråga är under utredning, vill jag hoppas att det skall bli möjligt för Kungl. Maj:t att framlägga ett förslag angående dyrtidstillägg under senare halvåret, som ger större rättvisa än det föreliggande.

Då jag emellertid har den uppfattningen, att det förslag jag framfört i min motion skulle innebära en rimlig rättvisa emot landsbygdens pensionärer, vilken utan olägenhet redan nu skulle kunna genomföras, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Hansson i Rubbestad och Löfvander.

Herr Löfvander: Herr talman! Utskottets ärade ordförande talade om för oss, att detta ärende prövas inom socialdepartementet, och det ställdes i ut-sikt en rättelse i det avseende, som motionärerna och reservanterna här ha talat om. Det är tacknämligt att så sker, men vi hade ju för vår del hoppats, att man redan nu, under första halvåret, skulle kunna bereda denna hjälp för de sämst ställda grupperna.

Statsrådet Möllers invändning, att utbetalningen till folkpensionärerna enligt reservanternas förslag icke skulle vara möjlig att effektuera, tror jag för min del icke är så allvarlig. Jag har så hög tanke om våra statliga verk och inrättningar, i detta fall pensionsstyrelsen och postverket, att jag tror detta skulle kunna ordnas. Men det är klart att man försöker använda det här argumen-tet. Man har ju använt det tidigare, och så kommer väl också att bliva fallet i fortsättningen.

Herr talman! Jag har ingen anledning att ta tillbaka mitt yrkande.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Jag vill först betona att de ofta återkommande debatterna i fråga om dyrortsgrupperingen icke, såsom man ibland ser framhållas i tidningarna, ske i demonstrationssyfte. Vi, som äro bo-satta på de s. k. billigare orterna, veta av erfarenhet att systemet i många av-seenden verkar orättvist, såvitt man ej anser det vara rätt att uppehålla en högre levnadsstandard på dyrorterna. Resor, transportkostnader och en stor del av förnödenheterna äro dyrare på landet än i städerna, och det lilla, som varit billigare, är lätt räknat och blir mindre och mindre för varje dag som går.

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)

Jag vill dock ej nu fördjupa mig i frågorna om dyrortsgrupperingen i sin helhet, utan endast säga några ord angående folkpensionerna. Redan år 1937 voro alla, som äro bosatta på landsbygden, övertygade om att den då genomförda dyrortsgrupperingen var felaktig, även om en del då av vissa orsaker, som jag inte skall beröra, ansågo sig förhindrade att motarbeta systemet. Vid den tiden kunde dock sägas, att de jordbruksprodukter, som till övervägande del utgjorde fattigmans kost, voro något billigare på landet än i städerna, men med nuvarande ransoneringar och normalpriser är även denna förmån utesluten. Detta medför att levnadskostnaderna stigit procentuellt mer på landsbygden och de s. k. billigare orterna. Vill man sålunda bereda en rättvis komensation för fördyrade levnadskostnader, måste dyrtidstillägget vara större i de lägre ortsgrupperna.

Vi hade förväntat att Kungl. Maj:t med hänsyn härtill skulle framlagt ett förslag, som varit avpassat efter tidsförhållandena. Så har ej skett, utan riksdagen har ånyo ställts inför det faktum, att man, om man vill hjälpa pensionärerna inom skälig tid, måste godkänna den kungl. propositionen, emedan det tar för lång tid att uträkna och verkställa utbetalning efter andra normer. Inför farhågorna att detta efter några månader kan komma att upprepas ha vi i motionen nr 198 hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttryckligen måtte hemställa att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag angående dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag m. m. för senare tidsperiod ville söka avväga beloppen på rättvisast möjliga sätt med hänsyn till de lägre ortsgruppernas förmånstagare».

Vi anse att riksdagen uttryckligen bör säga ifrån, att den ej längre kan godkänna det oeffterrätliga sätt, varpå frågan hittills behandlats. Visserligen har departementschefen i avvaktan på en eventuell omläggning av principerna i fråga om dyrtidstilläggen föreslagit, att ärendet nu avgöres endast för första halvåret 1942. Men han har ej givit på hand, hur snart ett förslag om en omläggning skall kunna komma fram.

Då utskottet nu förutsätter — och som vi vilja hoppas även har belägg för — att förslag i detta ärende snarast kommer att föreläggas riksdagen och med anledning därav ej förordar skrivelse, synes det, som om frågan kommer att bli lika säkert löst utan skrivelse som genom skrivelse. Jag har därför, herr talman, icke något yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löfvander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Löfvander* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 25.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckt motion om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 40, hade herr *Bondeson* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om sådan ändring av formuläret till allmän självdeklaration, att den deklarationsskyldige skulle för åtnjutande av avdrag specificera sina skulder och utbetalade räntor å gäld.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 40 av herr *Bondeson*, om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Bondeson*: Herr talman! Som motionär i frågan tillåter jag mig att säga några ord.

Jag har från olika taxeringsmän mottagit meddelanden, där de i anslutning till motionen sagt mig, att de gärna skulle se, att motionens syftemål genomföras såsom helt sammanfallande med de önskemål, som dessa personer ha i fråga om möjligheterna att lätt kontrollera deklarationerna. Att uppgifterna, som utskottet säger, i rätt stor utsträckning kontrolleras genom infordrandet av uppgifter, vill jag naturligtvis icke betvivla, men frågan är, om icke denna anordning bereder taxeringsmännen större besvär än om uppgifterna för samtliga deklarationsskyldiga finge avgivas av dem direkt.

Att arbetet med granskning av deklarationerna i övrigt skulle eftersättas av taxeringsmännen, om de deklarationsskyldiga skulle ha att avlämna uppgifter om räntor å åvilande skulder, är, så vitt jag kan förstå, intet skäl för att avstå från den kontroll, som kan erhållas.

Att utsträcka uppgiftsskyldigheten även till långivarna, såsom utskottet säger, är icke någon nödvändig följd av att låntagarna förpliktas lämna uppgifter. Den omständigheten, att låntagarna skola lämna sådana uppgifter, torde för övrigt omedelbart och direkt komma att påverka långivarna att mera noggrant lämna uppgifterna i sina deklarationer.

Det avgörande ur kontrollsynpunkt är icke, att de lämnade uppgifterna detaljerat kontrolleras. Det avgörande är fastmera, att genom att låntagarna få lämna uppgifterna de därmed tvingas att fullgöra denna uppgiftsskyldighet mera noggrant.

Jag skulle tro, att mycket skulle vinnas redan därmed, att man i deklarationen läte de deklarationsskyldiga specificera sina skulder, likaväl som sina tillgångar i obligationer, aktier etc., på plats som lätt kan beredas i deklara-

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
 tionsformuläret. Jag skulle tillåta mig att föreslå, att den nuvarande avdelningen för skulder delas upp på fyra underavdelningar på följande sätt: 1) skulder löpande med ränta, 2) skulder löpande utan ränta, 3) avdragsgilla skatter, 4) kapitalvärdet av förpliktelser. Härmed skulle man säkerligen icke bara för övrigt ernå kontroll, utan även lämna de deklarationsskyldiga uppgifter, som de ha nytta av vid avgivandet av deklarationen. Som det nu är, råder en oerhörd ovisshet om vilka skatter som få avdragas, och oftast är det dessutom vanligt, att deklarationsskyldiga förväxla räntor och amorteringar. Denna av mig nämnda differentiering av posten »Skulder» skulle i hög grad underlätta myndigheternas arbete, och även härigenom finge myndigheterna osökta tillfällen till kontroll, vilket så mycket mera är på sin plats alltefter som förmögenhetsbeskattningen skärpes. Jag kan icke fria mig från den känslan, att utskottet underlätit att bemärka det viktigaste i denna sak, nämligen att redan genom att låntagarna tvingas att lämna uppgifterna föranledas de att avgiva riktiga uppgifter i sin helhet, och därmed komma också långivarna att påverkas.

Herr talman! Mot ett som vanligt byråkratiskt bevillningsutskott är det knappast lönt att yttra sig, men jag har inte velat låta utskottets ganska svaga avslagsyrkande på motionen stå helt oemotsagt. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till motion nr 40 i denna kammare.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! De synpunkter, som herr Bondeson har fört fram i sin motion och som han nu senast i sitt anförande med skärpa har framhållit, vill jag för min del också understryka.

Såsom mångårig ledamot av taxeringsnämnd har jag gång på gång haft anledning konstatera, att det är ytterst svårt att få klara uppgifter i detta avseende från en del håll. Här är nämligen en lucka i bestämmelserna, vilken vissa människor begagna sig av genom att ta upp fingerade skulder. Jag har kunnat konstatera detta, och för att belysa mitt påstående skall jag bara taga ett enda exempel. För ungefär tio eller kanske tolv år sedan dök det upp en skuld på icke mindre än 10,000 kronor hos en deklarat. Alla vi, som sutto i taxeringsnämnden, visste absolut, att på den egendomen hade tidigare icke funnits någon skuld. Ordföranden åtog sig helt naturligt att undersöka saken. Men dagen efter kommer han igen med det negativa resultatet, att deklarationen är riktig. Det är en gammal skuld, har han fått till svar, som vederbörande inte velat deklarera tidigare. För min del hade jag mycket starka skäl att ifrågasätta sanningshalten i denna uppgift. Efter något år blev det ombyte på ordförandeposten. Vi fingo en ny man, och det är ju ett gammalt ordspråk att nya kvastar sopa bäst. Vi togo upp samma problem igen och hemställde till denne ordförande att göra ny undersökning. Han gjorde detta, men kom tillbaka med samma resultat som den förre. Först i fjol lyckades det att få klarhet i denna detalj, icke genom ordföranden utan genom ledamöterna, som icke ha någon rätt att undersöka. Vi gjorde i alla fall en undersökning och fingo klarlagt, att någon skuld i verkligheten inte fanns. Det var en skuld på papperet.

Vi gingo direkt till vederbörande och ställde frågan: »Var har ni denna skuld placerad?» Det var hans barn, som upplyste — han var inte hemma själv: »Se, det är en skuld, som far har till oss.» — »När har han lånat de pengarna?» — »Han har aldrig lånat dem.» Men skulden fanns på papperet. Skuldräntan avdrogs varje år för denna skuld, men inkomsträntan kom aldrig fram.

Det är därför jag menar, att här är det synnerligen starka skäl, som tala för att vidga möjligheterna för taxeringsorganen att klara upp sådana fall.

Nu säges det visserligen här, som utskottet också har sagt på sid. 4, att ordförandena ju ha rätt att undersöka, och, säger man, i de flesta fall göra de det

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
väl också. Ja, jag vet också att så sker, men tyvärr har jag kunnat konstatera, att det inte är alla taxeringsordförande, som äro besjälade av sådan energi. Jag har många gånger framhållit, inte här men hos länsstyrelsen i Malmö, att det är absolut felaktigt att välja taxeringsordförande inom kommunen. Med all respekt för vederbörandes kunskap på detta område har jag ändå kunnat konstatera, att vänskapen spelar en mycket stor roll, när det gäller att bedöma vissa fall. Därom vittnar inte minst det exempel, som jag här anfört.

Jag vill ha sagt detta till den kraft och verkan det hava kan. Jag ser inte finansministern här, men jag tillåter mig i alla fall säga, att man bör se till, att till taxeringsordförande i en kommun väljes en person, som inte själv hör hemma där. En sådan taxeringsordförande skulle känna sig mera fri och skulle säkerligen utveckla större energi, när det gäller att undersöka sådana här fall.

Jag har velat framhålla detta, herr talman, såsom ett stöd åt de synpunkter herr Bondeson har fört fram. Här syftar man ju inte till att onödigtvis eller orättvist beskylla någon, utan man strävar efter att få fram den skatt, som vederbörande enligt lag är skyldig att betala, nämligen efter inkomst och förmögenhet.

Det har härvidlag brustit i många, många fall. Jag har ju för egen del väckt motion, inte precis på den punkt, där herr Bondeson gjort det, men i samma syfte, och jag skall därför ej nu gå in på något annat fall än det jag här har relaterat. Jag förmodar, att jag får tillfälle att göra det, när utskottsutlåtandet över min motion kommit till kammaren.

Jag måste säga, att jag blev litet förvånad över detta negativa resultat från bevillningsutskottets sida. Jag tycker verkligen, att man skulle ha kunnat tillmötesgå den framställning, som motionären har gjort, men när nu detta inte har skett, så har jag likväl tillåtit mig att framföra dessa synpunkter till den kraft och verkan det hava kan. Jag instämmer med herr Bondeson i hans yrkande.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag vill till att börja med taga bestämt avstånd från herr Bondesons omdöme om bevillningsutskottet. Bevillningsutskottet är inte på långa håll så byråkratiskt som ett utskott kan tänkas bli och kanske ibland är. Men i sak vill jag ansluta mig till hans mening.

De skäl, som bevillningsutskottet anfört, äro väsentligen två. För det första behöves ej en utvidgning av deklara-tionsplikten av den art, som herr Bondeson har tänkt sig, därför att beskattningsnämnderna ha rätt att infordra uppgifter i fall, där sådant kan anses skäligt. d. v. s. i misstänkta fall. Skulle man mena, att taxeringsmyndigheterna i alla fall borde infordra sådana uppgifter, är det uppenbarligen en rationalisering att göra deklara-tionen obligatorisk på denna punkt.

Nu fäste jag mig inte så mycket vid herr Anderssons i Bussjö hänvisning till sockensolidariteten såsom en farlig företeelse, ty det kan finnas en annan sort av solidaritet än sockensolidaritet. Jag är inte säker på att man skulle få ojäviga taxeringsordförande, bara man tog dem från en grannsocken. Det beror väl på andra omständigheter än om man bor i samma socken eller inte, huruvida man vill hålla en deklara-tant, som man misstänker inte är fullt samvetsgrann, under armarna eller inte. Och jag tror framför allt inte att herr Anderssons förslag skulle lända till effektiv hjälp.

Men jag vill i stället vända mig med större styrka mot det andra argument, som bevillningsutskottet har anfört. Man har sagt: skulle alla människor lämna deklara-tionsuppgifter över sina skulder, så skulle därav helt naturligt som en självklar konsekvens följa, att beskattningsmyndigheterna måste granska dessa uppgifter, jämföra med varandra t. ex. deklara-tionen från en fordringsägare beträffande fordran och från gäldenären beträffande skulden. Det är ju

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
riktigt, att vissa av de uppgifter, som lämnas in till taxeringsmyndigheterna, alltid på detta sätt underkastas systematisk bearbetning och kontroll, nämligen låneuppgifter. Men det är ju rakt inte fallet med en hel del andra uppgifter, som man lämnar. Varje människa får ju lov att specificera sina inkomster av räntor. Man får tala om, hur mycket man har i den sparbanken och i den sparbanken o. s. v. Och man får tala om vilka obligationer och aktier man har, och jag känner mig fullkomligt övertygad om att man inte på allvar tänkt sig, att det skulle systematiskt genomföras en kontroll av riktigheten i detalj av dessa uppgifter. Men lika övertygad, som jag är om att det inte rimligen kan begäras, att man skall t. ex. jämföra alla sparbankers bokföring med alla deras kunders deklarationsuppgifter, lika övertygad är jag om att dessa uppgifter, som var och en har att lämna, äro ett utomordentligt starkt stöd för deklarationssamvetet. Jag är därför övertygad om att om man kompletterade uppgifterna om förmögenhetsavkastningen med motsvarande uppgifter på skulder och uppgifter om räntor, så skulle man på den andra sidan få ett komplement till detta stöd för deklarationssamvetet, som skulle vara synnerligen värdefullt och som i grund och botten skulle vålla de deklarationsskyldiga mycket litet merarbete och säkerligen taxeringsmyndigheterna inte nämnvärt mera arbete än de nu ha.

Med reservation för herr Bondesons hårda omdöme om bevillningsutskottet ber jag att få instämma med honom.

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Detta är ju ingen ny fråga vare sig i riksdagen eller inom bevillningsutskottet. Den har övervägts åtskilliga gånger, och vid alla dessa tillfällen ha anföranden hållits såväl för som emot en sådan här föreslagen åtgärd. Jag medger villigt, att om man skulle förfara minutiöst radikalt och preciserat i alla avscenden, så vore ett förslag sådant som det, vilket innefattas i motionen, värt att acceptera.

Jag vill dock ha sagt, att om man ägnar den här frågan ett ingående studium, så finner man, att åtgärden har en del olägenheter med sig, som visserligen inte här ha varit på tal men som, om det komme till kritan, säkerligen skulle visa sig föreligga. En sådan specifikation, som här är påyrkad, skulle ju innebära, att envar skattskyldig, som ville göra avdrag för räntor, skulle ange vilka personer han vore skyldig, vilka långivare han hade, oavsett var de funnes, oavsett i vilket förhållande de på livets många skiftande områden stode till honom, och samtidigt ange räntebeloppen. Enbart den omständigheten har vid de föregående tillfällen, då denna fråga i utskottet dryftats ingående, gjort, att man har kommit fram till det resultatet, att det kanhända ej alltid vore så lämpligt, att ett sådant där obligatoriskt bud gällde om att man så öppet som sker i en deklaration utan vidare skulle klarlägga alla de privatlivets förbindelser, som en skattskyldig kan ha.

Detta motskäl må ju gälla vad det kan. Jag tror nu inte, att det behöver vara avgörande. Den möjlighet, som i alla fall finnes för en taxeringsmyndighet, som bryr sig om sin sak, att taga reda på här omhandlade förhållanden, är dock ganska stor. Jag måste ju fästa mig vid vad herr Andersson nyss sade, då han talade om ett förhållande, som han kände till inom en taxeringsnämnd. Tro herrarna, att där det finnes en taxeringsnämndsordförande, som förfar på det sättet, det blir till någon vidare glädje, om han får vilka uppgifter som helst? Här hade ordföranden ju blivit uppmanad av nämnden att taga reda på förhållandena. Enligt skattelagarna tillkommer honom denna skyldighet. Men han gjorde det ej, och hur i all världens namn skall man kunna lagstifta så, att människor, som inte vilja följa lagen, följa den? Avser man att gå över dem med någon sorts straffbestämmelse så måste det ju ske

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
i annan ordning än enligt motionens förslag. Men det är det ju inte fråga om här. Jag tror, att i sådana fall hjälpa inte ändringar av den här beskaffenheten i vår skattelagstiftning.

Vad som har föresvävat utskottet såsom betydelsefullt, det är, att man inte, såvitt ej särskilt starka skäl föreligga, i en tid, när beskattningsmyndigheterna likaväl som deklaranterna, uppgiftslämnarna, äro till den grad betungade av uppgifter och av arbete, skall pålägga dem mera än vad alldeles nödvändigt är. Jag undrar, om inte den omständighet, som herr Andersson var inne på, nämligen att en taxeringsnämndsordförande tog så pass lättvindigt på sin uppgift, i någon mån kan sammanhånga med den allmänna svårigheten numera att få ledare för taxeringsarbetet, som både äro därtill skickade och ha tid att ägna sig däråt i sådan utsträckning, att arbetet blir fullgott utfört. Om man lassar på dessa myndigheter ytterligare uppdrag, så känner jag mig övertygad om att svårigheten ökas att få de lämpliga personerna till det; vi behöva bara tänka på den rad av uppgifter, som kristidsbeskattningen har medfört. Därför har det syntts utskottet, att här inte så vägande skäl föreligga, att man borde öka deras arbetsböda.

Utskottet säger till slut, att det är förvissat om att Kungl. Maj:t kommer att ägna uppmärksamhet åt utvecklingen på detta område. Skulle det nu från flera håll än från Skåne och Borås göras gällande, att starka skäl föreligga att utvidga denna uppgiftsskyldighet, så tänker jag mig, att Kungl. Maj:t icke är sen att lyssna på det örat i en tid, när det sannerligen gäller att taga vara på alla skattemöjligheter som finnas, men att läget för ögonblicket skulle vara så trängande, att man till råga på alla andra uppgifter skulle komma med detta ökade arbete, har utskottet inte funnit vara fallet. Jag tror, att detta skäl, herr talman, även om det betraktas som ett »byråkratiskt» skäl — jag vet då inte, vad som härvidlag menas med byråkrati — i alla fall väger så mycket, att kammaren borde kunna känna sig försvarad, om den följer utskottet i detta avseende. Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Utöver de vägande synpunkter, som motionären och ytterligare ett par andra talare anfört till förmån för motionen, tillåter jag mig anföra ännu ett skäl, ehuru av något annan natur än dem, som hittills berörts. Såsom gammal statistiker och icke minst intresserad för frågor om jordbruket och dess skuldsättning vill jag erinra om att en författningsändring i den riktning motionen angiver skulle kunna medföra tillgång till ett utomordentligt värdefullt material för belysande av jordbrukets skuldsättning vid skilda tidpunkter. För åtskilliga år tillbaka fick man göra en särskild sådan undersökning, som kostade flera hundratusen kronor. Det förefaller mig, som om ett deklarationsmaterial med den utbyggnad motionären ifrågasatt skulle kunna bilda underlaget för kommande sådana utredningar av stor vikt för jordbruket utan de stora kostnader, som dessa utredningar tidigare dragit med sig. Med anledning av herr Bärge's uttalande att »vilka uppgifter som helst» skulle kunna lämnas, erinrar jag att dessa uppgifter likväl skola lämnas på heder och samvete och sålunda vara ur statistisk synpunkt de mest tillfredsställande, som överhuvud taget äro möjliga att uppnå. Och slutligen förefaller det mig, som om det inte vore mera betungande för en skattedragare att deklarerat och precisera sina skulder och gäldräntor än att specificera sina tillgångar och inflytande räntor från dem.

Jag tillåter mig alltså att instämma i yrkandet om bifall till motionen.

Herr **Sandström**: Det har sagts, att bevillningsutskottet är en byråkratisk institution. Om detta gäller dess övriga ledamöter och suppleanter, så vet jag

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
inte vad man skall kalla mig, som i detta byråkratiska utskott just företräder skattebyråkratien.

Om jag trots detta begärt ordet, herr talman, är det endast för att säga några ord i anslutning till herr Bärge's anförande. Överhuvud taget, när det gäller kontrollen på de skattskyldigas uppgifter, har man ju att mot varandra väga två synpunkter. Den ena gäller det allmännas intresse av att medel ej undandragas beskattning. Den andra gäller de skattskyldigas berättigade intresse att ej till övermått plågas av olika förfrågningar, av uppgiftslämnande av alla slag. Det kan ju synas originellt, att jag skall behöva här i någon mån företräda sistnämnda synpunkt, men av debatten att döma tyckes det inte vara obehövt.

Jag skall nu omedelbart till den ärade motionären säga, att vid vägandet mot varandra av dessa synpunkter har jag fått mycket starka sympatier för hans förslag. Men jag måste då förutsätta, att om en sådan här uppgiftsskyldighet införes, uppgifterna också skola kunna praktiskt bearbetas och utnyttjas fullt ut. Detta är för mig en avgörande förutsättning för att kunna tänka mig att lägga på den plågade deklarationsskrivande allmänheten en ytterligare uppgiftsskyldighet. Och då måste jag säga mig, att för närvarande hava inte taxeringsmyndigheterna möjlighet att effektivt utnyttja ett på detta sätt utökat material.

Häremot har redan sagts av herr Björnsson, att det är tillräckligt, att uppgifterna lämnas; det är i alla fall en viss press. Jag erkänner, att det är en viss press, men det kan jag inte finna vara ett tillräckligt skäl för att skapa denna ökade belastning. Då måste man därutöver ha möjlighet till kontroll på den andra parten i det avtalsförhållande, varom vi tala; man måste ha kontroll också på långgivaren. Detta är ju oerhört viktigt, och vi ha vid vissa tillfällen, då det gjorts undersökningar, fått se vad det betyder. Men där räcker, såsom utskottets ordförande påpekat, arbetskraften nu inte till. Man har inte möjlighet till detta.

Jag vill också erinra om att för närvarande pågår en utredning om ett förbättrat taxeringsväsende. Den kommitté, som sysslar därmed, väntas komma med ett förslag nu fram mot sommaren. Om det verkligen kan vinnas en förbättrad taxeringsorganisation, så äro därmed också möjligheter skapade för att kunna gå in på den linje, som här är föreslagen. Dessförinnan framstår den för mig såsom mycket litet gagnande, sett ur det allmännas synpunkt.

Jag har redan sagt, att jag på intet sätt är någon direkt motståndare till förslaget men att jag för närvarande inte anser, att dess genomförande skulle vara till gagn. Det må då tillåtas mig att göra också ett formellt påpekande. Här har yrkats bifall till motionen. Motionens yrkande går ut på ändring av formuläret till allmän självdeklaration, så att man skulle lämna vissa uppgifter. Det är ju dock *taxeringsförordningen*, som måste ändras, om denna skyldighet skall kunna genomföras. Deklarationsblankettens uppgifter äro bara ett återgivande av författningens bestämmelser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå bevillningsutskottets ordförandes och nu senast herr Sandströms yttrande, att det genom bifall till motionen skulle påläggas taxeringsmyndigheterna mera arbete än de nu ha. Jag vill ställa den frågan: är det inte bättre, att taxeringsnämnden får svart på vitt, skrivet på deklarationsblanketten, på vad den annars skulle söka efter?

Herr ordföranden i utskottet säger också, att denna fråga har flera gånger övervägts och diskuterats. Jag vill då ställa följande spørsmål: är det inte

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
tid på att den nu, även om den, såsom herr ordföranden nämnde, innebär en radikal åtgärd, slutligen vinner riksdagens bifall?

Jag vet inte vad jag skall säga om huruvida det skulle rubba något i taxeringsförordningen, som herr Sandström sade, men huvudmålet med min motion är att få fram sanningen. Och jag vill säga, att det gäller också att få fram så mycken beskattningsbar inkomst som möjligt, och varför då inte utnyttja de möjligheter i den riktningen, som förslaget ger? Det ropas dagligen om att vi skola skaffa medel, och då säger jag: även om denna åtgärd är radikal, så borde den i alla fall inte vara radikalare än att vi kunna stå ut med den. Och även taxeringsmyndigheterna borde kunna tåla, om det skulle bli litet merarbete, vilket jag icke tror att det blir, utan i stället raka motsatsen. Kunna dessa uppgifter sedan också, som herr Wohlin yttrade, utgöra ett underlag för en utredning om jordbrukets skuldsättning under olika tider, så är det ännu mera berättigat, att denna motion vinner riksdagens bifall.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag kan väl förstå tyngden av det argument herr Bårg anfört, att man kan finna det otrevligt att tvinga de skattskyldiga att icke blott tala om hur stora utgifter de haft för sina skulder, utan också på vad sätt de fått betala räntor och göra avbetalningar o. s. v. Det kan vara en ganska grannlaga sak att på detta sätt offentliggöra sina eventuellt ömtåliga ekonomiska förhållanden. Men det gäller ju även om den andra sidan, och man får ju förutsätta, att sekretessen kring deklara-tionshandlingarna hålls i helgd. Jag medger, att det är ett argument som har stor betydelse, men däremot har jag utomordentligt svårt att förstå herr Sandströms argumentering.

Herr Sandström säger, att han skulle vara med om detta under förutsättning, att man kunde bearbeta materialet fullt ut. Till att börja med vill jag då säga, att av den ståndpunkten skulle den konsekvensen följa, att herr Sandström vore med om att man slo-pade deklara-tionsplikten beträffande kapital-tillgångar och inkomster, ty de kunna ju inte heller utnyttjas fullt ut. Men jag vill erinra om att dessa uppgifter verkligen kunna komma till användning på olika sätt, bland annat på ett sätt som gör, att varje deklara-nt måste taga sig en funderare, om det inte är klokt att deklarerera ärligt. För det första kan det göras stickprov, såsom det för någon tid sedan gjordes, stickprov beträffande kapitalinkomster från sparbanker o. s. v., där man tog ut några insättare, vilkas namn började på en viss bokstavskombination. Ett sådant stickprov gör, att en hel del människor komma att fundera därpå och undra vilka begynnelsebokstäver, som komma att väljas nästa gång, och om man då händelsevis kommer att medtaga deras namn.

Men vidare har det också en annan betydelse. Om en person år från år lämnar oriktiga uppgifter, så kan det hända att det blir en allvarlig sak för honom. Ty dessa inte alltid tillförlitliga och energiska taxeringsordförande kunna växla. Det kan ha kommit en ny, och den skattskyldige blir rädd, om han en längre tid orätmätigt har deklarerat en skuld och en skuldränta. Han törs nu inte längre vidhålla det. Då kan vederbörande inom taxeringsnämnden gå tillbaka och se, hur deklara-tionen på den punkten sett ut under ett visst begränsat antal år. Jag förutsätter, att anteckningar om dylikt bevaras under en viss tid. Jag tror, att även detta har mycket stor betydelse, om det också endast har karaktär av stickprovsundersökning.

Herr Sandström gjorde — visserligen endast i förbigående — en anmärkning om att motionen inte var formellt klart avfattad. Men det gäller ju här en skrivelse, och man får förutsätta, att Kungl. Maj:t kan tillhandagå en motion när med den juridisk-tekniska sakkunskap, som kan behövas för att få fason

Om specificering av skulder m. m. i allmän självdeklaration. (Forts.)
på saken, där syftet är klart. Jag kände mig, då detta uttalande gjordes, ett ögonblick frestad att ta tillbaka min reservation mot herr Bondesons beskyllning, ty åtminstone denna herr Sandströms synpunkt föreföll mig byråkratisk.

Herr Bärg, Johan: Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att sådana möjligheter att ta stickprov finnas enligt skattelagarnas nuvarande bestämmelser. Envar är skyldig att i den omfattning, som i anmaningen angivits, meddela för egen taxering för inkomst eller förmögenhet erforderliga uppgifter. Man kan således redan nu förfara på detta sätt. Men uppenbarligen är det, såsom herr Andersson i Bussjö anförde, att en del taxeringsnämnder uraktlåta att göra detta. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att möjligheten redan finns. I propositionen till 1935 års riksdag anförde statsrådet rörande förekomsten av uppgifters infordrande — och jag föreställer mig, att det inte var utan skäl; någon utredning har inte utskottet nu kunnat göra i det fallet — att efter vad man erfarit, praktiseras det i ganska stor utsträckning, att man infordrar sådana uppgifter. Nämnderna äro således inte alls urständsatta att nu åstadkomma en undersökning i förevarande avseende.

Överläggningen ansågs härmed avslutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bondeson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggs-skatt å bensin, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 91, angående reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde m. m.;

nr 111, angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk;

Första kammarens protokoll 1942. Nr 11.

nr 122, angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet; samt

nr 128, angående anslag till iståndsättande av fjällstugorna vid färdleden Karesuando—norska gränsen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

*Ang. de nya
tiokronors-
sedlarna.*

Punkten 4.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att ansvarsfrihet måtte beviljas fullmäktige i riksbanken dels för förvaltningen under år 1940 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, dels ock för de beslut och åtgärder, som funnes antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 10 januari 1941 till och med den 9 januari innevarande år.

Herr Holmbäck: Herr talman! Det är inte min avsikt att på något vis ifrågasätta den ansvarsfrihet för bankofullmäktige, som föreslagits av ett enhälligt bankoutskott. Det torde inte råda något tvivel om att riksbanken förtjänar det högsta erkännande för det sätt, på vilket den lotsat sig igenom de svåra tiderna och utfört sin del i ledningen av landets ekonomiska liv.

Jag skall emellertid tillåta mig att ta upp en liten detalj i bankofullmäktiges verksamhet, nämligen deras beslut att utge nya tiokronorssedlar. Dessa ha ju väckt synnerligen stark kritik i Sverige. Det är två särskilda punkter, på vilka denna kritik sätter in. Den ena är, att på högra delen av sedelns framsida finns en vattenstämpel, omsluten av en medaljong men så svag, att det ser ut, som om medaljongen endast skulle innesluta ett tomrum. Den andra punkt, där kritiken har satt in, rör sedlarnas baksida. Bilden där avslutas av en ram på kortsidorna men inte på långsidorna, och därigenom får baksidan ett osymmetriskt och oskönt utseende.

Man frågar sig mångenstädes, vad bankofullmäktige haft för smakråd vid fastställandet av de nya sedlarna. Som motiv för deras utgivande har framför allt anförts, att de gamla sedlarna skulle vara så lätta att förfalska, men man frågar sig, varför detta föranleder nya sedlar, först då de gamla ha existerat i femtio år. Det var genom en kungl. förordning 1892 som de nuvarande tiokronorssedlarna fastställdes, och sedermera ha endast några obetydliga ändringar skett.

Jag skulle, herr talman, inte ha sagt dessa ord, som innefatta en viss kritik, om jag inte haft ett särskilt skäl. Kritik har ju pressen redan levererat i stor omfattning. I 11 § i den berättelse, som bankofullmäktige avgivit i år och som har meddelats riksdagen, står det, att arbetet med utarbetande av förslag till nya fem- och hundrakronorssedlar alltjämt pågår, om också oförutsedda svårigheter ha uppstått för arbetets programenliga genomförande. Må det då tillåtas mig att framföra den förhoppningen, att när de nya fem- och hundrakronorssedlarnas utseende fastställs, dessa icke komma att innehålla tomma medaljonger eller uppvisa en baksida av den typ, som finns på de nya tiokronorssedlarna.

Herr Björnsson: Eftersom jag tillhör bankofullmäktige och till och med har haft rätt mycket med tillkomsten av de nya sedlarna att göra, skall jag be att få säga ett par ord om dem i anledning av den framförda kritiken.

Ang. de nya tiokronorssedlarna. (Forts.)

Jag vill då börja med att svara på frågan om varför man först så sent som efter 50 år börjat fundera på att skaffa en ny typ av sedlar. När en sedeltyp har dugt i 50 år, varför kan den då inte duga i fortsättningen, undrar man. Om det resonemanget vore riktigt, skulle den ju kunna få bestå i årtusenden. Jag vill då helt enkelt svara, att reproduktionstekniken har gått framåt i mycket hög grad sedan 1890 liksom också tekniken att åstadkomma typografiska finesser. Ett faktum är, att våra sedlar av den nu på avskrivning ställda typen ha varit föremål för förfalskning, och det har visat sig, att man kan åstadkomma förfalskningar, som äro så illusoriska, att de ha lurat rätt många. Och det är ytterligt obehagligt för den, som råkar ut för falska sedlar. Jag kan tala om, att en ung man från Stockholm av sin mor hade fått några hundra kronor för att bekosta sina studier i en av Stockholms grannstäder. Han gick och satte in dem på postkontoret i denna stad, och det upptäcktes därvid, att några av sedlarna voro förfalskade. Han blev tagen i polisförhör som utprånglare av falska sedlar.

Jag anser mig inte utan att röja sådana saker, som jag inte bör röja, kunna yttra mig om den omfattning, förfalskningarna eventuellt kunna ha haft. Jag tror inte det skulle vara nyttigt att nämna det så här pass offentligt. Men jag har personligen kommit till den bestämda övertygelsen, att dessa sedlar nu äro så gamla, att de äro väl mogna för avskrivning.

Jag erinrar om att vi nu ha en bestämmelse, som kom i tillämpning för relativt kort tid sedan. Före den av herr Holmbäck så beundrade gamla tian hade vi en typ av sedlar, som voro föremål för förfalskning, och speciellt förfalskningen av hundrakronorssedeln var så skickligt gjord, att kassörer i riksbanken, enligt ett uttalande av riksdagen, skulle hållas skadeslösa, om de utan att se noga upp hade tagit emot falska sedlar av denna typ.

Sedeltillverkningstekniken har således gått utomordentligt framåt på det sista årtiondet, men sedelförfalskningstekniken har gjort det i lika hög grad. Sedlar, som basera sig på en teknik från några årtionden tillbaka, äro tekniskt sett föråldrade.

Sedan komma vi till den estetiska frågan, som jag förmodar är huvudsaken, ty hade vi fått en vackrare sedel, hade väl herr Holmbäck inte haft mycket att invända. Jag vill säga, att jag skulle ändå haft mycket att invända, ty det är en mycket dyr sak att skaffa en ny sedeltyp. Det är ett arbete, som kostar mycket pengar, och hade inte den nya sedeln behöfts av tekniska skäl, skulle jag verkligen ha velat anmäla invändning mot förändringen.

Herr Holmbäck kritiserade speciellt två saker och uttryckte önskemål om en ändring i dessa avseenden på blivande sedlar. För det första ville han inte, att man skulle ha en tom medaljong på framsidan, och för det andra ville han inte, att man skulle ha någonting så osymmetriskt och oskönt som baksidan på den nuvarande tian.

Tycke och smak äro som bekant växlande. Bankofullmäktige ha inte satt sig till smakdomare över den nya sedelns typ, utan ha överlåtit det åt folk, som anses ha förutsättningar för ett sådant bedömande. Jag anser mig kunna tala om, vilka det är. Till en början utlystes en pristävlan mellan ett begränsat antal konstnärer. Det ansågs nödvändigt, att de konstnärer, som skulle ha hand om denna uppgift, skulle få reda på finesserna i sedeltillverkningens teknik i så hög grad, att man inte kunde utlysa en allmän tävlan. För att bedöma de inkomna tävlingsförslagen tillsattes en nämnd, bestående av riksheraldikern, professor Hjortzberg och doktor Yngve Berg, vilka till att börja med enhälligt rekommenderade ett principförslag. Sedan ha dessa herrar under arbetets lopp följt med den ena detaljens utarbetande efter den andra, och de ha avgivit ett utlåtande, som konstaterar, att sedeln är vacker.

Ang. de nya tiokronorssedlarna. (Forts.)

Detta har således professor Hjortzberg sagt. Professor Holmbäck säger, att den är oskön. Ja, där stå nu två auktoriteter mot varandra, och jag vet inte, vilken sorts professor man skall sätta högst, då det gäller att bedöma en sedels utseende. Men jag vill samtidigt säga, att dessa konstnärer och estetici naturligtvis haft begränsad möjlighet att få igenom sina intentioner, ty hänsyn har ju ständigt måst tas särskilt till säkerhetssynpunkt.

Det finns en grupp människor, vilkas intressen ha blivit mycket illa tillgodosedda genom den nya sedeltypen, och det är sedelförfalskarna, men de ha ännu inte gjort sig hörda. Däremot har en del folk, som funnit sedeln otillfredsställande från estetisk synpunkt, gjort sig hörda. Det är klart, att mot sådant kan man ingenting annat säga än att man tycker, att sedeln ser relativt hygglig ut. Men jag vet väl, att det är många, som ha annan uppfattning.

Vad speciellt baksidan beträffar, skall jag som en kuriositet nämna, att utom denna konstnärliga nämnds yttrande infordrade vi också yttrande av en direktör här i Stockholm, som har att göra med dekorationsväsendet på en av våra största firmor. Han är en ledande man där, och han skrev ett utlåtande, som jag inte nu kan relatera ordagrant men som bland annat innehöll en passus av ungefär följande innehåll: Under det framsidan av sedeln inte är särskilt vacker men i alla fall tillfredsställer rimliga anspråk, är baksidan så mycket vackrare. Den utmärker sig för en stram nordisk smak. — Och nu få vi veta av professor Holmbäck, att den är osymmetrisk och oskön. Jag tror, att hur man gör med nya sedlar, kommer man i kollision med några estetici, mer eller mindre tränade.

Vi ha ju särskilt råkat ut för en kritiker i Eskilstuna, som skaffat sig en stämpel och avsiktligt förstört ett antal av dessa sedlar. Jag har inte hört någon prisa det som en berömlig gärning. Jag betraktar det som sabotage att på detta sätt förgripa sig på allmän egendom. Det blir en kostnad för skattdragarna, om sådana herrar släppas lösa. Syftet är kanske bara att skaffa reklam för egen verksamhet som gravör, eller vad det kan vara.

Däremot skall jag villigt erkänna, att det vattenmärke, som finns i den tomma medaljongen, inte är så skarpt som önskvärt varit. Det är överhuvud taget inte tekniskt fulländat, och jag hoppas, att vi inom kort skola komma till större fulländning. Men tekniken att framställa vattenmärken har man inte så värst stor möjlighet att odla här i Sverige, och det har inte varit möjligt att få hjälp från håll, där man har större erfarenhet och träning. Den får komma så småningom. Men jag vill säga, att som ett kriterium på äkthet är detta vattenmärke det bästa, som har funnits på någon svensk sedel. Jag bryr mig inte om att tala om de skäl, på vilka jag grundar detta påstående. För den sakkunnige är det tekniskt tillfredsställande, även om det för lekmannen kan förefalla diffust. Jag hoppas som sagt, att det inom kort skall bli förbättrat. En tias livslängd är inte så stor, flertalet stryker med, även utan sådan där påstämpling, på något år eller litet mer. Därför tror jag, att kritici rätt snart skola bli lugna.

Vidare vill jag säga, att praktiskt taget varje utländsk sedel av modern typ innehåller ett öppet fält, där man har en bild, om möjligt ett porträtt, i vattenmärke, motsvarande ett, som finns i kopparstick på annat ställe, för att folk skall kunna lära sig, hur en sådan sedel ser ut. Då jag säger, att folk skall lära sig, hur en sedel ser ut, så att man genast känner igen en förfalskning, menar jag inte, att man på fri hand skall kunna beskriva den, utan man skall bara ha fått en undermedveten bild av den.

Jag kan tala om, att på den tiden det duggade falska sedlar, fick jag en dag in en sådan. Vi bådo då den dam, som upptäckt den, komma upp, för att vi

Ang. de nya tiokronorssedlarna. (Forts.)

skulle göra ett experiment. Vi blandade in den falska sedeln i en samling äkta. Utan att se på sedeln kunde hon skilja ut den falska på papperets kvalitet. När vi sedan blandade nya och gamla sedlar med den falska, upptäckte denna dam ögonblickligen den falska, bara därför att det, som hon sade, flimrade till litet. Guillocherna på sedeln voro inte riktigt sådana, som de brukade. Hon kunde inte säga, vad felet var, men vi hade satt märke på sedeln och konstaterade, att hon träffat rätt.

Herr talman! Vad beträffar det estetiska omdömet om sedlarna kan jag givetvis inte opponera mig mot den kritik, som har kommit. Jag anser mig själv inte ha något skolat och tränat omdöme i sådana saker. Jag vet inte, hur det skulle gå, om man ordnade en allmän omröstning. Men jag tror, att man kan påstå, att den nya sedeltypen är mycket besvärlig för förfalskare. Och skulle den vara så motbjudande för en del estetici, som det påstås, så skall jag be att få rekommendera överstelöjtnant Erikssons råd: Behåll inte sedlarna länge för att titta på dem och ha dem till förargelse, utan använd dem för att teckna obligationer i försvarslånet!

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag är mycket tacksam för det utförliga svar, som herr Björnsson har givit på mitt anförande. Jag måste emellertid säga, att jag inte anser dessa sedlar vara vackra, även om för den uppfattningen kunna åberopas så framstående auktoriteter som de av herr Björnsson anförda. Men, herr talman, av svaret framgår, att det finns förhoppningar om att den där fula tomma fläcken i varje fall i någon mån skall bli utfylld i framtiden. Jag tillåter mig, herr talman, att uttrycka den förhoppningen, att det på de nya sedeltyperna i varje fall inte skall finnas någon sådan tom fläck.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkessjukdom, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m.

Genom en den 30 januari 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 27, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage.

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft en i anledning av propositionen inom första kammaren väckt motion, nr 191, av herr *Undén*. I motionen hade hemställts, att i förslaget till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen måtte vidtagas vissa i motionen närmare angivna ändringar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — under förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionen framlagda lagförslagen — måtte för sin del antaga två under punkten införda, med 1) och 2) betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att den i ärendet väckta motionen I: 191 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Herr **Wohlin**: Herr talman! När förslag om dödsstraffets avskaffande för mer än tjugu år sedan i kungl. proposition förelades riksdagen, åtföljdes det av en utförlig straffrättslig motivering, och de ledamöter av riksdagen, som så önskade, hade även tillfälle att begrunda de omfattande förarbeten, som föregingo denna lagändring. Jag kunde vid detta tillfälle icke övertygas om bärkraften i den då framförda motiveringen och anslöt mig till det mindretal i första kammaren, som voterade för avslag på den ifrågavarande kungl. propositionen. Det är ett önskemål sedan flera år här i kammaren att förkorta anförandena, och jag avstår från att närmare ingå på detta mycket omfattande ämne. Jag inskränker mig endast till några korta reflexioner.

Jag tror knappast, att den juridiska expertisen kan ha befogenhet att ensam vara utslagsgivande, då fråga är om en sådan sak som den förevarande. Även lekmanuppfattningen måste ha rätt att göra sig gällande icke minst i ett land som vårt, där lekmannainslaget ju också fått en särskild ställning vid häradsrätterna. Huvudsynpunkten för mig har alltid varit — alldeles frånsett olika juridiska doktriner, på vilka jag saknar varje anledning att ingå — att samhället skaffar sig sådana maktmedel, som i görligaste mån förebygga kriminella elements övergrepp gentemot laglydiga och oskyldiga medborgare, och likaledes maktmedel, tillräckligt starka för att skydda sig självt gentemot sådana kriminella element. Jag tror, att åtskilliga under de gångna båda årtiondena begångna överlagda fasaväckande mord måhända icke skulle ha kommit till, om lagstiftningen bibehållit den avskräckande paragraf, som stadgar dödsstraff.

Emellertid är det för dagen fråga om en annan sak, nämligen dödsstraffets ställning med avseende å brott mot staten. Det torde visserligen icke finnas någon bestämd gränslinje mellan brott mot enskilda och brott mot staten, ty brott mot staten bli i värsta fall även brott mot den enskilde. Men under nu rådande utomordentligt allvarliga förhållanden finner jag det vara uppenbart, att den svenska staten bör äga hårda maktmedel gentemot dem, som äventyra dess säkerhet, äventyra det material, som krigsmakten har till sitt förfogande för landets försvar, och äventyra svenska krigsmäns liv. Vid sådant förhållande har jag för min del funnit det av överbefälhavaren under ämbetsmannansvar avgivna förslag, som finnes återgivet i propositionen och i utskottets utlåtande, vara ett förslag, som väl motsvarar tidsförhållandena och som enligt min personliga men bestämda uppfattning nu borde genomföras av statsmakterna. Överbefälhavaren har understrukit, hurusom det är ett oavvisligt krav, att man genom effektivt verkande straffhot söker att i möjligaste mån bidra till att avskräcka från sådana gärningar, som innefattas i grov skadeörelse och sabotagebrott. Han framhåller vidare, att man icke bör förbise

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)

angelägenheten ur psykologisk synpunkt att söka förhindra, att den känslan utbreder sig bland försvarets personal, att anslag mot dess säkerhet och liv kunna planeras och genomföras utan att samhällets reaktion i form av straff står i någon som helst proportion till den åsyftade eller åstadkomna skadan. Med utgångspunkt från dessa synpunkter har överbefälhavaren föreslagit dels att en viss ändring sker, så att tillämpning av krigsartiklarna kunde av Kungl. Maj:t beslutas oberoende av om mobilisering är anbefalld eller icke, dels ytterligare en sådan ändring att en viss paragraf i strafflagen för krigsmakten erhåller tillämpning å envar som begår sådant brott, ändå att han icke lyder under strafflagen för krigsmakten, samt slutligen en skärpning av det högsta straffet i den särskilda lagen om straff för sabotage.

Vilken principiell uppfattning, som kammarens ärade ledamöter än kunna hysa om dödsstraffet i vår allmänna strafflagstiftning och om dess betydelse såsom ett avskräckande medel under fredstid, torde väl åtskilliga ledamöter av kammaren men framför allt en utbredd opinion i vårt land företräda den uppfattningen, att de av överbefälhavaren sålunda föreslagna lagändringarna äro av behovet påkallade och nödvändiga i den allvarsdiga tid, som för närvarande råder. Jag hyser den bestämda uppfattningen, att förefintligheten av ett dödsstraff redan under nu rådande förhållanden, även då mobilisering icke inträtt, måste verka avskräckande på många av de skumma individer, som eljest kunna göra sina brottsliga gärningar till verklighet och att en sådan skyddsåtgärd är i högsta grad av behovet påkallad. Vissa händelser, som inträffat, ha ju också varit den närmaste motiveringen för överbefälhavarens förslag. Jag hyser även den meningen, att de övriga straffskärpningar, som han föreslår, likaledes äro önskvärda för att icke säga nödvändiga. Jag måste med beklagande konstatera, att departementschefen i det stora hela avvisat överbefälhavarens förslag endast med en mycket kort motivering — eller utan varje motivering i vad det åsyftar, att dödsstraffet nu skulle göras tillämpligt — och jag måste tillfoga, att man icke bör komma för sent med lagstiftningsåtgärder på ett område sådant som det förevarande. Det har varit här liksom på andra administrativa områden en viss eftersläpning från regeringens sida, i det att åtgärderna, i och för sig befogade, likväl kommit på senare tidpunkter än de egentligen borde ha vidtagits. Det förefaller mig icke minst på spionerilagstiftningens område som om detta hittills har varit fallet. Jag befarar, att man genom att till en obestämd framtid uppskjuta dessa av överbefälhavaren väckta förslag också kommer för sent. Alla hoppas naturligtvis, att utvecklingen skall bli sådan, att dessa lagskärpningar icke behövas, men förhoppningar är en sak och den hårda och bistra verkligheten är en annan. Det förefaller mig riktigt, att staten i tid ser om sitt hus på det mest bestämda och hårda sätt, som är nödvändigt i dessa tider.

Med dessa ord, herr talman, har jag deklarerat min inställning till den särskilda fråga, som jag här har berört, men kan naturligtvis i det skick, vari detta ärende för närvarande ligger, icke göra något särskilt yrkande utan måste självfallet vid voteringen, om en sådan överhuvud taget kommer att äga rum, ansluta mig till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Mannerskantz*.

Herr **Undén**: Herr talman! Det föreliggande förslaget innehåller en rad av skärpningar av nuvarande 8 kap. strafflagen, och jag tror, att dessa skärpningar och kompletteringar i stort sett äro väl avvägda. Minst av allt skulle jag vilja följa den föregående ärade talaren på hans oväntade vägar. Men i detta lagkomplex gömmer sig också en paragraf, där regeringen har föreslagit en

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)
mildring av nuvarande lagbestämmelser. Det är 14 a §, som handlar om vad som kallas för »olovlig underrättelseverksamhet», och i den punkten har jag tillåtit mig att väcka en motion. Jag har föreslagit, att därest brott, som behandlas i 14 a § och som således innefattar s. k. olovlig underrättelseverksamhet, icke riktar sig mot Sverige eller äsyftar underrättelser om svenska förhållanden, skall det icke utan Konungens lov få åtalas av allmän åklagare. Jag skall be att i någon mån få utlägga de synpunkter, som varit bestämmande för motionen.

En underrättelseverksamhet, som bedrivs i Sverige och icke riktar sig mot Sverige, är ett brott av utpräglad politisk karaktär. Vi ha hittills varit mycket varsamma med att stadga straff för den sortens politiska brott, där vi icke själva ha något direkt intresse på spel. Först under de allra sista åren har spionerikapitlet utvidgats generellt till att omfatta även dessa kategorier av handlingar. Man har till och med då denna utvidgning gjordes, tagit steget så långt, att man i en och samma paragraf likställt spioneribrott, som rikta sig mot Sverige, och sådana brott, som rikta sig mot främmande land. Det var uppenbarligen ett missgrepp. Det var ägnat att utsudda konturerna av spioneribrott mot Sverige, och samtidigt kom den paragrafen att omfatta handlingar, som voro av högst skiftande karaktär, när det gäller underrättelseverksamhet riktad mot främmande land.

Lagutskottet har nu i fråga om 14 § tillmötesgått den av mig väckta motionen i denna del och utmönstrat ur denna paragraf sådana brott, som rikta sig mot främmande land. Man har således fått en paragraf för sig, som handlar om spioneribrott mot Sverige, och sedan har man samlat andra handlingar under beteckningen »olovlig underrättelseverksamhet» och dit hänfört underrättelseverksamhet till förmån för främmande land. Jag är utskottet tacksam för att denna förändring har vidtagits, vilket, enligt vad jag kan förstå, är en förbättring av den kungl. propositionen. Däremot har utskottet icke ansett sig kunna tillmötesgå mitt andra förslag att göra åtal i fråga om denna sorts brott beroende av en diskretionär prövning.

Olovlig underrättelseverksamhet, som riktar sig mot främmande land, omfattar, som jag nyss antydde, i hög grad skiftande handlingar. Man kan föreställa sig, för att taga ett par ytterlighetsexempel, å ena sidan en kunskeparverksamhet genom betalda agenter, som innebär, för att citera ett uttalande i utlåtandet, att vårt land blir operationsområde för främmande spionerorganisationer. Man kan som ett ytterlighetsexempel på den andra sidan tänka sig det fallet, att det kommer hit en främling från ett annat land, som tror sig ha gjort iakttagelser rörande exempelvis militära förhållanden, trupprörelser eller dylikt, som kunna vara av allra största betydelse både för Sverige och andra länder. Han kommer av helt ideella skäl och meddelar detta exempelvis till sitt eget lands representant. Det är ju en avgrund mellan dessa två typer av handlingar, men det kan tänkas, att båda dessa ytterligheter nu kunna rymmas inom 14 a §. Jag uppskattar, att straffskalan har mildrats på det sättet att även böter ingå i densamma, men jag tror, som sagt, att det hade varit riktigare att försöka möjliggöra att vissa handlingar här icke alls kriminaliserades. Den principiellt riktigaste vägen skulle ju vara att försöka att draga en gräns mellan sådant, som borde vara straffbart, och sådant, som icke skulle vara straffbart, genom själva brottsbeskrivningen. Jag har för min del såsom motionär icke kunnat våga mig på en sådan mycket vanskelig gränsdragning, och det har då icke återstått för mig någon annan utväg än att i stället gå den väg, som jag nu har anvisat i motionen, nämligen att möjliggöra en diskretionär prövning av åtalsfrågan.

Jag skulle kunna taga ytterligare ett exempel, ett mycket teoretiskt sådant,

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)

men som kan vara ägnat att belysa de komplikationer, som kunna uppstå. Antag att i det exempel, som jag nyss antydde, det kommer en främling hit och gör meddelanden av kanske stort värde och han vänder sig till våra egna myndigheter, våra egna försvarsmyndigheter eller politiska myndigheter, och talar om detta av intresse för Sveriges trygghet. Han hälsas naturligtvis då mycket välkommen och hans underrättelser mottagas med tacksamhet. Men om han sedan skulle ge precis samma underrättelser till representanter kanske för sin egen nation, skulle det kunna betraktas såsom en brottslig handling.

En annan svårighet med de handlingar, som det här är fråga om, är, att även folkrättsliga faktorer kunna spela in och inverka på bedömandet. Jag behöver bara hänvisa till det egendomliga läge, som uppstår, ifall ett land är ockuperat av en fiende och underrättelser därifrån befordras vidare till landets lagliga regering.

Jag har, som jag nyss framhöll, icke kunnat föreslå någon ändring av själva brottsbeskrivningen utan i stället gått den vägen i motionen att föreslå en diskretionär prövning av åtalsfrågan. Då nu detta förslag icke har vunnit någon resonans inom utskottet, skall jag avstå från att yrka bifall till motionen, men jag skulle vilja vädja till herr justitieministern att söka finna någon utväg, varigenom polis- och åklagarmyndigheterna kunde få ledning vid bedömandet av de tveivelaktiga fall, som lätt kunna uppstå vid tillämpning av denna paragraf.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Den förste ärade talaren uttalade sitt beklagande av att en eftersläpning ägt rum inom justitiedepartementet vid behandlingen av spionerilagstiftningen. Jag tror, att om den ärade talaren närmare överväger, vad som har skett, kommer han att finna, att detta hans påstående icke är tillräckligt grundat.

Jag ber att få erinra om att redan år 1939 vidtogs det vissa ändringar i 8 kap. strafflagen, som ju behandlar detta ämne, och sedermera skedde en mera omfattande revision av bestämmelserna vid 1940 års riksdag. Denna nya lagavfattning trädde i kraft den 22 maj 1940. Det är uppenbart, att när en ny lag har antagits, vill man först se, hur den verkar, innan man skrider till någon ändring av densamma. En riktig bild av lagens verkliga innebörd får man först genom att ge akt på domstolarnas tillämpning av densamma, och därvid har man naturligtvis ett särskilt uppmärksamma, hur högsta domstolen tolkar lagen. Det är således givet, att man måste låta åtminstone ett år gå, innan man kunde få ett omdöme om hur 1940 års lagtext verkade i praktiken och vad den innebar enligt domstolarnas tolkning. Det bör därför icke väcka förvåning, om det var först på hösten år 1941 som man inom justitiedepartementet upptog ett studium av den senaste lagreformens lämplighet. Detta studium ledde till att man utarbetade en promemoria, som föreslog åtskilliga ändringar. Denna promemoria måste naturligtvis utremitteras till olika myndigheter, som hade att yttra sig om det nya lagförslaget. Bland dessa myndigheter ha vi hört en citeras här, nämligen överbefälhavaren. Sedan utarbetades ett förslag, avsett att föreläggas lagrådet, som ju också skulle yttra sig i saken. Det kan under sådana omständigheter knappast framkalla någon anmärkning, att en ny lagtext icke lades fram för riksdagen förrän i början av innevarande år.

Jag ber vidare att få framhålla, att de lagbestämmelser, varom vi här tala, äro av mycket ingripande beskaffenhet. Det är ytterst stränga straffbestämmelser, som föreslås, och brottsbeskrivningarna bli trots all möda, som man nedlägger på att få dem så bestämda som möjligt, likväl i många fall ganska svävande. Det är således ett lagstiftningsområde, där omtanke i högsta grad är erforderlig. Jag försäkrar, att det har lagts ned ett mycket stort tankearbete

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)

bete inom justitiedepartementet för att få denna lag så effektiv som möjligt utan att den skulle bli onödigt skarp och för att man i lagen skulle kunna tillgodogöra sig alla tekniska möjligheter på området. Jag vill visst icke påstå, att vi härmed kommit fram till en definitiv lagtext — det gör man ju överhuvud taget aldrig — och jag vill nämna, att vid den revision av strafflagen i dess helhet, som nu försiggår, kommer även detta kapitel att ånyo genomgås och att man kommer att försöka systematisera det, så att det på ett lämpligt sätt går in i det stora sammanhanget. Men jag finner det ganska förklarligt, om den kommitté, som sysslar med denna stora straffrättsrevision, dröjer någon tid med att på nytt bearbeta detta kapitel för att i någon mån tillgodogöra sig de erfarenheter, som vi kunna komma att vinna av den nya lagtext, som jag hoppas, att riksdagen nu skall antaga.

Det har naturligtvis varit meningen med detta lagarbete att ställa till statens förfogande tillräckliga maktmedel för att bemästra yttringar, som äro skadliga för rikets säkerhet och dess ställning i världen. Jag har emellertid icke kunnat tillmötesgå det yrkande, som framställts av överbefälhavaren i hela dess omfattning. Hans yrkande innefattar tre punkter, som vi hörde av den förste ärade talaren. Med avseende på två av dessa punkter antar jag, att överbefälhavaren själv kan finna sig tillfredsställd med den behandling, som hans yrkande har fått i propositionen. Men i fråga om den tredje punkten, nämligen dödsstraffets införande under nuvarande förhållanden, har jag ställt mig avvisande. Jag har gjort det av det skälet, att jag icke finner, att läget är sådant, att man nödvändigtvis måste ställa till Kungl. Maj:ts förfogande möjligheten att i en sådan situation som den nuvarande genom sitt beslut ensam kunna införa dödsstraff. Det är det överbefälhavaren yrkar. Jag har i stället sagt, att därest det skulle befinnas erforderligt att införa dödsstraff, torde ett beslut av Konung och riksdag snabbt kunna åstadkommas. Jag är övertygad om att både Kungl. Maj:t och riksdagen icke skola rygga tillbaka för att, om det visar sig att situationen blir sådan, att ett dylikt steg måste tagas, då skrida till att taga detta steg, men i närvarande situation finner jag för min del icke någon anledning att föreslå riksdagen någon lagtext, som ger Kungl. Maj:t ensam beslutanderätt i den frågan. Jag har för övrigt icke heller för närvarande för avsikt att föreslå någon lagändring, som skulle innebära, att riksdagen och Kungl. Maj:t nu genom ett beslut omedelbart återinförde dödsstraffet.

Vad beträffar den paragraf, som den siste ärade talaren berörde, vill jag erinra om att det önskemål, som han framfört i sin motion, har vunnit beaktande i sakligt avseende i utskottets förslag. De synpunkter, som man velat främja, voro för övrigt redan till en del tillgodosedda i Kungl. Maj:ts proposition. Kungl. Maj:t hade således redan tagit ett steg i den riktning, som han anser vara den rätta, och utskottet har gått ytterligare ett steg på den vägen. Jag har ingenting att invända mot utskottets förslag därvidlag. Jag vågar tvärtom säga, att om vi själva i departementet hade hittat på den utväg, som utskottet funnit, skulle vi nog infört den i propositionen. Men fördelen med en fri diskussion är ju den, att man här i riksdagen vid den slutliga utformningen av en lagtext kan tillgodogöra sig uppslag från olika håll.

Emellertid var den ärade talaren icke nöjd med det resultat, som föreligger i utskottets utlåtande. Han framhöll, att under 14 a § rymmas fall av mycket växlande natur. Han skildrade ett fall, som han ansåg vara det lindrigaste. Vi hörde honom tala om en person, som har gjort en iakttagelse t. ex. på en resa och som kommer hit och går upp till sitt lands beskickning och lämnar denna ett meddelande om vad han sett i fråga om en sak, som icke alls berör Sverige. Den ärade talaren spetsade till exemplet så, att denne man kanske först går upp till en svensk myndighet och för denna omtalar sin iakttagelse och

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)

sedan går upp till sitt lands beskickning. Jag antager, att det sista exemplet var anført just för att belysa den lojalitet, som kunde besjåla en person, som gör en sådan handling. Den ärade talaren menade, att denna person likväl skulle kunna bli straffad. Men så är icke förhållandet enligt paragrafen. Den ärade talaren har förbisett paragrafens avfattning. Det står i paragrafen talat om »verksamhet». Det talas icke om enstaka handlingar, utan för att en handling skall bli straffbar måste den ingå i ett sammanhang, som gör att den kan falla under rubriken »verksamhet». Detta är ju dock en helt annan förutsättning, ty det måste väl ändå betraktas såsom mindre önskvärt, om till vårt land lokaliserar en verksamhet, som går ut på att skaffa hemliga underrättelser för främmande lands räkning, låt vara att vad som är föremål för utforskande icke är svenska angelägenheter. Jag är övertygad om att vi alla äro ense om att det icke skulle vara lyckligt för vårt land att på grund av sin neutralitet bli förvandlat till en central för internationellt spioneri riktat mot andra länder än Sverige.

Jag tror, att den lagtext, som nu är förelagd riksdagen, är så pass väl avvägd, som man kan åstadkomma under nuvarande förhållanden. Men naturligtvis komma vi inom justitiedepartementet att med uppmärksamhet följa vad som kommer att tilldraga sig på detta område. Jag kan försäkra, att vi utan någon som helt panikstämning komma att överväga såväl skärpningar av straffen och utvidgning av lagstiftningen som även de mildringar, som kunna och böra ske utan att lagstiftningens effektivitet äventyras.

Herr Gärde: Herr talman! Då det här icke från något håll framställts yrkande om ändring av utskottets förslag, hade det kanske icke behövts något yttrande från utskottets sida. Jag känner mig dock manad att framhålla, att vi inom utskottet vid granskningen av det föreliggande lagförslaget funnit Kungl. Maj:ts proposition väl avvägd, och, såvitt jag förstår, tillgodoser den de syften, som det i denna tid är angeläget att tillvarataga. Inom utskottet ha nog icke heller meningarna varit delade om att den väg, som Kungl. Maj:t har valt i fråga om dödsstraffets införande under en ytterligare skärpt situation, nämligen att denna straffskärpning icke i likhet med vissa andra straffskärpningar kan göras enbart genom ett förordnande från Kungl. Maj:ts sida utan att därför erfordras ett samfällt beslut av regering och riksdag, är att förorda såsom den lyckligaste och lämpligaste. Det framgick av departementschefens anförande och även av propositionen, att överbefälhavarens önskemål på väsentliga punkter tillgodosetts. Den skillnad, som föreligger mellan hans önskemål och det föreliggande förslaget, är icke av annan beskaffenhet än att, därest situationen nödvändiggör en ytterligare utbyggnad, dödsstraffets införande kan ske genom samfällt beslut av regering och riksdag. Jag tror att man härigenom har kommit så långt på straffskärpningens väg som det överhuvud taget är möjligt.

Bland alla dessa skärpta straff kan man anteckna som en mera glädjande tilldragelse, att i 14 a § införts en strafflindring och att man därvidlag infört en särskild beteckning för en del av de nuvarande spioneribrotten, nämligen olovlig underrättelseverksamhet, d. v. s. verksamhet, som icke är riktad mot Sverige eller svenska intressen, men där vårt land utgör utgångspunkt för en verksamhet för främmande makts räkning. Såsom departementschefen framhållit är det här fråga om en serie av handlingar — det gäller sådana personer, som för främmande makts räkning bedriva hemlig underrättelseverksamhet. Det är alltså icke fråga om den mera spontana underrättelse, som följer av att en person, vilken helt naturligt i sitt hemland kommer i beröring med vissa förhållanden, meddelar underrättelse om dessa förhållanden vid ett tillfälligt

Ang. skärpning av straffet för förräderi m. m. (Forts.)
besök här landet. Men givetvis medför en sådan verksamhet, därest den bedrivs mera yrkesmässigt, en viss risk för vårt land, och det ligger väl i sakens natur att en sådan verksamhet icke bör under nuvarande förhållanden tillåtas. På denna punkt tror jag alltså att motionären herr Undéns önskemål ha tillgodosetts så långt som möjligt varit.

Vad angår den åtalsprövning, som herr Undén velat tillägga Kungl. Maj:t, har utskottet av rent praktiska skäl ansett sig icke kunna reflektera på denna utväg. Mig förefaller det dock som om vid en väl avvägd tillämpning av lagrummet de av herr Undén framförda önskemålen böra kunna bli tillgodosedda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Linderot**: Herr talman! Såsom en allmän anmärkning rörande det diskuterade lagförslaget vill jag framhålla, att man gör sig skyldig till en oerhörd överskattning av straffsatsernas avskräckande betydelse för att förhindra brott. Jag tror att det är psykologiskt oriktigt och vetenskapligt oberoerat, att straffskärpningar i och för sig avskräcka från brottsliga handlingar. Jag vill emellertid inte nu diskutera den saken vare sig med herr justitieministern eller med utskottet. Kan någon fördel uppnås genom de skärpningar, som här äro föreslagna, så äro givetvis alla eniga om att riksdagen bör antaga förslaget — personligen tror jag emellertid inte att några sådana fördelar komma att uppnås.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid endast att jag ville uttala en liten stilla varning. Det är en benägenhet för närvarande, icke minst i riksdagens lagstiftande verksamhet, att under känslan av kris- och krigstidens farligheter och svårigheter ge polismyndigheter, åtalsmyndigheter och dömande myndigheter ganska fria händer i fråga om handhavandet av den s. k. skyddsverksamhet, som dessa myndigheter ha att utöva för samhället. Jag tror att lagutskottet även i detta fall har varit något för generöst. Jag ser nu inte så mycket på den första avdelningen av det föreliggande förslaget som på den senare avdelningen, där lagutskottet behandlar lagen om sabotage. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att i den första paragrafen av nämnda lag stadgas, att den som med uppsåt att skada försvaret eller folkförsörjningen eller stora förvaltningen eller den allmänna ordningen utför vissa handlingar skall dömas till straffarbete i högst tio år eller på livstid. I utpräknigen av straffbara handlingar enligt denna paragraf finner man exempelvis att den, som föranleder dröjsmål med avlämnandet av ett föremål, som är av betydelse för försvaret eller folkförsörjningen, kan dömas till straffarbete på livstid. Jag vet inte om herr Wohlin, som tycks vara särskilt övertygad om att skärpta straffsatsar äro det bästa medlet för förhindrande av brott, anser att det stadgade straffet skulle vara för lindrigt för ett brott, som är beskrivet på detta sätt. Men jag tillåter mig fråga, om inte detta är att formulera en kautschukartad bestämmelse, som kan medföra ganska stora vanskligheter vid en eventuell tillämpning i en framtid — alla hoppas ju att dessa skärpta bestämmelser icke skola behöva tagas i anspråk; man hoppas att rättstillståndet skall bli bättre och att så småningom krigsförhållandena ändå skola taga slut och fredsförhållanden åter inträda. Men om man ändå skall skriva in sådana bestämmelser i lagen tror jag att man bör överväga, huruvida man inte därmed givit ett oerhört svängrum för godtycket. Den som föranleder dröjsmål med avlämnandet av en sak, som har betydelse för försvaret eller för förvaltningen — vem kan det vara? Jo, det kan vara arbetare på en fabrik, som vilja ha en smula mer betalt för sitt arbete. Det kan gälla fullkomligt lojala, fosterländska och absolut hederliga arbetare, som vilja ha någon större betal-

Ang. skärpning av straffet för förväderi m. m. (Forts.)

ning för sitt arbete än den som utgår, som inte alls behöva strejka, men som kanske genomföra en långsammare takt i arbetet för att pressa sig till en något bättre ersättning för sitt arbete. Nu kan för sådant, även om det måste erkännas att det icke behöver medföra så stora faror för försvaret eller för folkförsörjningen, dömas till straffarbete på livstid enligt den lag, som här föreligger.

Jag undrar om inte lagutskottet och riksdagen äro litet för generösa när det gäller att ge de åtalande och dömande myndigheterna så oerhörda maktmedel; som genom sådana lagtexter faktiskt ges åt dessa myndigheter. Det är möjligt att herr justitieministern har gjort sig synnerlig möda att få en korrekt brottsbeskrivning i fråga om de här föreslagna straffskärpningarna. Jag förstår också svårigheterna att få en detaljerad och korrekt brottsbeskrivning när det gäller dylika brott. Men i denna speciella paragraf, som jag begärt ordet för att säga några ord om, anser jag att justitieministern liksom lagutskottet varit för generösa och lämnat fältet fritt för allsköns godtycke. Jag tror inte heller att det svenska samhället på något sätt gagnas av en lagstiftning, som på det sättet ger medborgarna en känsla av att man är slagen till slant under åtals- och dömande myndigheters verksamhet.

Jag har i övrigt, herr talman, ingen särskild anledning att diskutera skärpningarna — jag tror också att herr Undén gjort ett gott verk genom den förändring i förslaget, som han fått till stånd. Men jag vill tillägga, att det enligt min mening främst är statsmakternas politiska verksamhet, som är avgörande för ett gott förhållande inom landet i fråga om de spörsmål, beträffande vilka dessa lagar avse att skapa ett gott förhållande. Jag tror inte så mycket på det rent straffrättsliga som desto mer på det politiska handhavandet av de möjligheter, som statsmakterna ha för att hålla god ordning och skapa största möjliga trygghet under nuvarande kritiska tider.

Jag har självklart ingen möjlighet att genom ett yrkande nu åstadkomma någon rättelse. Men jag har ändå velat till protokollet, särskilt till herr justitieministerns övervägande, framlägga dessa mina tankar särskilt i fråga om lagen om sabotage, som enligt min mening är skriven så att en dålig politisk styrelse i landet kan släppa lös ett godtycke, som kanske skulle uppröra varanda en av de herrar ledamöter av riksdagen, som i dag äro beredda att besluta och godkänna de föreslagna lagtexterna.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan har endast velat anföra dessa mina synpunkter vid frågans behandling.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 25 och 30 §§ ecklesiastik boställsordning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 177, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Löfvander* hemställt, att ecklesiastik boställsordning §§ 25 och 30:1 skulle givas följande lydelse:

§ 25. Vid upplåtelse av löneboställe på arrende skall boställsnämnden

Om viss ändring i ecklesiastik boställsordning.

Om viss ändring i ecklesiastik boställsordning. (Forts.)
kalla representanter för pastorat och arrendator, höra dem om arrendevillkoren samt upprätta förslag till kontrakt. I förslaget skall upptagas den arrendeavgift, som optionsberättigad arrendator skall hava att erlægga, eller, då sådan arrendator icke finnes, den avgift, vartill bostället lägst må utarrenderas.

§ 30. 1, st. 2. Har arrendator icke inom en månad efter det arrendet erbjudits honom på fastställda villkor övertagit detsamma, anses optionsrätten förfallen; arrendatorn är dock icke skyldig att i anledning av gjort hembud träffa sitt val förrän nio månader före arrendetidens utgång.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, I: 177, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Löfvander: Herr talman! Då jag är motionär i detta ärende skall jag be att få yttra några ord.

Mitt förslag i motionen innebär, att de ecklesiastiska boställsnämnderna skola få större inflytande då det gäller utarrenderandet av de ecklesiastiska löneboställena. Enligt nuvarande bestämmelser är det pastoraten, som fastställa arrendena på dessa gårdar. De farhågor man hyste vid beslutandet av den nuvarande boställsordningen vid 1932 års riksdag ha besannats. Det väcktes i andra kammaren vid det tillfället en motion av herr Jönsson i Fridhill, vari uttalades starka betänkligheter mot att ge pastoraten fullständig handlingsfrihet i fråga om sättet och villkoren för boställsjordens utarrendering. Det framhölls att den optionsrätt, som fortfarande skulle finnas för arrendator, kunde komma att bli illusorisk då pastoraten enväldigt skulle bestämma villkoren med avseende på ny utarrendering. Vidare tillade motionären att den oväld och opartiskhet, som förutsattes skola finnas hos de ecklesiastiska boställsnämnderna, inte kunde förväntas hos lokala organ, utan att personliga hänsyn och tillfälliga majoriteter lätt kunde leda till för arrendatorn obilliga beslut. Motionären föreslog, att beträffande löneboställena arrendeuppskattning skulle förrättas av boställsnämnderna.

Det finns många bevis för att de farhågor, som då uttalades, ha besannats. I en mångfald fall ha sockenintriger, avund och ovänskap spelat in då det gällt att bestämma villkoren för en arrendator.

Kammarkollegiet, som haft att yttra sig i denna fråga på grund av en framställning från arrendatorsorganisationen i Skåne, framhåller att svårigheterna äro begränsade till skånska förhållanden. Det är möjligt att så är fallet, och det kan väl förklaras därav, att jordbruket vid boställena i Skåne är huvudsaken, medan det i andra delar av landet kanske är skogen vid boställena, som har det högsta värdet, och man sålunda där ägnar mindre intresse åt det egentliga jordbruket. Men jag förmenar att den omständigheten, att svårigheterna och olägenheterna äro begränsade till Skåne, icke borde utgöra något hinder för att en rättelse kommer till stånd i motionens syfte. Jag vill poängtera att mitt förslag inte innebär att man träder pastoratens rätt för nära, utan endast att få till stånd ett mera enhetligt och framför allt opartiskt förfarande vid utarrendering av löneboställena.

Herr talman! Jag har under förhandenvarande omständigheter intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden, dels ock en i ämnet väckt motion, i vad ärendet hänvisats till behandling av lagutskott.

Ang. inrättande av Stockholms stift.

Genom en den 30 december 1941 dagteknad proposition, nr 13, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser föreslagit riksdagen att i enlighet med vad i propositionen jämte bilagor närmare angivits

A) medgiva, att från och med den 1 juli 1942 vissa kring Stockholm belägna områden finge fränskiljas de stift, de för närvarande tillhörde, för att jämte huvudstaden bilda ett särskilt stift med benämningen Stockholms stift och med biskopssäte i Stockholm,

B) medgiva, att innehavaren av biskopsämbetet i det nya stiftet finge tills vidare och intill dess tjänstebostad för honom, jämlikt vad därom vore stadgat, kunde bliva anordnad, åtnjuta hyresersättning med ett belopp av högst 6,000 kronor för år,

C) godkänna en reglering övergångsvis av befordringsförhållandena för de av den nya stiftsbildningen berörda prästerna samt

D) under förutsättning av bifall till hemställan under A) antaga dels vid propositionen fogade, av kyrkomötet för dess del godkända förslag till

1) lag om ändrad lydelse av §§ 2, 4 och 5 förordningen den 16 november 1863 (nr 61, s. 3) angående allmänt kyrkomöte,

2) lag om upphörande av det särskilda domkapitlet för Stockholms stad och

3) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval,

dels ock ett vid propositionen fogat förslag till

4) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;

ävensom godkänna ett vid propositionen jämväl fogat förslag till

5) kungörelse om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. familjepensionsreglementet för prästerskapet den 28 november 1941 (nr 904).

I anledning av propositionen hade inom första kammaren väckts en motion, nr 112, av herr *Ekman*. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t i propositionen föresloge.

Propositionen och motionen hade, såvitt angick förslaget till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 4 och 5 förordningen den 16 november 1863 (nr 61, s. 3) angående allmänt kyrkomöte, hänvisats till konstitutionsutskottet. I övrigt hade propositionen och motionen hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, vilket utskott i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till propositionen och med avslag å den i ämnet väckta motionen I: 112, såvitt ärendet hänvisats till behandling av lagutskott,

A) medgiva, att från och med den 1 juli 1942 vissa kring Stockholm belägna områden finge fränskiljas de stift, de för närvarande tillhörde, för att jämte huvudstaden bilda ett särskilt stift med benämningen Stockholms stift och med biskopssäte i Stockholm,

B) medgiva, att innehavaren av biskopsämbetet i det nya stiftet finge tills vidare och intill dess tjänstebostad för honom, jämlikt vad därom vore stadgat,

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

kunde bliva anordnad, åtnjuta hyresersättning med ett belopp av högst 6,000 kronor för år,

C) godkänna en reglering övergångsvis av befodringsförhållandena för de av den nya stiftsbildningen berörda prästerna samt

D) under förutsättning av bifall till hemställan under A)

dels antaga de vid propositionen fogade förslagen till

lag om upphörande av det särskilda domkapitlet för Stockholms stad,

lag om ändring i vissa delar av förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval, och

förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 27 november 1936 (nr 578) med ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;

dels ock godkänna det vid propositionen fogade förslaget till

kungörelse om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. familjepensionsreglementet för prästerskapet den 28 november 1941 (nr 904).

Reservation hade avgivits av herr *Theodor Magnusson*, vilken av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till den i ämnet väckta motionen I: 112 — avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 13.

Herr Magnusson, Theodor: Herr talman! Under vanliga förhållanden skulle det måhända inte anses riktigt passande att komma fram med ett yrkande om avslag på ett förslag, som riksdagen själv för ett år sedan direkt har begärt av Kungl. Maj:t. Sedan detta beslut fattades i fjol har emellertid den ekonomiska situationen förändrats i så avsevärd grad, att det finns anledning att hejda sig — och det på ett ganska kraftigt sätt.

De argument, som herr ecklesiastikministern i fjol anförde i den kungl. propositionen, framstå mycket starkare i år än i fjol. Han sade då inledningsvis, att det var med stor tveksamhet, som han icke föreslog att ett biskopsstift skulle inrättas för Stockholm, men på grund av rådande tidsomständigheter ville han inte göra det. Han underströk, att varje kostnadskrävande utökning av förvaltningsorganisationen borde om möjligt undvikas. Frågan om en biskop i Stockholm borde uppskjutas, framhöll han vidare, tills de ekonomiska förutsättningarna för en sådan reform föreligga.

Det är just ur dessa synpunkter, som jag nu går emot det föreliggande förslaget. Jag vill inte alls yttra mig om huruvida det är behöfligt i och för sig — man kan verkligen tvivla på detta på grund av många omständigheter, men jag vill inte nu yttra mig om den sidan av saken, utan jag anser för min del att reformen gott kan anstå till dess bättre ekonomiska förutsättningar föreligga.

Nu inträffade emellertid i fjol det överraskande, att riksdagen emot Kungl. Maj:ts förslag beslöt begära utredning om införande av en biskopsinstitution för Stockholm. Annars ansåg ju statsrådet Bagge, att man tills vidare kunde nöja sig med att reformera pastor primarius-institutionen, en reform, som skulle kosta endast 4,400 kronor. Ett mycket kraftigt argument i fjolårets debatt var att ett beslut om ett biskopsstift för Stockholm icke skulle komma att belasta skattebetalarna. Det hänvisades under debatten till att kyrkofonden hade sådana resurser, att den skulle kunna bära dessa ökade utgifter utan att man behövde gå till uttaxering av skattebetalarna. De yttranden, som då fälldes, yttrades givetvis i god tro, och förhållandena voro förvisso också sådana vid det tillfället. Nu föreligga emellertid upplysningar som visa, att kyrkofondens läge är synnerligen ansträngt. Enligt vad statskontoret och kammarkollegiet i en gemensam skrivelse ha meddelat får man i år taga

Ang. inväntande av Stockholms stift. (Forts.)

480,000 kronor av kapitalet i denna fond. Därtill komma de utgifter, som här äro föreslagna. Jag fann här om dagen en proposition från Kungl. Maj:t, nr 147, rörande ersättning från kyrkofonden för övertalig personal inom domänen, där det visade sig att kyrkofonden kommer att beskattas med ytterligare 3,000 kronor. Såvitt jag vet kommer kyrkofonden även på annat sätt att ansträngas innevarande år, så att man snart är uppe i över halva miljonen.

Vad den här föreliggande frågan beträffar, skulle ju kostnadsökningen enligt en promemoria, som är förelagd första lagutskottet, belöpa sig på 33,600 kronor. När man ser den siffran faller ett uttryck i minnet, som en känd propogandaminister för åtskilliga år sedan fällde, när han av sina myndigheter utbad sig en »optimistisk statistik». Jag tror att denna statistik är mycket, mycket optimistisk! Man behöver bara hänvisa till det förhållandet, att bostadsfrågan ännu inte är ordnad för den eventuellt blivande biskopen i Stockholm, en sak som kan komma att kräva ytterligare ganska mycket pengar, vilka också skola betalas.

Under dessa omständigheter föreligger det all anledning för riksdagen att besinna sig mycket noga. När beslutet fattades i fjol voro en hel del ledamöter frånvarande, så att antalet av de i voteringen deltagande inte var så synnerligen imponerande. Alla dessa ha ju nu fria händer. Men även de, som i en hastig vändning i fjol röstade för förslaget, kunna ha anledning att besinna sig några ögonblick. I fjol kanske man inte trodde att kriget skulle komma att pågå så länge till. Nu måste man måhända kalkylera med ytterligare flera år innan det är slut — jag vill inte alls profetera, men envar vet ju hurudant läget är. Under alla omständigheter gå vi till mötes ytterligare ekonomiska försämringar. Om läget alltså har ändrat sig på detta sätt, varför skulle man inte kunna ändra sitt votum? Det har hänt upprepade gånger att ledamöter, som i februari och mars voterat på ett visst sätt i kamrarna, ha ändrat mening till de gemensamma voteringarna efter påsk. Varför skall man då inte kunna ändra mening när ett år har gått och förhållandena nu blivit sådana, som alla veta att de äro?

Denna utgiftsökning rimmar också bra illa med talet om sparsamhet, som propageras från alla håll och inte minst i riksdagen. De som åhörde debatten här i förmiddags fingo ett starkt intryck av hur man vill spara även på små summor. Här gäller det en något större summa. Hur skall man kunna stå till svars med denna utgift, när man skär ned anslagen för kulturella ändamål, till vetenskapliga ändamål, till skolor och allt möjligt annat, alltid med samma omkväde: vi få vänta tills tiderna bli bättre, då få vi höja anslagen igen! Här skulle man i alla fall i en hastig vändning införa en utökad förvaltning, som kommer att draga stora kostnader, utan att det kan göras gällande att det är oundgängligen nödvändigt. Jag hänvisar enständigt till vad statsrådet Bagge framhöll i den kungl. propositionen i fjol, vilket visar att det här absolut icke föreligger något oundgängligt behov.

Nu kan det sägas att situationen är mycket penibel, emedan kyrkomötet redan har fattat sitt beslut. Ja, det är sant. Under vanliga förhållanden borde det väl ha gått till på det sättet, att riksdagen först skulle ha fattat sitt definitiva beslut och sedan skulle kyrkomötet ha kommit efteråt med sitt beslut. Jag vill inte anföra detta som något klander. Då det i fjol var kyrkomöte var det givetvis angeläget för statsrådet Bagge att utnyttja den möjlighet, som låg i att kyrkomötet då sammanträdde. Jag konstaterar det sålunda inte alls som någon anmärkning. Men jag vill tillfoga den reflexionen, att det ju inte är någon skada skedd, även om beslutet får vila för riksdagens vidkommande. Om också den kungl. propositionen i dag skulle avslås, innebär detta

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

icke att frågan om ett blivande biskopsstift för Stockholm är definitivt avförd från dagordningen. Det är en sak som man kan komma till sedan, som också statsrådet Bagge har anfört. Kunde han i fjol nöja sig med reformering av pastor primarius-institutionen till dess att bättre tider inträda, så borde riksdagen i år kunna göra detsamma.

Nu frågar man kanske: vad sker om riksdagen skulle avslå förslaget? Då hänger ju frågan om hela organisationen för det kyrkliga livet i luften! Ja, såvitt jag förstår, måste gången bli den, om förslaget avslås, att Kungl. Maj:t under den fortsatta riksdagen får framlägga samma förslag som framlades i fjol till provisorisk lösning och till reformering av pastor primarius-institutionen.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation, som jag i första lagutskottet anfört vid behandlingen av denna fråga.

I detta anförande instämde herrar *Olof Carlsson, Branting, Bertil Eriksson* och *Anders Andersson*.

Herr Ekman: Herr talman! Det är säkerligen en överraskning för kollegerna i kammaren att se mig motionera och begära ordet i en fråga av den art som den nu föreliggande. Men det som så mycket annat här i livet har ju sina skäl och sina orsaker.

Innan jag emellertid går närmare in på att tala om dessa skäl skulle jag beträffande den kyrkliga verksamheten i låt mig säga Stockholm vilja säga, att den såvitt jag kan se icke attraherar medborgarna i staden. Om det beror på att de som sköta denna verksamhet på grund av födsel och uppfostran inte ha det rätta handlaget med nutidens människor, eller om det beror på några andra orsaker, det undandrar sig mitt bedömande. Det kan ju mycket väl tänkas, att hela organisationen av den kyrkliga verksamheten är sådan, att den inte riktigt passar nutidsmänniskorna. Det må vara sant att en sund konservatism kan vara och även är berättigad i en mycket långt gående utsträckning, men den konservatism, som dödar allt andligt liv, den konservatismen bör inte uppmuntras.

Jag har nämligen personligen den åsikten, att den kyrkliga verksamheten skall vara av den arten, att den icke endast i kristider som de nuvarande blir ett stöd för klenetrogna själar — att så är fallet nu se vi ju många exempel på. Utan denna verksamhet skall alltid vara sådan, att människorna där ha någonting, som de dragas till, någonting som de alltid kunna ty sig till och tro på. En verksamhet av etisk art, som tillgodoser de önskemål jag nu framhållit, befrämjas icke om riksdagen skulle besluta, att alla präster i det påtänkta stiftet skulle ha biskopsvärdighet. En sådan utnämning av en eller flera personer har intet samband med den verksamhet som kyrkan, i detta fall statskyrkan, skall utöva bland medborgarna. Det är förvisso i en stark känsla av detta som eklestiasitikministern och första lagutskottet ingalunda anmoda riksdagen att besluta inrätta ett eget stift för Stockholm och att tillsätta en särskild biskop. Både herr statsrådet och utskottet anföra som motivering att det behövs en sorts chefsmyndighet för prästerna i Stockholm. Ja, det står verkligen: »Väsentliga brister ha emellertid framträtt i denna organisation», — det är alltså i den kyrkliga organisationen — »i främsta rummet sammanhängande därmed att den kyrkliga förvaltningen i huvudstaden — oaktat staden sålunda i kyrkligt hänseende bildar en administrativ enhet — i olikhet med stiftet saknar egen biskop såsom chefsmyndighet.» Man vill sålunda ha en övervakare, en pådrivare, en revisor — vad vet jag om vad

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

som döljer sig bakom titeln i detta fall! Men då frågar jag: finns det förutsättningar för att få en sådan chef i Stockholm?

Jag ber att få erinra kammarens ledamöter om att en mycket vältalande herre på västernorrlandsbänken vid fjolårets riksdag i grälla färger skildrade det kaos, den godtycklighet och den var oginhet, som var rådande bland Stockholms prästerskap och som enligt hans mening var motivet för att det här skulle inrättas ett biskopsdöme. Tro ni att inte Stockholms prästerskap och de präster i övrigt, som skulle komma att tillhöra det nya stiftet, ha läst de verkliga motiven för biskopsstiftets inrättande och för utseendet av biskop? De betrakta denne såsom en förman för sig, såsom en som skall bringa till rätta vad de ha bringat skevt och galet, såsom en som så att säga skall tvinga dem ur de arbetsformer, vari de för närvarande äro. Och kunna ni då påräkna, att detta prästerskap frivilligt skall gå åstad och hjälpa till för att få fram den karlen, som har alla dessa egenskaper. Att denne måste vara en person med mycket sällsynta egenskaper såsom ledare, det är ju alldeles uppenbart. Om det skulle bli en genomsnittsmänniska eller en, som håller sig under genomsnittet, kommer säkerligen Stockholms prästerskap, åtminstone med den myndighet det nu sedan århundraden utan biskop har vant sig vid att ha, säkerligen att gå sina egna vägar.

Men hur skall det då gå till, när denne biskop skall utses, om nu riksdagen beslutar inrätta ett särskilt biskopsstift för Stockholm? Jo, prästerna i det blivande stiftet skola uppgöra ett förslag, och inom det förslagets ram får Kungl. Maj:t sedan i nåder göra utnämningen. Jag kan inte förvänta, och jag tror säkert att det skulle vara oriktigt också av denna kammare att förvänta, att dessa skulle göra vad de kunde för att få fram den där ledaregestalten, som alla söka efter. Jag tror snarare att de såväl som vi äro människor i så stor utsträckning, att de söka påverka den där nomineringen så, att den som blir biskop inte skall för dem vara alltför ordningsam, alltför efterhängsen, alltför pockande och alltför noggrann. Jag bara ber att få säga, att sådana tendenser tidigare ha visat sig inom prästerskapet; något upphöjt sinne-lag, då prästerskapet i det blivande stiftet skall gå att föreslå kungen bland vilka han skall få utse biskopen, det vågar jag inte lita på.

Jag ber att få erinra om — jag skall inte tala om den nuvarande ärkebiskopen, jag skall tala om en förutvarande herr ärkebiskop, Nathan Söderblom — att när han skulle utses till ärkebiskop, fick han inte en enda röst i det nuvarande ärkestiftet. Det hängde på en enda röst att han kom upp på förslagsrummet, och det var lekmännen i domkapiteln och professorerna vid universitetet och de övriga, som ha rösträtt i det fallet, som placerade honom på tredje förslagsrummet. Hade en enda av dessa röstande sprungit över klingan vid det tillfället, hade det på förslagsrummet kommit en domprost, som enligt samstämmiga uppgifter var en godhjärtad man men som knappast hade någon annan egenskap. Det kan skildras andra arrangemang inom den svenska statskyrkan i valtekniskt hänseende, som äro trogna kopior av Nathan Söderbloms val till ärkebiskop.

Jag förutsätter sålunda, och som jag tycker på mycket goda grunder, att man inte rimligen kan vänta att på förslagsrum vid val av biskop i Stockholmsstiftet få fram karlar sådana som jag förmodar att både herr statsrådet och första lagutskottet skulle anse vara lämpliga och i besittning av de rätta ledaregenskaperna.

Jag vill också lägga ett par principiella synpunkter på förslaget till hela denna anordning med biskopsval. Jag måste säga, att denna anordning, enligt en modern människas syn på saken, är tokig från början till slut. När vi exempelvis skola ha en generaltulldirektör inom tullverket, är det ingalunda byrå-

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

cheferna där, som få framföra förslag på vem de önska som generaltulldirektör, och än mindre får tullpersonalen i övrigt göra det! Om den blivande biskopen i Stockholm skall vara en sådan där övervakande person, så skall han förmodligen också ha, om jag förstår saken rätt, en liten smula med revision av verksamheten att göra. Men inte brukar väl t. ex. i fråga om bolag bolagsstyrelsen i allmänhet tillsätta sina egna revisorer för att granska bolagets verksamhet. En grupp arbetare får ingenstädes välja den förman, under vilken de skola arbeta, etc. Men då det gäller att tillsätta en biskop, då är allt annat omdöme än det rent prästerliga uteslutet, och kommer också att uteslutas i detta fall, ehuru, som jag förut några gånger har framhållit, alla avse att det i det nya stiftet skall bli en chef, som kommer att ha överinseendet av den administrativa förvaltningen. Innan man i vart fall har fått trygghet för att det kan bli en sådan karl som skall bli chef över Stockholms med omnejd prästerskap, kan det inte vara lämpligt att riksdagen beslutar att inrätta detta biskopsstift.

För en handlingskraftig ecklesiastikminister synes det mig därför vara en mycket angelägnare och säkerligen också på längre sikt sett tacksammare uppgift att, innan man går att inrätta flera stift och tillsätta nya biskopar, reformera den nuvarande valordningen för biskopsval så, att synpunkter, berättigade med hänsyn till samhällsförvaltningen i det stora hela, kunna göra sig gällande.

Jag vill sedan såsom demokrat göra en liten anmärkning emot tillvägagångssättet. Det må vara sant, att riksdagen för ett år sedan har begärt ett förslag och att lagutskottet även då sade, att det skulle göras ytterligare utredningar, om detta var behövt, men riksdagen har inte begärt, att Kungl. Maj:t skulle ha så stor brådska med detta förslags framläggande att icke de berörda församlingsborna, medborgarna inom det blivande stiftet, genom sina församlingar kunde få ett ord med i laget. Det är numera, med den nya tid som rinner på oss från alla håll, ytterligt vanligt att rätt små och i och för sig obetydliga spörsmål bli föremål för omtanke. De sändas ut för yttrandet av de berörda, och de berörda få yttra sig över förslagen både i sak och i vad gäller formerna. Någoting ur medborgarsynpunkt sett så pass rimligt begärt har man inte, när det gäller denna sak, kostat på sig.

Arbetarna i huvudstaden, ur vilkas led jag ju närmast är utgången och vilka jag väl känner, ha ingen åtrå efter någon biskop i Stockholm, och en talare, som senare i dag kommer att yttra sig och som ofta, åtminstone förr, har brukat åberopa arbetarkommunens mötesresolutioner, borde också tänka på den saken, när brösttonerna skola tagas fram. De medborgare, som tillhöra Stockholms arbetarkommun, äro direkt berörda av denna sak. De ha för varje gång det varit fråga om tillsättande av biskop i Stockholm uttalat sig däremot. Denna gång ha de inte beretts tillfälle att göra det.

Men även om man nu anser, att man i sakfrågan skulle kunna underlåta att höra de berörda församlingarna, så redovisar Kungl. Maj:t själv i sin proposition, att det finns meningsskiljaktigheter rörande gränserna för stiftet. Därvidlag finns det således missnöje. Men det finns ingenting redovisat om att man har sökt att jämna ut skiljaktigheterna, att det finns något initiativ taget för att medla och för att om möjligt samsa de stridiga viljorna. Sett ur den synpunkten, finner jag vad som här är åtgjort och som föreslås vara odemokratiskt och röja en nervös brådska, som tyder på att alla de, jag förmodar goda krafter, som varit bakblåsare i denna fråga, skulle känna på sig, att om det inte blir ett avgörande vid detta tillfälle, är det inte så alldeles säkert att det blir något eget stift för Stockholm med omnejd, och följaktligen ej heller någon ledig biskopsstol att besätta. Skulle frågan nu ta den vändningen, vilket jag innerligt hoppas, så förmodar jag, att handlingskraften skall vara så

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

stor att, när frågan nästa gång blir aktuell, vi ha en reformerad valordning för biskopsval och vid det tillfället kunna till kandidatur få fram män som äro värddiga uppgiften och som Kungl. Maj:t med hänsyn till detta skall ha ganska lätt att välja mellan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i diskussionen om Stockholmsbiskopens vara eller icke vara, men jag kan icke underlåta att göra den reflexionen, att om man kunde genom ett biskopsval i Stockholm tillföra det svenska biskopskollegiet en man av den resning, som biskopen i vårt västra grannlands huvudstad har, så vore den ökade utgiften väl motiverad.

Vad jag närmast ville yttra mig om, är en sak, som berörts av den föregående ärade talaren, nämligen frågan om biskopsvalet. Det föreligger ju också i den kungl. propositionen ett förslag till ändring av vissa delar av den gamla förordningen från år 1759 om biskops- och superintendentsval. I propositionen föreslås, att stadgandet i 9 mom. av denna förordning skall upphöra att gälla, och därom är mycket litet att säga. Detta stadgande gav nämligen gymnasielektorerna rätt att i domkapitlet deltaga i biskopsval, men det har mycket litet praktiserats åtminstone på senare tid. Det är en bortglömd relik från den tid, då det icke fanns andra lektorer än gymnasiernas och knappast andra gymnasier än de, som funnos i stiftsstäderna. Att denna relik plockas bort spelar ingen roll. Biskopen har numera ingenting med läroverken att göra annat än såsom eforus, d. v. s. en mer eller mindre ornamental figur och knappast något annat. Han har då mer att göra med folkundervisningen, men något förslag att ersätta läroverksrepresentanterna med folkundervisningens representanter skall jag inte här framställa.

Jag skulle bara vilja påpeka att i och med borttagandet av detta moment, minskas åtminstone teoretiskt sett lekmannainflytandet vid biskopsval till en obetydlighet. Det kommer hädanefter att representeras blott av de tre ledamöter, som äro lekmannarepresentanter i Sveriges domkapitel, men för övrigt är detta lekmannainflytande i de flesta fall helt avlägsnat. Den svenska kyrkan består dock icke allenast av präster. Menigheterna hava ändå sannolikt en viss betydelse för kyrkan som sådan.

Det är visserligen förenat med svårigheter att tillskapa en valförsamling, där även lekmännen äro med, men nog tror jag att en påhittig eklelesiastikminister skulle kunna våga sig på den uppgiften, eventuellt med påhittiga medhjälpare, och om den nuvarande eklelesiastikministern förmenar jag, att han nog äger denna grad av påhittighet.

Om nu lektorernas valrätt i detta fall kan sägas vara antikverad, får man väl ändock säga, att i en kyrka, som man så ofta kallar för folkkyrka, även den prästerna uteslutande tillkommande valrätten är en något antikverad företeelse. Det gäller ju dock en folkkyrka och icke en prästkyrka. Visserligen äro prästerna valda av församlingsborna och kunna betraktas såsom av församlingarna valda elektor, men de äro det bara till en del, ty Kungl. Maj:ts praxis utsträcker tydligen allt mer till att frångå församlingarnas val även i som det tyckes tämligen opåkallade fall. Valkollegiernas karaktär av att utgöras av menighetsvalda prästmän är icke fullständig, och därtill kommer att de obefordrade prästerna ha rätt att deltaga i valen men aldrig ha prövats av någon menighet. Jag erinrar om vad som redan har sagts här, att ingen annan ämbetsmannakår — varken läkarnas, lärarnas eller andra — själv utser sin chef och sin överhet. Vid tillsättning av landshövdingar, för vilka det är så utomordentligt angeläget att ett gott samarbete förefinnes med länets olika korporationer och myndigheter, finns ingen som helst form

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)
för ens en rådgivning från länets sida till Kungl. Maj:t. Jag kan inte finna annat än att antingen Kungl. Maj:t själv bör utnämna biskoparna i landet, eventuellt med biskopsvalen bibehållna med något slags rådgivande karaktär, eller också att man måste reformera och omändra de valkorporationer, som uppsätta förslaget till biskopsval. Det är måhända så att den sista utvägen är den, som lämpligen bör beträdas, men då måste också lekmännen lämnas tillträde till valförsamlingen och inte uteslutas därifrån, vilket nu praktiskt taget är förhållandet.

Härtill kommer emellertid även en annan sak. Vid biskopsval har det förekommit, att en starkt sammanhållen majoritetsgrupp bland prästerna har kunnat föreslå till kandidater blott prästmän av en viss, någon gång mycket ensidig riktning, och för några år sedan förekom ett sådant val, då två av Sveriges nuvarande biskopar, däribland den svenska kyrkans primas, undanhölls förslagsrum, trots att en mycket stark minoritetsgrupp gav dem sina röster. Kungl. Maj:ts händer bundos på det sättet. Vore valet blott rådgivande, vore det mindre att säga om dessa majoritetsval, men när förslaget är bindande, är det åtskilligt att invända däremot. Vid borgmästareval tillämpas en procedur, som ger möjlighet för en avsevärd minoritet att få sin kandidat uppförd på förslaget. Borde inte något liknande kunna ordnas vid biskopsförslagens upprättande?

Jag har intet yrkande, herr talman, men jag hemställer till herr ecklesiastikministern att taga upp denna fråga om biskopsval till övervägande. Ett förslag ligger redan sedan något år på Kungl. Maj:ts bord. Det kräver tydligen en viss bearbetning, men frågan är av den vikt att den bör upptagas och bör lösas.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Ekmans anförande. Jag erkänner, att jag med ganska stor olust ger mig in i polemik med honom i denna fråga. Jag har sällan hört ett anförande, som så konsekvent gick vid sidan av saken och som så hänsynslöst drog in ovidkommande motiv och synpunkter i debatten om en, som även herr Ekman torde erkänna, allvarlig fråga. Jag tror att varje åhörare måste konstatera, att det var en påfallande skillnad mellan det anförande, som reservanten i denna fråga höll vid debattens början, vari han på ett fullständigt sakligt sätt argumenterade för den synpunkt som han företrädde, och det anförande som sedan hölls av herr Ekman. Vi känna ju herr Ekmans lätta talekonst och mången sätter värde på den — den är ofta mycket upptriskande — men jag måste säga att sällan har den varit mera malplacerad än i det inlägg han gjorde i denna fråga.

Jag är övertygad om att någon av utskottets representanter kommer att ta upp till bemötande herr Ekmans ståndpunkt i sakfrågan, och jag vill inte förlänga debatten genom att här ingå på någon detaljkritik av de synpunkter, som herr Ekman framförde, men det var några ord i början av hans anförande, som jag tycker icke böra få stå oemotsagda. Herr Ekman riktade emot Stockholms prästerskap anklagelser, vilkas allvarliga karaktär kanske inte står riktigt klar för alla åhörare, av den anledningen att man inte har för vana att alltid ta herr Ekman på allvar. Men jag tog verkligen dessa anklagelser på allvar och kan inte undgå att med dessa ord inlägga en protest däremot.

När herr Ekman yttrade, att den kyrkliga verksamheten i huvudstaden numera tydligen icke attraherar människorna, är detta raka motsatsen till verkliga förhållandet. Herr Ekman har tydligen gått och går med förbundna ögon genom denna värld. Åtminstone är det vissa drag i tillvaron, som han inte vill se. Det har undgått honom, att här håller på att ske något både i denna stad

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

och vida över dess gränser. Det är icke minst märkligt vad som sker här i staden: stora grupper av huvudstadens befolkning närma sig kyrkan på ett helt annat sätt än förut. Har detta alldeles undgått herr Ekman, eller anser han det vara en sak, som man kan avfärda med några hånfulla glosor?

Herr Ekman antydde också, att han inte ville yttra sig om huruvida denna kyrkans påstådda maktlöshet berodde på personerna eller på systemet. Den frågan lämnade han öppen. Men han anklagade ögonblicket därefter prästerskapet i Stockholm, mot vilket han särskilt vände sig, för en konservatism, en konservatism till döds. Även där tar herr Ekman fel. Det är inte en konservatism, som utmärker våra dagars prästerskap, det är intet obönhörligt fasthållande vid gamla former och motvilja att gripa sig an med nya uppgifter, att gripa in på det sätt som tidens särskilda behov kräva. Det är tvärtom just på detta område som jag tror att icke minst huvudstadens prästerskap visat sig vara föregångsmän i många hänseenden. Det kan inte gärna ha undgått herr Ekman, som har så stora sociala intressen, att just insatsen från Stockholms prästerskap på det sociala området har haft utomordentlig betydelse och att rent praktiska verkningar därav kunna påvisas på en mångfald områden. Jag skulle här vilja fästa uppmärksamheten på vad detta betytt för att åstadkomma det närmande mellan kyrkan och andra folkrörelser, som jag nyss ville framhålla men som herr Ekman tydligen är alldeles blind för.

Det kan tyckas att ett sådant yttrande, som det som herr Ekman här har fällt, icke borde betraktas som ett allvarligt debattinlägg, då det icke utmynade i någonting alls, därför att herr Ekman är klart medveten om att han inte har sina meningsfränder med sig i denna fråga, men jag tror icke att det är klokt att låta det få stå helt oemotsagt.

Jag konstaterar endast ännu en gång, att herr Ekmans synpunkter i denna fråga tydligen icke ha den resonans inom hans egna kretsar, som hans åsikter i övrigt ha. Och att han icke denna gång har bakom sig någon starkare opinion, det framgår bäst av den behandling, som denna fråga fått inom lagutskottet. Jag tror, herr talman, att det vore lyckligt, om debatten i fortsättningen komme att koncentreras till de sakliga meningsmotsättningar, som givetvis finnas i en sådan fråga som denna, men om vilka herr Ekman i sitt anförande hade bra litet att säga.

Häri instämde herrar *Tamm*, *Wennqvist*, *Friggeråker*, *Gabrielsson*, *von Horn* och *Bondeson*.

Herr Gärde: Herr talman! Det kanske är lämpligt att först erinra om vad som förekommit i denna fråga vid förra årets riksdag. Kungl. Maj:t framlade då en proposition, som innebar att pastor-primariusbefattningen här i Stockholm skulle bibehållas, dock att en viss omorganisation skulle äga rum. Vid prövningen av denna proposition fann riksdagen, att den nuvarande ordningen var behäftad med så stora brister, att man icke kunde förorda ett ytterligare provisorium på denna punkt utan ansåg, att man nu på en gång borde skrida till en reform av den kyrkliga centralförvaltningen här i Stockholm och dess omnejd. Efter en prövning av de sakliga skäl, som talade för en sådan organisation, kom man till den uppfattningen, att man borde förorda inrättande av ett biskopsstift i Stockholm. Redan förut fanns här i Stockholm ett domkapitel, som handhade den kyrkliga förvaltningen, men detta domkapitel saknade en chef i egentlig mening, en biskop. Detta hade medfört olägenheter såväl på det religiösa området som med hänsyn till de borgerliga uppgifter, som i stor utsträckning tillkomma prästerskapet. Det var alltså ur dessa synpunkter, som lagutskottet då ansåg sig böra förorda inrättandet av ett biskopsämbete i Stockholm och ett stift här.

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

Därpå undersökte man den ekonomiska frågan. Tiderna voro ju redan då hårda, och detta kom också till uttryck. Det enda egentliga skäl, som departementschefen hade för ett uppskov, var just den hårda tiden och de ovissa utsikterna för framtiden. Man fann emellertid, att kostnaden för denna organisation i förhållande till det hela var så pass obetydlig — en merkostnad på 33.000 kronor — att denna kostnad icke borde vara ett hinder för en sådan organisation, därest denna överhuvud taget ansågs lämplig och önskvärd.

Nu har herr Magnusson i sin reservation särskilt hållit sig till kostnadsfrågan. Herr Magnusson har ingenting att invända emot att ett biskopsämbete i Stockholm inrättas — åtminstone säger han det, och vi få väl tro honom — men vad han vill, är att det inte skall ske nu utan först sedan de ekonomiska förhållandena blivit ordnade och man alltså har bättre råd. Då skall Stockholmsbiskopen få sin chans. När det skulle bli, är ju svårt att se, ty det är ju tydligt, att en vakanssättning av pastor-primariusämbetet inte kan fortgå under ett större antal år utan att vålla mycket stora olägenheter för den kyrkliga förvaltningen här i Stockholm, och om man tillsätter ämbetet, blir ju uppskovet beroende på den tid, under vilken den tillsatte kommer att verka i sitt kall.

Herr Magnusson framhöll också, att kyrkofonden befann sig i ett mycket prekärt läge. Den hade sett sig nödsakad att taga i anspråk sina kapitaltillgångar, och det skulle föreligga en ganska betydande brist av denna anledning. Detta förhållande, att kyrkofondens affärer äro ganska dåliga, var emellertid ingalunda obekant för utskottet, när detta under förra riksdagen hade frågan under prövning, men det belopp som i detta fall skulle belasta kyrkofonden är icke 33,000 kronor utan endast 24,000, och i förhållande till de stora belopp, som fonden för sig med, utgör beloppet en försvinnande bråkdel av kyrkofondens stat. Det förefaller mig därför ganska otroligt, att denna utgift skulle vara av den storleksordning, att man av den anledningen skulle uppskjuta en reform, varom riksdagen redan gjort hemställan hos Kungl. Maj:t. Det är tydligt, att för ett sådant uppskov böra föreligga starkare skäl.

Vad herr Ekmans anförande beträffar, skulle mitt bemötande kunna bli mycket kort, om jag inskränkte mig till att granska det anförandet ur saklig synpunkt. På mig verkade det nästan som om han ville uppträda som talesman för en uppsluppen karnevalsstämmning, och det kan ju vara uppfriskande under en lång och hård vinter att på det sättet få höra locktoner från en spelorre, men jag undrar, om det är fullt värdigt att i en fråga av denna allvarliga beskaffenhet taga upp riksdagens tid med sådana inlägg. Det enda som jag fäste mig vid i herr Ekmans anförande var att han ville förebrå den svenska kyrkan för att den inte var någon folkkyrka i egentlig mening. Jag vet nu inte vad som skall kvalificera en folklig kyrka; faktum är väl i alla fall, att vår kyrka beträffande prästernas tillsättande har den mest demokratiska ordning som man gärna kan tänka sig och att denna demokratiska ordning har rätt sedan åtskilliga århundraden. Den väljarkår som utser biskoparna är ju uppbyggd på Sveriges kyrkofolk, som valt dessa präster till själasörjare. Därmed vill jag visst inte säga, att inte en reform av biskopsvalen kan vara påkallad och lämplig, men det är för mycket begärt, att en sådan reform skall ske just nu därför att det tillskapas ett biskopsstift i Stockholm. Den frågan rör ju tillsättandet av biskoparna överhuvud taget i alla stift och bör givetvis tagas upp som sådan. Den har också varit föremål för utredning inom eklelesiastikdepartementet. Hur långt utredningen har avancerat, det vågar jag inte uttala mig om. Man kan naturligtvis ha olika meningar om hur biskoparna böra tillsättas, men ur min synpunkt, ur kyrkligt demokratisk synpunkt, förefaller det dock mindre tilltalande, om utnämningssrätten uteslutande skulle

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

ligga i Kungl. Maj:ts hand. Sveriges kyrkofolk, både lekmän och präster, böra väl i det fallet ha ett ord med i laget. Jag anser emellertid, att detta att ny biskopsvalsordning ännu icke är utarbetad endast kan utgöra ett svepskäl för den som inte vill ha denna reform genomförd.

Det är inte regeringen, som tagit initiativet till inrättandet av detta biskopsämbete; det är riksdagen. Jag ifrågasätter, om det skulle överensstämja med den svenska riksdagens värdighet att, sedan riksdagen givit ett löfte till Sveriges kyrka och Sveriges kyrkofolk, att denna reform skall genomföras, nu svika detta sitt löfte, utan att några som helst skäl föreligga för en sådan avvikelse från den tidigare intagna ståndpunkten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pauli: Herr talman! Jag tillät mig att förra året intaga en ståndpunkt till lagutskottets dåvarande förslag i denna fråga, som jag inte har ansett mig böra ändra i år. Jag kan inte alls dela den uppfattning, som utskottets ärade ordförande nyss framförde, att det inte skulle föreligga några sakskaäl för riksdagen att nu intaga en annan ståndpunkt än den gjorde i fjol. Dessa sakskaäl ha mycket utförligt utvecklats av reservanten inom utskottet, både i reservationen och i det anförande han här höll, och reservanten erhöi ju också av herr Ivar Anderson ett erkännande för saklighet i sina synpunkter.

Dessa sakskaäl äro visserligen icke av kyrklig natur, men de äro av en natur, som Sveriges riksdag är skyldig sig själv att särskilt under nuvarande omständigheter beakta. De äro i främsta rummet ekonomiska. Dessa ekonomiska skäl berörde herr Gärde i sitt anförande nyss med ganska lätt hand. Jag vill liksom en tidigare talare erinra om att vi här på förmiddagen hade en diskussion om sparsamhetssynpunkterna. Då förklarade statsutskottets ordförande herr J. B. Johansson bland annat, att man måste på varje punkt söka efter möjligheter att spara, och han uttryckte sitt djupa beklagande av att det var så oerhört svårt att i riksdagen vinna gehör för sparsamhetssträvandena. Jag hör inte till dem som på alla områden vilja påyrka en odifferentierad sparsamhet. I statsutskottets andra avdelning har jag haft anledning att vid mer än ett tillfälle reagera mot allt för likriktade sparsamhetssynpunkter. Jag har där kunnat konstatera, hur man ifrån de statliga besparingsorganens sida har framlagt förslag om att minska vår kulturella beredskap, vår utrustning i fråga om undervisning och forskning, på många viktiga och känsliga punkter. Det har föreslagits indragning av välbehövliga universitetsprofessorer och av tjänster vid våra universitetsbibliotek och liknande institutioner, indragningar som skulle betyda svåra handikap för forskningens och undervisningens fortsatta bedrivande. I sådana fall måste man naturligtvis noga pröva, huruvida besparingssynpunkten ensam bör gälla, och vi fingo i förmiddags här i kammaren bevittna, hur man av andra men välgrundade skäl avvisade en sådan besparingsframstöt.

Icke desto mindre är det naturligtvis riktigt, att man i sådana fall, där man anser sig kunna göra det utan att allvarligt lädera vårt lands och särskilt då vår andliga kulturs intressen, griper till vad som med en bild från förr i världen kallas Geddesyxan. Men om det finns någonting, som är än mer berättigat än att begränsa utgifterna i dessa tider, då vi måste samla alla våra ansträngningar på landets försvar och vad därtill hör, så är det väl att undvika onödiga nya utgifter av större omfång, och det är detta, som det här gäller. Jag blev inte övertygad i fjol av herr Gärde eller av de övriga talesmännen för första lagutskottet, att det fanns någon så utomordentligt trängande nödvändighet bakom detta förslag att ändra pastor-primariusbefattningen i Stockholm till en biskopsbefattning och skapa ett Stockholms stift, och jag trotsar

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

även nu herr Gärde och övriga herrar i utskottet att i denna punkt framlägga några tvingande skäl. Det finns helt enkelt inte några sådana.

Man talar ena ögonblicket om att det föreligger så stora brister både på det kyrkliga verksamhetsområdet och på andra områden bland Stockholms prästerskap, att det därför måste ha en biskop över sig. Och andra stunden höra vi herr Ivar Anderson, vilken principiellt tycks intaga samma ståndpunkt som herr Gärde, förklara att anklagelserna mot Stockholms prästerskap äro oberättigade. Jag tror herr Ivar Anderson har alldeles rätt i de lovord han gav åt det stockholmska prästerskapet, särskilt i fråga om dess sociala verksamhet. Men om de nutida prästerna i Stockholm sköta sig så bra icke minst på dessa ur nutida synpunkt viktiga arbetsfält, och om de säkert kunna sägas sköta sig mycket bättre nu än de gjort under de föregående fyra hundra år, som de varit utan biskop, så kan jag inte förstå, att man kan komma och säga, att nu har det blivit så eländigt, att nu måste vi ge dem en övervakare i form av en biskop. Det finns inte logiskt förnuft i det resonemang, som föres från lagutskottets sida i det fallet.

Man kan ju förnimma — och man har även förut gjort den iakttagelsen — att det i detta resonemang om inrättande av ett högre kyrkligt ämbete med åtföljande kostnader för statsverket på sina håll blandas in något av en andlig väckelserörelse. Herr Ivar Anderson nämnde någonting om att stora grupper hålla på att närma sig kyrkan o. s. v. Låt oss inte blanda in sådana synpunkter här, ty de ha icke med frågan om ett biskopsämbete i Stockholm att göra. Om vi ge en högre lön åt en av våra präster och kalla honom biskop i Stockholm, tror jag icke att vi därmed det allra minsta öka den andliga och religiösa livaktigheten i landet. Det är i varje fall mycket svårt att tro, att en högre lön och en mera vidsträckt maktbefogenhet i ifrågavarande fall kan åstadkomma en sådan verkan.

Låt oss vidare se ett ögonblick på frågans omfattning, när det gäller stiftet. Ha herrarna närmare reflekterat över vilken besynnerlig sak detta nya Stockholmsstift blir? När man inrättar ett nytt stift, d. v. s. ett nytt förvaltningsområde, borde man väl tänka sig, att man gör det därför att man genom denna nyvunna enhet vinner någonting i verklig förbättring och ökad effektivitet i fråga om förvaltningen. Vad är det som i detta fall vinnes i fråga om förvaltningens enande och effektivitet? Ingenting! Till Stockholm skall föras en del av Uppsala stift och en del av Strängnäs stift, men efter grundligt övervägande har departementschefen kommit till den helt säkert kloka slutsatsen, att det är bäst att icke skapa någon ny gemensam ekonomisk förvaltning för dessa lösryckta bitar av de gamla stiften, utan låta vardera behålla sin förutvarande stiftsnämnd och stiftsjugmästare. Det som hört till Uppsala, skall fortfarande administreras därifrån, och det som hört till Strängnäs, därifrån. Lönerna skola däremot skötas av kungl. statskontoret. Det blir ett synnerligen märkvärdigt stift, ett mixtum compositum ur förvaltningssynpunkt.

Jag har velat erinra om att det icke har anförts några övertygande sakliga skäl för tillskapande i dessa tider av ett biskopsämbete i Stockholm och ännu mindre för tillskapande av detta underliga nya Stockholmsstift, och jag återkommer till slut till frågan: När det inte finns några sådana övertygande skäl, varför skola vi då bryta mot den plikt, som vi ha pålagt oss som svenska riksdagsmän, att i dessa tider fara försiktigt fram med statsutgifterna? Varför skola vi i en tid, då vi verkligen behöva våra pengar till andra och för ögonblicket ur nationell synpunkt viktigare ting, binda oss vid en betydande årlig statsutgift av detta slag?

Jag vill också påpeka, att herr Gärde kom med en mycket underlig synpunkt i fråga om kyrkofonden. Han sade att det av kyrkofonden endast skulle

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

utgå 24,000 kronor till detta ändamål och att detta var obetydligt i jämförelse med kyrkofondens omfattning. Men samtidigt medgav han, att kyrkofonden har ytterligt dåliga affärer. Det är ungefär som om en grosshandlare hade lyckats driva sin affärsverksamhet därhän, att han höll på att göra en konkurs på en halv miljon, och när sedan någon kom och föreslog honom en utgift på 24,000 kronor, så svarade han: »Ja, varför inte? Vad spelar 24,000 kronor för roll i en konkursmassa på en halv miljon?» Något i den stilen är herr Gärdes resonemang. Men han glömde påminna oss om att på grund av kyrkofondens dåliga affärer måste kyrkofonden fyllas med skattemedel i form av kyrkoavgifter, om den skall bibehållas på sin nivå. Vad vi alltså ha att se i ögonen, det är att denna årliga statsutgift, som allra minst kommer att uppgå till 33,000 kronor, till stor del kommer att uppföras på medborgarnas skattesedlar. Att pengarna taga omvägen över kyrkofonden, är en ren formalitet.

Jag kan i år liksom i fjol sammanfatta min uppfattning av detta förslag om en biskop i Stockholm så, att det är en klerikal lyx. Det är en överflödsåtgärd. Jag vill inte yttra mig om vad vi kanske skulle kunnat gå med på i detta avseende, om vi befunnit oss i normala eller ännu hellre välmående tider, då man kan tillåta sig ett visst överdåd. Då skulle måhända även jag kunnat finna mig i att man nödvändigt ville ersätta den anordning, man har haft ända sedan reformationstiden, med en biskop i Stockholm. Men som förhållandena nu gestalta sig, är det helt enkelt oförläpigt att föreslå en sådan utgift och att besluta den.

Herr Gärde påminde oss om att det var riksdagen som i fjol tog initiativet. Ja, det måste erkännas, att det var departementschefen som den gången iakttog tillbörlig varsamhet, och riksdagen som rusade i väg utan att tänka sig för. Men jag anser inte att det steget manar till upprepning. Ännu har riksdagen en möjlighet att åtra sig. Jag medger gärna, att som herr Gärde sade, det vore ganska oartigt mot kyrkomötet att göra detta, men ha vi råd att iakttaga en sådan artighet i nuvarande läge? Jag anser att vi icke ha det.

Jag är fullkomligt övertygad om att jag icke har med dessa ord lyckats ändra uppfattningen hos dem, som av mer eller mindre känslomässiga skäl beslutat sig för att gå den väg som utskottet anbefallt. Men jag har i varje fall ansett det vara min skyldighet att protestera mot den väg, som man här är inne på. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag tillåter mig fråga, vilken auktoritet riksdagen skulle få, om den i dag avslöge vad den själv för ett år sedan begärt. Vad auktoritet och prestige skulle riksdagen få i andra frågor, om man ena året begärde ett förslag och det andra året, när förslaget kom, sade: »Nej, det begärde vi visserligen, men vi vill inte ha det?» Förstår man inte, att det kan ha sina konsekvenser på en rad andra områden? Riksdagen skulle förlora sin auktoritet inför regeringen och inte kunna beräkna att i framtiden få gehör för sina framställningar, ty regeringen komme då att resonera på det sättet: »Man vet inte vad riksdagen vill. Ena året vill den ett och andra året ett annat; därför är det bäst att inte lästa något avseende vid vad en så hållningslös riksdag begär.» Jag tror att det är mycket farligt att slå in på sådana vägar.

Jag har inte heller kunnat finna, att det har framförts några starka skäl för att vi skulle bryta sönder vår auktoritet på det sätt som här föreslås. Herr Magnusson, som har hållit ett sakligt anförande, har ej framfört några nya skäl, utan blott framhållit, att det skulle bli för dyrt. Det är fråga om ungefär 30,000 kronor, och det är väl inte något alldeles avskräckande, när det gäller en viktig och betydelsefull reform på ett område, som kanske inte herr Mag-

Ang. invrättande av Stockholms stift. (Forts.)

nusson eller herr Ekman eller herr Pauli gillar men som säkerligen många gilla i hög grad. Jag är övertygad om att herr Pauli, som representerar Jönköpings län, skulle få ett ganska kraftigt besked, om han frågade detta län, om man skall proklamera parollen: Bort med biskoparna, ty det är en klerikal lyx! — eller i varje fall: Bort med denne biskop!

Denna debatt erinrar mig om när salig Hinke Bergegren på sin tid proklamerade parollen: Bort med hela statskyrkan, ty det är en klerikal lyx! Sådana argument tror jag inte det kan vara någon anledning att ta allt för allvarligt i en debatt som denna.

Jag måste också säga några ord till herr Ekman, som framfört andra argument än herr Magnusson. Herr Ekman har gjort sig till den sociala och demokratiska tankens riddare i denna debatt. Jag var uppe en gång hos herr Ekman, när herr Ekman var handelsminister, och hemställde om ett lotterianslag för ett kulturellt ändamål, och herr Ekman beviljade det, men sade att han helst skulle vilja ge alltsammans åt sjömännen. Herr Ekman har själv varit sjöman. Jag var i går med om att inviga sjömansinstitutet i Stockholm, och jag fick då en redogörelse för vad som hade gjorts för sjömännen i Sverige under hundra år. Det var nästan uteslutande de kyrkliga myndigheterna, som hade gjort något; först på sistone har staten trätt till med något lotterianslag och Stockholms stad med några donationsmedel. Jag tror nog att man skulle kunna anföra flera exempel på hur den kyrkliga verksamheten inte bara berör de frågor, som herr Ekman nyss antydde, utan även andra sociala frågor, av en mycket betydande karaktär. Jag måste säga, att i herr Ekmans önskan att få en ny valordning för biskopsval kan jag instämma, men inte behöver väl det önskemålet vara ett hinder för att man nu genomför en organisatorisk reform, som från olika håll ansetts vara påkallad. Nog kunna vi nu genomföra denna reform och, om så befinnes påkallat, senare genomföra även en reformering av valordningen vid biskopsval.

Herr Ekman hade också en farhåga för att man inte skulle få en sådan verkligt imponerande biskopsgestalt, som han skulle önska. Han hade principiellt ingenting emot en biskop i Stockholm i något avseende, men han ville vara säker om att det skulle bli en verkligt betydande man. Detta önska vi nog alla, men det är självklart, att man inte alltid kan få sådana biskopar som Jesper Swedberg, Esaias Tegnér, Franzén, Johan Olof Wallin och många andra andens stormän i biskopsämbetet, men jag är övertygad om att herr Ekman inte skulle vilja, att dessa stora kulturpersonligheter vore borta från den svenska kyrkans historia. Vi veta ju inte heller, om vi inte ånyo kunna få liknande personligheter, och då bleve ju herr Ekman nöjd. Kanna vi inte få det varje gång, så kan man hoppas, att man någon gång får stora personligheter på posten, vi ha haft och ha sådana.

Att demokratin skulle ta någon skada genom att Stockholm finge ett stift med egen föreståndare kan jag för min del inte finna. Det är många andra höga ämbetsmän, som utses i detta land på den indirekta folkrepresentationens väg; det sker ju här också. Vi tillfråga inte de primära organen, när vi skola utse generaldirektörer eller andra ämbetsmän, och i detta fall ha vi dock större möjligheter att öva inflytande än vad som fallet är vid val av andra ämbetsmän.

Herr Ekmans ord uttryckte som en sammanfattning den tesen, att vi inte vilja ha något biskopsregemente. Ja, det är ganska märkligt, att just detta sade också prosten Rhedin eller någon av hans anhängare helt nyligen, när han vägrade att läsa upp från predikstolen de svenska biskoparnas utomordentliga nordiska budskap till rättens, humanitetens och frihetens värnande. Jag tror, att vi ha all anledning att i dessa tider vara tacksamma för att vi ha en sam-

Ang. invrättande av Stockholms stift. (Forts.)

ling av modiga biskopar, som utsänder ett manifest sådant som det, vilket jag nyss berört och som glatt vårt folk.

Jag återkommer sålunda till den slutsatsen, att inga skäl äro anförda, som skulle kunna böra bringa riksdagen att frångå sitt beslut från föregående år och därigenom allvarligt skada sin egen prestige och auktoritet inför regeringen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag behöver inte länge ta kammarens uppmärksamhet i anspråk, eftersom jag nästan helt kan ansluta mig till vad herr Pauli framlagt i frågan, liksom jag helt kunde instämma med honom vid förra årets riksdag. Det är bara ett par små saker som jag ändå i all vördsamhet skulle be att få fästa majoritetens uppmärksamhet på i detta fall.

I herr Ströms gratulation till det svenska folket till att ha en sådan biskopskonstellation, som har utsänt detta sitt upprop, instämmer jag, men det är inte den frågan det här gäller, herr Ström. Det vore klokt, tror jag, om de, som ha herr Ströms inställning i detta fall, ville observera vad frågan egentligen gäller. Herr Ström ansåg, att det var ett synnerligen starkt sakligt argument att framhålla, att han var rädd för riksdagens auktoritet, om riksdagen vid något tillfälle skulle erkänna, att den kunde handla felaktigt. Jag har nu åtminstone inte bland de religiösa dogmerna funnit någon om riksdagens ofelbarhet. Det är en egenskap som tillägges ett annat väsen. Den konsekvens, som herr Ström ville draga av sin räddhåga beträffande riksdagens auktoritet, var den, att det då kunde falla regeringen in att behandla riksdagen som luft, såvida riksdagen vid något tillfälle erkände, att den föregående år fattat ett oriktigt beslut. Jag skulle härtill vilja säga: Regeringen kan ju försöka. Jag är rädd att en sådan sak inte skulle komma att gå ut över *riksdagens* auktoritet.

Jag kände mycket väl igen herr Ström sedan gamla tider, då han gav herr Pauli en varning för valmännen i Jönköpings stift i fråga om dennes uppträdande i dag. Jag gratulerar herr Ström till att han inte fäster sig så mycket vid valmännen i sin egen valkrets. Jag har nu den uppfattningen, att vi här i riksdagen äro skyldiga att handla i överensstämmelse med vad vi anse vara rätt och riktigt, även om vår uppfattning i det fallet skulle kunna komma i konflikt med våra valmäns.

Det som egentligen föranledde mig att begära ordet, vilket herr Pauli ju redan besvarat mera fullständigt, det var herr Gärdes framträdande, då han talade om att motståndarna till biskopsdömet här i Stockholm egentligen endast kunde ha svepskäl för denna sin ståndpunkt. Jag får ju säga, att det är ett väl hårt omdöme, särskilt efter en sådan sparsamhetsdebatt, som vi haft här i dag i en annan fråga. Det som emellertid är av avgörande vikt och betydelse är vad reservanten anført i sin reservation, således de sparsamhetsskäl som man från annat håll försökt att vifta bort såsom något ovidkommande. Dessa sparsamhetsskäl anfördes dock vid förra riksdagen av departementschefen, då han kom med sitt förslag om ändringarna i fråga om pastor primarius-befattningen, vilken han annars ville bibehålla, såvitt jag förstod just på grund av sparsamhetsskäl. Jag var då fullt av hans mening i det hänseendet, och det är jag även i dag. Jag är naturligtvis medveten om att departementschefen haft goda skäl för sin ändrade inställning just på grund av att riksdagen då gick honom emot, men detta är inget skäl för mig att frångå den hållning, jag vid förra riksdagen intog i frågan.

Det är således här i dag fråga om en obehörlig löne- och förvaltningsutgift på 36,000 kronor, och det är i strid med hela den inställning, som inte bara

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

riksdagen utan även regering och näringsliv ha i fråga om riksdagens sparsamhet. Det är från denna synpunkt, som jag vägrar att på något sätt erkänna, att det skulle vara svepskal bakom moständarnas votum här i dag. När det från något håll har sagts, att det under normala tider kanske inte skulle varit så mycket att invända eller någonting alls att invända mot ett biskopsdöme i Stockholm, vill jag fästa riksdagens uppmärksamhet på att riksdagen i det fallet skulle ha ändrat ståndpunkt från forna dar, då riksdagen intagit den ståndpunkten, att stiftens antal snarare behöfde minskas än ökas. Detta var under tider, då sparsamhetskravet i fråga om löner och omkostnader inte på något sätt var så brännande, att det kunde jämföras med förhållandena i våra dagar. Jag måste ju säga, att jag lutar nog åt samma uppfattning nu som riksdagen då hade, och anser, att det fortfarande kan tagas under övervägande, om stiftens antal icke snarare är för stort än för litet.

Det har här i debatten kommit in åtskilliga ganska känslobetonade uttryck, riktade mot talarna på den sida, där jag befinner mig. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att såvitt jag begriper har religiositeten, den verkliga religiositeten i landet, mindre att riskera, om den vore mindre ömtålig i fråga om att i sina känslor bli sårad av frimodiga eller ibland kanske litet vårdslösa uttryck, även när det gäller saker och ting, som de hålla heliga. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att detta är, låt vara lätta reminiscenser från en känslighet, som tagit sig tråkiga uttryck, när sådana ärliga och redliga, etiskt högstående män som Hjalmar Branting och Knut Wicksell fingo fängelsestraff på grund av att de sårade denna ömtålighet. Detta är inte precis rekommenderande. Jag kan inte finna, att verkligt religiösa människors känslighet skall vara av den arten, att de behöva jämra sig för nästan vad som helst i den vägen och reagera på ett sådant sätt, som skett, mot herr Ekman, vilken, låt vara att jag kan förstå reaktionen när hans tonfall i ett annat hänseende kändes stötande, dock anfört så pass bärande sakskäl från religiös synpunkt som att menighetens berättigade krav i ett fall som detta borde ha haft tillfälle att göra sig gällande. Jag anser, att detta är en inte bara högst allvarlig inställning till frågan, utan jag anser även, att den är högst riktig. Jag har emellertid i denna fråga velat hålla mig till, om jag så får säga — jag hoppas att det inte stöter någon med ett känsligt sinne — statsutskottssynpunkterna, och från dessa synpunkter är jag naturligtvis helt på reservationens sida, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Forslund: Herr talman! Denna kyrkoorganisatoriska fråga kan ju nästan driva en i samvetsnöd, då man, åtminstone som jag, inte har någonting emot vår svenska kyrka utan snarare önskar den framgång i sitt arbete. Jag önskar också, att kyrkan och dess män kunde i ännu större utsträckning än nu är fallet hjälpa både i andlig och lekamlig nöd för människorna. Men jag kommer ändock till det slutet, att jag anser skäl föreligga att denna fråga, som ju vilat i århundraden, icke ovillkorligen bör lösas detta år. Jag säger detta utan att alls på något sätt vilja bestrida att det kanske är lämpligt att för Stockholm bilda ett särskilt stift. Jag tillhör en församling, vilken skall inkluderas i detta stift, och jag skulle då bara inom parentes vilja säga till alla dem, som äro så starka anhängare av att vi skola ha ett särskilt stift, att man inte skall överskatta betydelsen av en biskops tillvaro i ett stift i fråga om församlingsarbetet. Församlingsarbetet måste, enligt min mening, byggas upp på en sådan grund som är möjlig att skapa i församlingarna. Det kan därför vara på sin plats att säga, att man här i Stockholm nu inte bör överskatta betydelsen av att man får en biskop.

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

Jag skulle gärna se, att kyrkan kunde aktivisera sin verksamhet just i syfte att befordra och lägga grund för ett humanistiskt underlag för människornas tänkande. Det är ett desto större behov härav i en tid som denna, då man översvämmas av brutalitetens mentalitet, som vi ju så väl känna till. Människorna behöva säkert ett stöd, utöver det vi vardagligen finna i vårt materiella liv, och jag tror att herr Ivar Anderson har rätt, då han talar om att det nu finns skaror, som vandra till kyrkorna och till de enskilda tempelbyggnaderna, vilka inte gjort det tidigare. Ja, detta är en sak, och en vacker sådan, men att denna kyrkoorganisationsfråga nu ovillkorligen skall lösas anser jag att det inte föreligger tillräckliga skäl till, ty för kyrkoförsamlingarnas aktiva arbete bör det enligt min mening inte anstå, till dess man hinner organisera med en ledare av biskopsgrad. Långt därifrån! Ledarna för församlingarna böra ta initiativ, och de böra vinna förståelse av församlingsborna under de förhållanden, varunder de nu arbeta.

När vi i vårt praktiska arbete möta så mycket, som av stat och kommun kräver anslag av både större och mindre mått, och vi då måste säga nej till församlingsborna, därför att vi inte orka med ytterligare utgifter, då är det litet svårt att komma till samma församlingsbor och säga, att vi ändå kunna lösa en fråga, som är förenad med väsentliga kostnader och som vi under tidigare århundraden inte ansett det vara nödigt att ta upp till ett slutligt avgörande. Jag tycker, att dessa skäl äro så pass bärande, att man åtminstone har motiv för att rösta som reservanten yrkat, nämligen att det bör anstå med denna sak tills vidare. Jag yrkar således bifall till reservationen, under det att jag för övrigt förklarar, att mitt ställningstagande icke bygger på någon som helst motsättning mellan mig och kyrkan.

Herr Sandegård: Herr talman! Vad den ekonomiska sidan av saken beträffar, vill jag peka på en enda detalj, som nämndes i fjol, men som, såvitt jag vet, inte har varit före i debatten i dag. Stockholms kyrkoförsamlingar inbetalade 1940 — siffran växlar knappast avsevärt, varför jag förmodar att den står sig även för 1942 — som allmän kyrkoavgift till kyrkofonden inte mindre än 1,658,299 kronor 72 öre, varav endast 142,218 kronor 61 öre kommo dessa församlingar till godo. Biskopslönen som skall utgå från kyrkofonden via biskopslöneregleringsfonden utgör ju ändå en ganska liten del av dessa belopp.

Sedan nu andra kammaren med 110 röster mot 40 fattat ett positivt beslut i frågan, är det ingen anledning att förlänga debatten. Jag har emellertid begärt ordet för att säga en enda sak. Jag måste beklaga, att Kungl. Maj:t inte fann det möjligt eller lämpligt att i sammanhang med inrättandet av ett nytt stift och biskopsdöme för Stockholm ta ett steg i riktning mot en förändring över hela linjen av grunderna för tillsättning av biskopar. Det är ju så att vid val till ärkebiskop bestå ännu bestämmelser som tillförsäkra universiteten och lekmännen i rikets domkapitel ett avgörande inflytande på valet av ärkebiskop. Det är, vill jag minnas, 14 valkollegier, universiteten i Uppsala och Lund samt domkapitlen. Av dessa 14 valkollegier bildar ärkestiftets prästerskap ett. Vart och ett av dessa kollegier erhåller således en röst vid det slutliga valet. Jag tror, att man inte med fog kan påstå, att kyrkan för sin del eller något kyrkligt intresse har lidit men av att denna ordning tillämpats vid utseende av ärkebiskop. Det får väl tvärtom anses vara en vinst för vår andliga kultur överhuvud, att det även i fråga om biskopsval vinnes någon kontakt mellan kyrka och kultur i vidare mening och att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t träffar sitt slutliga val, kan göra detta under hänsynstagande även till en förefintlig upplyst lekmannaopinion.

Det lär ha varit på tal och det kanske fortfarande kommer på tal att här

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

vrida utvecklingen, om jag så får säga, tillbaka och att således inte föra vidare den lyckliga anordning, som gäller vid ärkebiskopsval, till att gälla även beträffande andra biskopsval utan att tvärtom — låt vara i det vällovliga syftet att bereda ärkestiftets prästerskap större inflytande på ärkebiskopsvalet — överföra den ordning, som nu gäller för biskopsval, till att gälla även för ärkebiskopsval. För min del anser jag, att detta skulle vara högst olyckligt; det vore en reaktionär åtgärd. Jag vill därför nära det stilla hoppet, att herr statsrådet vill överväga frågan om nya grunder för biskopstillsättning i allmänhet. Vår kyrka behöver så väl den goda hjälp, som en upplyst och obunden lekmannaopinion verkligen kan ge.

Jag har för min del ingen övertro på betydelsen av det steg, riksdagen nu är i färd med att ta. Jag tilltror, i motsats till min ärade vän herr Ekman, det nya stiftets prästerskap både vilja och förmåga, balans och sans att presentera Kungl. Maj:t ett förslag till ny biskop, som fyller det enligt min mening väl konstaterade behovet i Stockholm, till att börja med, av en upplyst, vidsynt och handlingskraftig ledare. Jag är för min del ur stånd att fatta varför man icke även på detta område skulle organisera och så att säga rationalisera den kyrkliga apparaten till största möjliga effektivitet.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har efter den salva, som doktor Ivar Anderson avfyra mot mig, sett mig nödsakad att begära ordet för en kort replik. Men innan jag går in på det väsentliga i hans anförande, nämligen kritiken av mitt sätt att yttra mig, skulle jag vilja ge ett par små repliker.

Det är sant, att jag i mitt anförande sade, att den kyrkliga verksamheten inte attraherar människorna. Doktor Anderson bestred, att detta var riktigt, och frågade, om jag gått med förbundna ögon o. s. v. Nej, herr Anderson, det är efter många, ofta förekommande besök i våra statskyrkor som jag har konstaterat detta. Jag vill tillägga, att jag ännu ingen gång vid dessa besök i statskyrkorna haft nöjet att möta doktor Anderson. När herr Anderson vidare säger att jag i detta spörsmål inte har partiet med mig, tror jag, att han talar om saker och ting, som han inte har reda på. Detta är från vår sida ingen partifråga. Det har inte lagts ner ett uns arbete från min sida på att värva några stöttepinnar i detta fall. Ja, jag skiljer mig radikalt från den typ av riksdagsmän, som herr Anderson tillhör, när det gäller arbetet i kamrarna i det avseendet. Om detta varit en partifråga, hade jag kanske inte fått motionera i saken. Men nu har jag fått göra det, och följaktligen är det väl också fritt för mina partivänner likaväl som för herr Andersons att bedöma denna sak efter den åsikt de ha.

När jag säger, att den kyrkliga verksamheten inte attraherar, utgår jag från att, som jag tillät mig uttrycka mig, kyrkans uppgift alltid — inte bara i sådana tider som vi nu genomleva — skall vara att ge människorna något att lita till och tro på, något som så att säga kan vara dem till ett stöd i svaga stunder. Nu har herr Fredrik Ström vittnat om att han var i sjömanshemmet och såg någonting där samt att det endast var kyrkan, som gjorde något för sjömännen. Och herr Anderson har talat om prästernas insatser på det sociala området. Jag förmodar, att han hade Svenska Dagbladets julfemman i tankarna, när han sade detta! För min del är jag ju väldigt tacksam och glad över att prästerskapet är verksamt även på dessa områden, men jag anser inte att verksamheten på dessa områden är av den art, att man på grund därav skall behöva inrätta ett biskopsstift i Stockholm.

Ja, jag skulle ju kanske ha sagt ett par ord även åt herr Gärde, som ju föll in i herr Andersons jargong, men jag tycker, att hans anmärkning var ganska

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

malplacerad. Om jag nu, fullföljande herr Gärdes liknelse, skulle vara orrtuppen, då undrar jag: vad är herr Gärde för någonting? Ty då jag spelade upp, var det ju herr Gärde som svarade.

Sedan vill jag slutligen till herr Anderson säga, att det inte är första gången, jag hört den där litet högfärdsaktiga tonen och detta nedrackande på andra, som yttra sig. Jag har hört detta i andra församlingar tidigare. Nu råkade jag själv ut för den uppmärksamheten här i dag. Jag skall be att få säga herr Anderson, att jag för min del aldrig kommer att ställa mig under något slags tentamen hos herr Anderson över vad jag kommer att säga eller hur jag vill yttra mig. Om jag vill argumentera för en sak, gör jag det efter min egen åsikt, och jag väljer de uttryckssätt, som jag finner lämpliga, dock alltid med iakttagande av att inte använda förolämpande uttryck om andra. Men min ton kommer jag att förbehålla mig för att kanske någon gång friska upp även herr Anderson. Jag kommer aldrig att villfara herr Andersons önskan om slätstrukenhet i framställningssättet.

Herr Anderson, **Axel Ivar**, erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Ekmans replik till mig låg på samma plan som herr Ekmans första anförande, och detta förvånar nog ingen. Jag skall inte falla in i herr Ekmans ton, lika litet som jag nyss kritiserade den. Jag påpekade, att vi voro vana vid denna ton, men att den vid detta tillfälle var sällsynt malplacerad.

Jag begärde ordet för att rätta till något, som jag hoppas var ett missförstånd, och jag är dessutom angelägen om att klargöra vad jag tidigare verkligen sade, för att inte de ledamöter, som inte voro närvarande och hörde mitt anförande, skola få den uppfattningen, att jag dragit in partipolitik i denna debatt. Jag framhöll med anledning av herr Ekmans anförande, att de synpunkter, han framförde, icke hade genklang hos hans meningsfränder. Jag yttrade inte ett ord om partiet.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Ekman**, som anförde: Herr talman! Jag vill göra kammaren uppmärksam på att herr Anderson på vanligt sätt kryper ifrån vad han tidigare sagt. I sitt första anförande yttrade han, vilket jag fullt korrekt återgav, att jag inte ens har partiet med mig i denna fråga.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Det är givetvis inte herr Ekmans anförande, som uppkallat mig att ta till orda, utan det är andra saker och ting. Först var det ett par mera sekundära argumentationer, som jag gärna ville säga några ord om.

Det ena är, att här har sagts, att frågan nu skulle ligga annorlunda till än förra året, på den grund att man nu vet, att kyrkofondens ställning är sådan, att ytterligare utgifter inte kunna täckas av kyrkofondens avkastning jämte den nu utdebiterade kyrkoavgiften. Detta äger nog sin riktighet, men när man ville ta det som ett skäl för att inte genomföra denna stiftsfråga, skulle jag tro att man helt och hållet missförstått kyrkofondens karaktär och uppgift samt dess läge i övrigt. Det är nämligen på det sättet att kyrkofonden i varje fall i viss mån är en utjämningsfond. Ibland kan man bli nödsakad att taga av dess kapital, och ibland lägger man till kapitalet. Om nu utgiftsläget för närvarande är sådant att man skulle bli tvungen att anlita kyrkofonden, betyder det sålunda att man får taga ett belopp av kyrkofondens kapital. Jag hoppas för min del — jag tror åtminstone att det finns flera skäl som tala härför — att vi sedermera skola få en ökad avkastning

Ang. invräntande av Stockholms stift. (Forts.)

av kyrkofonden och att kanske även utgifterna i vissa avseenden skola minskas. Att man nu kan bli tvungen att mer eller mindre tillfälligtvis ta ett belopp av kyrkofondens kapital är således icke något skäl för att man borde avslå det föreliggande förslaget. Det är någonting som kan inträffa litet då och då.

Dessutom vill jag säga att 36,000 kronor faktiskt icke spela någon roll i detta sammanhang. Jag är för min del mycket sparsam och tycker visst att både 36,000 kronor och mindre belopp än så är pengar. Men detta belopp spelar rakt ingen roll för finansieringsfrågan. Det måste tas betydligt mycket större belopp av fondens kapital innan det blir fråga om att vidtaga några åtgärder för att höja den allmänna kyrkoavgiften utöver det av riksdagen nu fastställda maximum. En sådan höjning hoppas jag emellertid icke vara omedelbart förestående, för såvitt icke andra, mycket stora utgifter bli ofrånkomliga. Men ifrågavarande utgift kan inte inverka på den frågan.

En annan fråga som berörts i debatten gäller sättet för biskopsvalet. Det är en gammal och mycket besvärlig fråga. I själva verket går den tillbaka ända till 70-talet, och den har varit föremål för flera utredningar och beslut i olika riktningar. Senast var den före på 20-talet i kyrkomötet, som, om jag inte missminner mig alltför mycket, då gick emot en ändring. Sedermera har en utredning ägt rum på föranstaltande av min företrädare i ämbetet, en utredning vars resultat förelåg, skulle jag tro, vid årsskiftet 1937—38. Om man då kunnat förelägga riksdagen förslag, hade alltså saken varit avgjord, innan frågan om skapandet av ett stift i Stockholm kom före. Min företrädare ansåg sig emellertid icke kunna göra det, och därför är situationen den att det ej nu är möjligt att utse biskopen i Stockholms stift på grundval av några nya bestämmelser för biskopstillsättning. Jag förstår mycket väl detta uppskov, ty det är som sagt en utomordentligt svår och besvärlig fråga, varom meningarna äro mycket delade, och man behöver väl se sig för, innan man kommer med något förslag.

Jag är visserligen för min del anhängare av vad som brukar kallas folkkyrkoidén, och jag förstår därför väl dem som tycka att biskopsvalet inte skall ske på ett sådant sätt som smakar alltför mycket av vad som med ett slagord plägar kallas prästkyrkan. Men det är dock andra saker man också måste ta hänsyn till i detta sammanhang. Man måste se till att man inte gör någon skada genom de förändringar man vill företaga. Det är nämligen icke på det sättet som herr Ekman lär ha sagt att man genom det nuvarande systemet riskerar att icke få duktigt och lämpligt folk till biskopsämbetena. Det förhåller sig alldeles tvärtom. Med det nuvarande systemet har en rad av lysande gestalter placerats på våra biskopsstolar. Jag vågar nu efter ett par års samarbete med våra biskopar säga, att jag tror man får leta efter en församling på tolv personer som har den resning som våra biskopar ha för närvarande. Därför är jag litet rädd för att genom några ändringar av denna ordning på något sätt bidra till att kvaliteten hos biskoparna försämras. Saken ligger alltså till på alldeles motsatt sätt mot det herr Ekman antog.

Det är som sagt en besvärlig fråga, och jag skall visst, som herr Sandegård här bett mig, alltjämt överväga den och se vad man kan göra åt den. Men det tar sin tid innan man kan komma till något resultat. Jag tycker det vore orimligt att ta den saken till förevändning för att nu skjuta undan frågan om Stockholmsbiskopen och Stockholmsstiftet.

I övrigt vill jag inte gå vidare in på själva sakfrågan beträffande biskopen och stiftet. Den trodde jag var slutdebatterad sedan riksdagens båda kamrar så ingående sysselsatte sig med den i våras och efter långa debatter kommo till ett mycket definitivt resultat. Jag skall därför inte gå in på den frågan,

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

utan vill endast säga några ord om det läge, som enligt min syn på saken skulle uppkomma, för den händelse riksdagen nu inte skulle bifalla det framlagda förslaget.

Vad är det som har inträffat? Jo, jag tillrådde Kungl. Maj:t att lägga fram en proposition, såsom alla veta, vilken behandlades i våras och som gick ut på att förstärka pastor primarius' ställning på ett sådant sätt att han åtminstone till nöds och som ett provisorium skulle kunna vara chef för den kyrkliga verksamheten i Stockholm. Riksdagens båda kamrar avlogo med ganska stora majoriteter det förslaget och begärde av Kungl. Maj:t att få ett förslag om biskop och stift. För min del gick jag mycket gärna denna önskan till mötes, eftersom jag föreslagit den andra anordningen endast därför, att jag för min del då inte trodde på möjligheten att kunna få riksdagen med på något längre gående förslag och jag ansåg det vara så ytterligt viktigt att få en verklig chef för denna stora verksamhet att jag hellre ville att detta kanske en smula dåliga provisorium genomfördes än att förhållandena skulle bli oförändrade. Jag var ju tvungen att göra någonting, då den gamle pastor primarius hade avlidit. Riksdagen begärde alltså ett nytt förslag. Jag lät utreda frågan och utarbeta ett sådant förslag, som jag lade fram för kyrkomötet. Kyrkomötet har givit det sin fulla anslutning. Jag kan väl också säga att det väckte en stor och allmän tillfredsställelse och glädje bland alla kyrkligt intresserade i vårt land och kanske även i kretsar långt utanför dem som vanligen kalla sig kyrkligt intresserade, att riksdagen tagit detta steg så att man nu kunde närma sig lösningen av frågan. Härefter har Kungl. Maj:t sålunda lagt fram propositionen, man kan säga i enlighet med riksdagens begäran.

Hur skulle det bli, om riksdagen sade nej till det nu framlagda förslaget? Jag skall inte tillåta mig att uttala någon uppfattning om i vad mån det skulle vara förenligt med riksdagens värdighet eller med det riksdagens anseende, som utgör ett sådant dyrbart värde i hela vår författning, om riksdagen skulle på det sättet med ett halvårs mellanrum besluta ena gången si och andra gången så efter vad som här har förevarit. Riksdagen kan naturligtvis ändra sig om det framkommit några nya och verkligt bärande skäl. Men några sådana skäl, som icke voro kända för riksdagen i våras, har åtminstone inte jag kunnat upptäcka, och jag tror inte heller att någon annan har gjort det.

Men alldeles bortsett från detta skulle jag för min del vilja fråga: hurudan skulle situationen bli om riksdagen nu sade nej till propositionen? Skulle jag då, såsom man här tycks mena, tillråda Kungl. Maj:t att lägga fram en ny proposition av samma innehåll som den som framlades vid förra riksdagen. således en ny proposition om pastor primariusämbetets stärkande i chefsavseende? Det vore ju en trevlig karusell! Först har Kungl. Maj:t lagt fram en proposition som riksdagen avslagit med begäran att få ett annat förslag. När man så lägger fram detta avslås även det, varefter regeringen skulle på nytt lägga fram den gamla propositionen. Jag tror knappast att det vore en särskilt angenäm situation, och jag kan lugnt säga ifrån att jag inte vill medverka till någonting sådant. Är det så att riksdagen nu skulle avvisa den föreliggande propositionen, blir resultatet alltså det att pastor primariusämbetet kommer att bibehållas i samma form som förut. Förmodligen komma nya utredningar att sättas i gång, och ämbetet finge väl vara vakant och skötas av vikarie tills vidare, ett tillstånd som onekligen vore synnerligen olyckligt. Framför allt vore det olyckligt av den anledningen att det då icke funnes någon chef för den stora kyrkliga verksamheten i Stockholm. Ty det finns det, såsom alla veta, inte för närvarande. När det gäller den kyrkliga verksamheten är det naturligtvis galet att icke ha en chef för en så stor organisation. Men dessutom bör man betänka att det är åtskilligt av den materiella grund-

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

valen för denna verksamhet som inte heller skulle få någon chef. Hur skulle det te sig om man på ett annat område läte det fortgå på det sättet?

Nu har någon här sagt att vi ha rätt oss i fyra hundra år utan någon sådan chef, och då kan det väl fortsätta på samma sätt ännu några år. Det resonemanget borde ju tilltala mitt konservativa sinne i hög grad. Men det finns olika sorters konservatism, och den jag håller på är konservatismen i dess bästa bemärkelse. Här gäller det en konservatism i dess sämsta bemärkelse. Resonemanget påminner närmast om historien om den ryske bonden som blev tillfrågad, varför han inte reparerade en bro som var så ruttan att den höll på att falla sönder, och som svarade att eftersom den stått i fars och farfars tid finge den väl hålla nu också. Det är ett dåligt slags konservatism.

Jag tror att all erfarenhet har givit vid handen att vi behöva en chef för Stockholms kyrkliga verksamhet, och det är icke rim och reson i att icke se till att den nu förefintliga bristen blir fylld. När det har talats så mycket om min inställning till frågan vid olika tillfällen, vill jag säga att jag i alla fall varit konsekvent på det sättet att jag alltid velat ge Stockholms kyrkliga församlingar en chef. En sådan chef kunde man kanske som sagt till nöds och såsom ett dåligt provisorium ha fått, om riksdagen bifallit den proposition som framlades förra året. Men är det så att även den föreliggande propositionen avslås, komma vi i det läget att denna verksamhet blir utan någon chef, och det kan jag inte finna vara lyckligt. Det förhåller sig faktiskt icke på det sätt som någon talare i dag har sagt, nämligen att det här skulle vara fråga om en obetydlig löneutgift och ingenting annat. Saken ligger icke alls till på det sättet. Det gäller i själva verket att skaffa en chef till en organisation, där det även finns mycket stora ekonomiska intressen att bevaka. Jag misstänker att det chefskapet är fördelaktigt även ur ekonomisk synpunkt. Att lämna detta ärendet vind för våg tror jag vore mycket olyckligt.

Herr Magnusson, Theodor: Herr talman! Eftersom tiden är långt framskriden skall jag endast säga ett par ord.

Jag är förvånad över att det ideligen påstås att inga sakskäl framförts nu, som icke förelågo förra året när riksdagen fattade sitt mycket överraskande beslut. Jag har framlagt sådana sakskäl, och det har också vitsordats att mina invändningar varit sakligt motiverade. Det ekonomiska läget är helt annorlunda i år än i fjol först och främst beträffande kyrkofonden men dessutom även i stort sett. I fjol försäkrades det att kyrkofondens ekonomiska ställning var sådan att den gott kunde bära denna utgift. I år mena samma talare att det ju i alla fall endast är fråga om en obetydlig summa, det gäller en försvinnande liten del av kyrkofondens kapital. Ja, den här omdebatterade summan på 33,600 kronor — några talare ha här av misstag gång på gång talat om 36,000 kronor — är kanske i och för sig inte så stor, men det gäller ju även andra summor. Det rör sig, såsom jag påvisat, också om en summa på 480,000 kronor, och man har att räkna även med andra utgifter.

Jag ber att få fråga statsrådet Bagge, hur statsrådet ämnar finansiera kyrkofonden. Herr statsrådet uppehöll sig vid saken, men han sade endast litet lätt att frågan ju får ordnas, »hur det nu skall gå till». Ja, det är just frågan: hur skall det gå till? Såvitt jag förstår — och jag skulle gärna vilja ha en upplysning på den punkten — måste det gå till på det sättet att det göres en ökad uttaxering till kyrkofonden. Det är ju detta jag envist har påpekat, att sådana arrangemang icke stå i överensstämmelse med de ekonomiska principer som man i dessa tider tillämpar på andra områden. Jag

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

har vägrat att upptaga en diskussion om saken i och för sig. Jag har endast påpekat detta, och ingen har kunnat vederlägga mina påståenden därvidlag.

Jag skulle vilja säga att det enda vägande skäl, som har framlagts för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, är det som herr Fredrik Ström framförde och som även andra talare varit inne på, nämligen att det skulle skada riksdagens prestige om propositionen nu avslogs. Men det är ju intet sakskäl, utan det är ett rent känsluskäl. Jag frågar om riksdagen bör vara så höjd över alla materiella omsorger, att den, även om det ekonomiska läget försämras aldrig så mycket, skall säga: nej, riksdagen begärde förslaget i fjol och den kan icke vika en tum från den ståndpunkten. Det ligger i alla fall inga övertygande skäl bakom ett sådant mycket känslobetonat resonemang. Jag skulle tro att om man forskade i handlingarna skulle man finna många fall, där riksdagen har ändrat mening från år till år. Varför skall den inte kunna göra det även i detta fall, om verkligen nya sakskäl kunna framföras till stöd därför? Jag framhårdar i min uppfattning att sådana nya sakskäl ha presterats i denna fråga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt avslagsyrkande.

Herr statsrådet **Bagge**: Jag har icke lyckats göra mig riktigt förstådd av den siste ärade talaren. Jag försökte ju framhålla att kyrkofonden har karaktären av att i viss mån vara en utjämningsfond, vilket innebär att man åtminstone intill en viss gräns kan tära på dess kapital, när det befinner vara nödvändigt, för att sedan försöka ersätta vad man tagit, så gott man kan.

Jag kan ännu en gång svara den siste ärade talaren på hans fråga, att jag icke har för avsikt att nu omedelbart föreslå riksdagen en höjning av gränsen för den allmänna kyrkoavgiften, för såvitt det icke visar sig bli nödvändigt att ta mycket stora belopp ur fonden. Jag upprepar att frågan om en sådan höjning inte på något sätt påverkas av belopp av den storleksordning det här gäller. Men om mycket stora belopp skulle behöva tagas ur den, måste man börja fundera på den saken.

Jag kan sålunda alltjämt icke finna att några nya sakskäl kommit fram sedan i våras, och jag vidhåller därför min uppfattning.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Det är visserligen riktigt vad statsrådet Bagge sade till besvarande av herr Magnussons fråga, men han har såvitt jag förstår endast delvis besvarat densamma. Herr Magnussons anmärkning gällde nämligen, om jag förstod honom rätt, inte endast kyrkofonden. Den gällde också det allmänna finansiella läget, som är mer bekymmersamt nu än i fjol. Det var med stort intresse jag avvaktade statsrådets svar just med tanke på vad jag inlade i herr Magnussons anmärkning.

I sin replik till mig och för övrigt till dem, som talat om kostnadsskäl, försäkrade statsrådet att de ekonomiska förhållandena inte spelade någon roll vid denna frågas lösning. Omkostnaderna vore inte av den storleken att de borde få inverka på lösningen av frågan. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att detta statsrådets ekonomiska resonemang i år inte alls svarar mot hans resonemang i fjol vid propositionens framläggande. Ty i propositionen då sade han uttryckligen ifrån och angav såsom huvudmotiv för att han inte framlade ett förslag om biskopsstiftet, följande: »Varje kostnadskrävande ökning av förvaltningsorganisationen bör givetvis om möjligt undvikas under en tid, då inskränkningar i förvaltningsverksamheten övervägas och alla tillfällen till besparingar och begränsningar måste tillvaratagas.»

Det är således, ehuru bättre formulerat, precis vad jag tillät mig anföra

Ang. invrättande av Stockholms stift. (Forts.)
som motivering ur vad jag kallade statsutskottssynpunkt, när jag yrkade bifall till reservationen.

Herr **Magnusson, Theodor**: Herr talman! Herr statsrådet Bagge förklarade att det inte behövs någon extra uttaxering för biskopsämbetets skull. Nej, det är nog riktigt. Men äro inte de andra utgifter, som måste täckas ur kyrkofonden, av den storleksordningen eller komma att bli så stora, att en sådan extra uttaxering kommer att bli nödvändig? Jag förstår att det är mycket begärt att be om ett besked på den punkten. Det är kanske alldeles orimligt. Men jag tror att kammarens ledamöter böra göra klart för sig att det antagligen — jag gissar det — blir nödvändigt att vältra över dessa utgifter på skattebetalarna.

Herr statsrådet **Bagge**: På den sista frågan kan jag ju svara med just det, som den siste ärade talaren själv antydde. Det finns ingen möjlighet att säga någonting om denna sak nu. Jag hoppas bland annat på bättre avkastning av en del objekt i kyrkofonden, och det kanske också kan bli möjligt att minska på vissa av utgifterna. Vad slutresultatet av detta blir vet jag inte, men så mycket vet jag att ett belopp av denna storleksordning inte kommer att inverka på mitt beslut om att eventuellt förelägga riksdagen ett förslag om höjning av gränsen för kyrkoavgiften. Något mera kan jag, så vitt jag förstår, egentligen inte säga för närvarande.

Herr **Forslund**: Herr statsrådets omdömen om den mening, som bottnar i att man anser tidpunkten olämplig och därför tycker att denna gamla fråga borde få ligga till sig, det svaret och denna hans argumentering måste jag säga herr statsrådet tillhöra de enkla. Historien om det där brobygget, som var hämtad från Ryssland, hör enligt min mening till den enklaste argumentering man kan möta i en diskussion, framför allt när det gäller en viktig fråga.

Det är väl ändå så att man ute i församlingarna måste handlägga frågorna rent praktiskt. Under en kristid när det gäller att spara och spara på alla möjliga områden, tar man naturligtvis inte upp frågor av gammalt datum, där man förut har kunnat draga sig fram med det man har, om det inte kan förebringas absolut tvingande skäl till omedelbart avgörande. Här är det visserligen så, att riksdagen har förlett herr statsrådet att komma med detta förslag, men, mina herrar, riksdagen kan också fatta litet förhastade beslut. Det har hänt förr i riksdagens historia. Ett praktiskt exempel på hur riksdagen kan föranledas att ändra ståndpunkt ha vi i byggnadsföretag, som ha beslutats av en föregående riksdag, men som sedermera ha utförts efter förändringar i den av riksdagen från början intagna ståndpunkten.

I fråga om denna sak skulle jag dessutom vilja säga både till herr kyrkoministern och till kyrkofolket, att om nazaréén själv vandrade tillsammans med oss här på jorden, skulle han i denna tid säkert icke påfordra en biskop i Stockholm.

Herr statsrådet **Bagge**: Ja, herr talman, jag tror inte att det egentligen är något vidare lönande att stå här och tala om för varandra, att man är alltför enkel i sin argumentering, eller att fälla värdeomdömen om de andra talarnas mer eller mindre bristande intelligens. Det skall jag för min del alldeles avstå ifrån.

Jag skall inte heller trötta kammaren med ytterligare repliker, utan vill bara tillägga, att jag för min del anser att det föreligger tvingande skäl, för att använda den siste ärade talarens ord, för att få en chef för prästerskapet i

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

Stockholm. Det var för att till nöds kunna åstadkomma någonting sådant som jag på sin tid lade fram förslaget angående omändring av pastor-primarius-ämbetet. Riksdagen har avslagit det förslaget. Här föreligger nu ett annat och enligt min mening vida bättre förslag beträffande chefskapet, och jag anser det vara tvingande att frågan löses. Frågan kommer icke att bli löst, om riksdagen avslår det nu framlagda förslaget.

Herr **Linderot**: När jag i min ungdom gjorde vissa intellektuella utflykter på filosofiens grönskande ängar, träffade jag bl. a. på en biskop, som hette Berkeley. Han levde i Irland för ett par hundra år sedan. Han hade vissa enligt min mening synnerligen reaktionära synpunkter på livet och tillvaron. Men han hade en alldeles utomordentlig idé som han sökte föra vidare till oss efterkommande människor, nämligen att vi i vårt tänkande, i synnerhet när det är fråga om viktiga ting, skulle använda den som han kallar introspektiva metoden, som kunde föra oss tillrätta. Vad innebär den? Den innebär närmast, om jag skulle försöka populärt översätta hans introspektiva lära, att man söker abstrahera från sig själv, betrakta sig såsom en annan person och därmed söka uppnå objektivitet i sin värdering av föreliggande problem.

Om nu riksdagen använder denna introspektiva biskopsmetod i föreliggande biskopsfråga, är jag övertygad om att riksdagen, när den »abstraherar från ståndpunkten» förra året och i dag ser på frågan helt objektivt, kommer till det resultatet, att beslutet förra året var förhastat. Det finns inte några sådana tvingande skäl som herr statsrådet Bagge anförde. Herr statsrådet har ju för övrigt själv i sitt anförande illustrerat att sådana tvingande skäl icke finnas, ty annars hade han väl inte liknat den kyrkliga organisationen och verksamheten i Stockholm vid en gammal murken bro, som just nu höll på att störta ihop och som det var hög tid att reparera. Skulle så vara förhållandet, är det givet att alla som äro intresserade av att den kyrkliga verksamheten upprätthålles måste se till att bron repareras och försöka att få en biskop. Men nu är det ju faktiskt ändå inte så. Alla som hört denna diskussion torde väl ändå vara överens om att det inte framkommit ett enda argument för att det vore tvingande nödvändighet för den kyrkliga verksamheten i Stockholm just nu att få en biskop, mer än det som av statsrådet anföres, nämligen att det behövs en chef. Ja, det kan man ju säga, men det övertygar naturligtvis inte förslagets motståndare. Det är ju i och för sig en sanning, som man kan använda i fråga om alla möjliga förhållanden. Men att det just behövs en biskop till chef här i Stockholm just nu, har faktiskt inte bevisats.

Herr Ekman beskylles för att inte ha hållit sig till sak. Jag måste säga att herr Ivar Anderson därvidlag var ganska orättvis. Herr Ekman framförde ju sakliga skäl varför han ansåg, att man inte behövde ha en biskop i Stockholm just nu.

Jag vill inte, herr talman, förlänga debatten genom att ta upp någon diskussion om den religiösa betydelsen av denna biskopsstol i Stockholm. Det är alldeles onödigt. Det är emellertid enligt min mening klart att det religiösa tillståndet bland Stockholms invånare inte på något sätt kommer att förändras, vare sig till det bättre eller till det sämre, genom att en biskop tillsettes här i Stockholm.

Nej, det är nog utan tvivel, som herr Pauli sade, fråga om en klerikal lyx. det är en nyck som riksdagen förra året fick, att man skulle dekorera Stockholm med ett biskopsämbete. Den årliga kostnaden blir 34.000 kronor, kanske 40.000, ja, räknar man med bostaden o. s. v. kanske 50.000 kronor. Det är malplacerat, när man spar på örena överallt, att bara på grund av en nyck besluta en utgift, som icke har visat sig medföra vare sig andlig eller orga-

Ang. inrättande av Stockholms stift. (Forts.)

nisatorisk, politisk eller ekonomisk fördel för Stockholm. Det hela är helt enkelt en dekorativ sak, då själva chefskapet i rent administrativa ting för Stockholms kyrkliga organisation givetvis kan ordnas utan att man inrättar en biskopsstol.

Om alltså riksdagen följer den gamle biskop Berkeley och litet introspektivt ser på denna fråga, tror jag riksdagen kommer underfund med att förra årets beslut var förhastat och bör rättas genom att man följer reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de där- under förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Magnusson, Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ekman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 16.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om inrättande av ett särskilt stift för Stockholm jämte vissa kringliggande områden ävensom en i ämnet väckt motion, i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m., dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skyndsam utredning rörande åtgärder till ökat skydd för den svenska naturen. *Om ökat skydd för den svenska naturen.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 20, av herr *Fredrik Ström* hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsam utredning rörande åtgärder till ökat skydd för den svenska naturen och därefter framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till utskottet för utskottets välvilliga motivering, då det yrkat avslag på min motion. Det är inte ofta man möter en sådan välvilja i motiveringen, när ett utskott går på avslag.

Det är av vikt att man verkligen får den utredning, som riksdagen begärde föregående år i anledning av en då väckt motion, en utredning som jag genom att väcka denna motion ytterligare vill påminna om och som utskottet har efterlyst i sin motivering.

Det är ytterligt viktigt för vårt land, att dess natur skonas och att man får en naturskyddslag av den effektivitet, som vi nu i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition komma att få i fråga om våra fornminnen och kulturbyggnader. Vår natur är minst lika betydelsefull som dessa kulturminnen, och vi måste försöka få fram en lagstiftning på detta område, som blir effektiv. Det är hög tid att någonting göres. Varje år, varje månad, varje dag spolieras ytterst betydelsefulla naturminnen i vårt land.

Jag kan inte annat än uttala en förhoppning om att regeringen måtte beakta riksdagens hemställan föregående år, vilken ytterligare understrykes av utskottets motivering i år.

Med hänsyn till att utskottets motivering är positiv, har jag, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Wohlén*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 11 mars 1942.

Till justitiedepartementet hade den 11 mars 1942 från länsstyrelsen i Kristianstads län inkommit fullmakt för ekonomichefen *Helmer Wikström*, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Första kammarens protokoll 1942. Nr 11.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

Hjalmar Nyman.

Herr *Wikström* infann sig härefter och intog sin plats i kammaren.

Upplästes ett från andra kammaren inkommet protokollsutdrag, nr 190, med inbjudning till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående förstatligande av den allmänna väghållningen på landet, än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

På gjord proposition beslöt första kammaren antaga berörda inbjudning.

Herr **förste vice talmannen** erhöll ordet och yttrade: I anslutning till det nu fattade beslutet hemställer jag, att första kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara tolv.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 91, 105, 111, 113, 122, 127 och 128.

Herr *Wohlin* väckte en motion, nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Motionen bordlades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 56, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 57, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg under första halvåret 1942 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 58, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående periodisk efterbesiktning av gengasdrivna motorfordon m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 59, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8 kap. strafflagen, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.24 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.